גליון

אֲבִיטָה אִרְחִיךָ

באגדה ובהלכה

פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

גליון

אֲבִיטָה אָרְחֹתַיִךְ

באגדה ובהלכה

שיחות ושיעורים
מפי הרב אורן נזרית שליט"א

ניתן להשיג בטלפונים:
0509013000
0506491414
למעוניינים
ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':
0509013000
0506491414

עיצוב, עימוד וניקוד
שלמה. נ.
0504158840
shlomo131375@gmail.com

תוכן עניינים

שִׂיחָה לְפָרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

כְּלַל יִשְׂרָאֵל בָּא מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ לְבַדּוֹ ..... ג
כָּפָל הַלָּשׁוֹן: 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק' ..... ג
'שָׁמָּשׁ בְּגִבְעוֹן דֹּם' ..... ג
'מְקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה' ..... ד
קְרִיעַת יַם סוּף ..... ד
'עַל נִסֶּךָ וְנִפְלְאוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת. ' ..... ד
מַעֲשֵׂה אֱלִישָׁע עִם הַנְּעָרִים הַמְנַעֲרִים ..... ה
הַמָּקוֹם מַשְׁפִּיעַ עַל אֲנָשָׁיו ..... ו
'נָס' בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע ..... ו
אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק - אֵין יֵאוּשׁ כְּלָל ..... ו
הַבְּחִינָה שֶׁל הָאָדָם - הַחֲלוֹם ..... ח
חִדּוּשׁ תּוֹרָה שֶׁנִּגְלָה לוֹ בַּחֲלוֹם ..... ט
כָּל שַׁבָּת הָיָה מְסַיֵּם מַסֶּכְתּוֹת שַׁבָּת וְעֵרוּבִין ..... ט
פִּלְפּוּל שָׁלֵם. ..... ט
צִוּוּי אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה לְאֱלִיעֶזֶר שֶׁלֹּא לָקַחַת אִשָּׁה לְבְנוֹ לְיִצְחָק מִבְּנוֹת כְּנַעַן - מַדּוּעַ? ..... י
בֵּית אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה - 'בֵּית חֶסֶד', מִדּוֹת טוֹבוֹת ..... י
לֹא לָשִׂים אֶת הַדָּגֵשׁ עַל הַ'יְחוּס' ..... יב
'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק' - הַשַּׁיָּכוּת רַק לְיִצְחָק ..... יב
אָבוֹא בִּגְבוּרוֹת ה' אֱלֹהִים אַזְכִּיר צִדְקָתְךָ לְבַדֶּךָ ..... יג

סִימָן רסז - דִּינֵי הַתְּפִלָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת א

הַתָּרַת נְדָרִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה ..... טו
נִדּוּהוּ בַּחֲלוֹם - וְגָדַר חֲלוֹמוֹת ..... טז
אֵיךְ מוֹעִיל הַתָּרַת נְדָרִים בַּעֲשָׂרָה ..... יז
אֱמִירַת וִדּוּי בְּיוֹם שִׁשִּׁי אַחַר חֲצוֹת ..... יט
אָפְשָׁר לוֹמַר תְּפִלָּה עַל הַפַּרְנָסָה בְּשִׁמּוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּמִנְחָה בְּכָל יוֹם וּבְעֶרֶב שַׁבָּת ..... כ
חָכָם הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּה יָכוֹל לִרְמוֹז לִשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיַּתְחִיל בַּחֲזָרָה ..... כ
זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת ..... כא
הַמִּתְפַּלְלִים מִנְחָה עִם תְּפִלִּין שְׁמוּשָׁא רַבָּא, בְּעֶרֶב שַׁבָּת לֹא יַנִּיחוּ תְּפִלִּין בְּמִנְחָה ..... כב
אִם מְבָרְכִים עַל תְּפִלִּין שֶׁל שְׁמוּשָׁא רַבָּא ..... כג
מִנְהָגֵינוּ לֵעָמֹד בְּעֵת אֲמִירַת "מִזְמוֹר לְדָוִד" וְ"לְכָה דוֹדִי" וּ"מִזְמוֹר שִׁיר" ..... כד
סֵדֶר קַבָּלַת שַׁבָּת ..... כה
לְהִסְתּוֹבֵב כְּלַפֵּי מַעֲרָב וַאֲחוֹרֵיהֶם יִהְיֶה כְּלַפֵּי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ ..... כו

שִׂיחָה לְפָרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

כָּל יִשְׂרָאֵל בָּא מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ לְבַדּוֹ

רָאִיתִי בְּמַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב (תּוֹלְדוֹת) שֶׁכָּתַב בְּפָרָשָׁתֵנוּ 'וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה, בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם, אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי לוֹ לְאִשָּׁה. וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא, וַיֵּעָתֶר לוֹ ה' וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ' (בְּרֵאשִׁית כה, יט-כא).

הֶמְשֵׁךְ הַפָּרָשָׁה יָדוּעַ, 'וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ, וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי, וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'. וַיֹּאמֶר ה' לָהּ, שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ, וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאֱמָץ, וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר' (בְּרֵאשִׁית כה, כא-כב). הִיא הוֹלֶכֶת לִדְרֹשׁ לִשְׁאֹל לַחֲקֹר, לֹא הָלְכָה לַעֲשׂוֹת 'אוּלְטְרָה סָאוּנְד'. הוֹלֶכֶת לִשְׁאֹל, לִדְרֹשׁ, אֶת ה'.

וּצְרִיכִים אָנוּ לְהִתְבּוֹנֵן שֶׁהַתּוֹרָה מַאֲרִיכָה מְאֹד, בִּשְׁבִיל מָה מַזְכִּירִים אֶת הַ'יִחוּס' שֶׁלָּהֶם, 'בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי', 'לָבָן הָאֲרַמִּי', הֲרֵי זֶה לֹא זְכוּת גְּדוֹלָה (בִּלְשׁוֹן הַמַּעֲטָה.).

כֻּלָּם הַלָּשׁוֹן: 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק'

וְצָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן בִּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה, 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם - אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק', הַלָּשׁוֹן כָּפוּל, הֲרֵי אִם 'יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם', הֲרֵי כָּלוּל בָּזֶה 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק'. מַדּוּעַ חוֹזֶרֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְכוֹפֶלֶת דְּבָרֶיהָ פַּעֲמַיִם?! וְיֵשׁ בָּזֶה שְׁנֵי הֶסְבֵּרִים, וּשְׁנֵיהֶם אֱמֶת. הַכְּפִילוּת בָּאָה לְלַמֵּד אוֹתָנוּ לְמוּד מוּסָר הַשִּׂכֶל, לְהִתְבּוֹנֵן לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל.

יֵשׁ לָנוּ כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה, לֹא עָבִיד קוּב"ה נִסָּא לְמַגְנָא (זֹהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת מִקֵּץ דַּף רא ע"ב), פֵּרוּשׁ: אֵין הַקב"ה עוֹשֶׂה נִסִּים לְחִנָּם. נִסִּים לֹא עוֹשִׂים בְּחִנָּם. וְכַאֲשֶׁר מְדַבְּרִים עַל 'נֵס', צְרִיכִים תְּחִלָּה לְהָבִין מָה זֶה 'נֵס'? מָה הַהַגְדָּרָה שֶׁל 'נֵס'? הָרַמְבָּ"ן ע"ה בְּבֵאוּרוֹ לַתּוֹרָה לְמִדָּנוּ: שֶׁבְּמַעֲרֶכֶת שֶׁל נִסִּים יֵשׁ שְׁנֵי מַהֲלָכִים, שְׁנֵי אוֹפַנִּים, יֵשׁ 'נֵס גָּלוּי', וְיֵשׁ 'נֵס נִסְתָּר' (ע' רַמְבָּ"ן בְּרֵאשִׁית יא כח, לד יג, מו טו, וַיִּקְרָא כו יא, וְעוֹד). פֵּרוּשָׁם שֶׁל דְּבָרִים: 'נֵס גָּלוּי', זֶה הַפְּקָעָה שֶׁל מַעֲרֶכֶת הַטֶּבַע. שִׁדּוּד מַעֲרֶכֶת הַטֶּבַע. כְּהַגְדָּרָתוֹ שֶׁל הָרַמְבָּ"ן ע"ה (פֵּר' לֶךְ לְךָ יז, א). פֵּרוּשָׁם שֶׁל דְּבָרִים: כַּאֲשֶׁר הקב"ה ית"ש בָּרָא אֶת הָעוֹלָם, חָקַק וְקָבַע חֻקִּים בַּבְּרִיאָה, אֵיךְ יִתְנַהֲגוּ, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ תִּזְרַח בַּמִּזְרָח וְתִשְׁקַע בַּמַּעֲרָב וְכוּ'. אֲבָל בִּרְצוֹנוֹ - הוּא יָכוֹל לְשַׁנּוֹת אֶת כָּל הַמַּהֲלָכִים הַלָּלוּ. 'אֵין מִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה וּמָה תִּפְעַל כִּי הַכֹּל מַעֲשֵׂה יָדָיו'. הַחֻקִּים הַלָּלוּ הֵם נְתָנִים לְשִׁנּוּי, לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ ית"ש. וְכַאֲשֶׁר יֵשׁ שִׁנּוּי בְּכָל הַמַּעֲרֶכֶת הַזֹּאת, שֶׁנִּקְבָּעָה בַּבְּרִיאָה, זֶה נִקְרָא 'נֵס גָּלוּי'.

'שָׂמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דֹּם'

דְּגִמָּא לְדָבָר, מָה שָׁהָיָה אֵצֶל יְהוֹשֻׁעַ, 'שָׂמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דֹּם' (יְהוֹשֻׁעַ י, יב), מָה הָיָה? בַּמִּדְרָשׁ אָמְרוּ חָז"ל שֶׁהֵם הָיוּ בִּשְׁעַת מִלְחָמָה, וְרָאָה שֶׁעוֹד מְעַט עוֹמֶדֶת לִשְׁקֹעַ חַמָּה, וְהַגּוֹיִים יִגְבְּרוּ וְינַצְּחוּ, הוּא צָעַק לַשֶּׁמֶשׁ: 'עַבְדָּא בִּישָׁא', - (פֵּרוּשׁ: עֶבֶד רַע, אַתָּה עֶבֶד שֶׁלָּנוּ) - 'עֲמֹד!'. וְהַשֶּׁמֶשׁ עָמְדָה. 'שָׂמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דֹּם'. כַּמָּה זְמַן עָמְדָה הַשֶּׁמֶשׁ? נֶחְלְקוּ בָּזֶה רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה (כה.), יֵשׁ אוֹמְרִים 24 שָׁעוֹת, יֵשׁ אוֹמְרִים 36 שָׁעוֹת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים 48 שָׁעוֹת (וְע' בַּמִּדְרָשׁ פִּרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶק נב). כָּל כָּךְ הַרְבֵּה זְמַן עָמְדָה חַמָּה בָּרָקִיעַ. לֹא שָׁקְעָה.

וְהַמַּהֲרָ"ל (גְּבוּרוֹת ה' הַקְדָּמָה שְׁנִיָּה) מוֹסִיף וּמְבָאֵר, (לְהָבִין הֵיטֵב גֹּדֶל הַנֵּס), 'שָׂמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דֹּם', אוֹתָהּ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁעָמְדָה בְּגִבְעוֹן - אוֹתָהּ שֶׁמֶשׁ עַצְמָהּ הַמְּשִׁיכָה לְהִסְתּוֹבֵב בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. לֹא שֶׁהַ'שֶּׁמֶשׁ' עוֹמֶדֶת בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, בְּ'גִּבְעוֹן', וּבְכָל הָעוֹלָם אֵין 'שֶׁמֶשׁ' כְּלָל. אֶלָּא הִיא מַמְשִׁיכָה לְשַׁמֵּשׁ אֶת כָּל הַמַּהֲלָכִים שֶׁהִיא צְרִיכָה לְשַׁמֵּשׁ בְּשְׁאַר כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ. זֶה 'שָׂמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דֹּם'. זֶה 'נֵס גָּלוּי'.

אָדָם לֹא יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: אוֹתָהּ 'שָׁמַשׁ' אַחַת עוֹמֶדֶת בְּגִבְעוֹן, וּבְכָל זֹאת אוֹתָהּ 'שֶׁמֶשׁ' אַחַת מִסְתּוֹבֶבֶת וּמַמְשִׁיכָה לִזְרֹחַ וְלִשְׁקֹעַ לְהָאִיר וּלְחַמֵּם וכו' בְּשִׁאַר מְקוֹמוֹת בָּעוֹלָם! אֲנַחְנוּ מְבִינִים רַק דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר אוֹתוֹ, דָּבָר שֶׁהוּא תַּחַת 'זְמַן' אוֹ תַּחַת 'מָקוֹם'. דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לִמְדֹּד אוֹתוֹ, אֶפְשָׁר לִרְאוֹת 'אֹרֶךְ' 'רֹחַב' 'עֹבִי' וְכוּ'. אֲבָל בַּדְּבָרִים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הַשֵּׂכֶל לֹא יָכוֹל לְעַכֵּל. זֶה עוֹמֵד בִּסְתִירָה לַמְּציאוּת שֶׁהוּא רָגִיל אֵלֶיהָ.

'מְקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה'

אוֹתוֹ דָּבָר - 'נֵס גָּלוּי' - הָיָה גַּם בְּ'בֵּית הַמִּקְדָּשׁ'. 'מְקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה' (יוֹמָא כא, סע"א ב"ב צט. וְעוֹד). וְזֶה הָיָה פֶּלֶא עָצוּם. פֶּלֶא שֶׁאָדָם לֹא יָכוֹל לְהָבִין אֶת זֶה. לֹא יָכוֹל לְתַפֵּס אֶת זֶה. בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים הָיָה 20 אַמָּה (בְּעֶרֶךְ 10 מֶטְר'), וְנִכְנַס בְּתוֹכוֹ אֲרוֹן שֶׁל אַמָּתַיִם וָחֵצִי אֹרֶךְ וְאַמָּה וָחֵצִי רֹחַב (שְׁמוֹת כה, יז), וְאַף עַל פִּי כֵן הַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֶוַח שֶׁל 10 אַמּוֹת לְכָל רוּחַ. כְּאִלּוּ לֹא הִכְנִיסוּ כְּלוּם! אָדָם לֹא יָכוֹל לְהָבִין כְּזֶה דָּבָר: לוֹקֵחַ 'מֶטֶר', מוֹדֵד, נִנִיחַ 20 מֶטֶר רֹחַב, מַכְנִיס אָרוֹן שֶׁל 2 מֶטֶר בְּעֶרֶךְ, מַכְנִיס, וְנִשְׁאַר מִצַּדֵּי הָאָרוֹן רֶוַח שֶׁל 10 מֶטֶר לְכָל צַד. אָדָם יָכוֹל לְהָבִין דָּבָר כָּזֶה? (אִם תְּבִיא בַּעַל מִקְצוֹעַ שֶׁיְּמַדֵּד, וְיַכְנִיס, יֹאמַר לְךָ: 'אֲנִי צָרִיךְ אִשְׁפּוּז בְּנַפְרָאָה, אֲנִי לֹא רוֹאֶה טוֹב'). מְקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה. נֶגֶד הַטֶּבַע. כְּךְ הקב"ה רוֹצֶה.

וְיֵשׁ גַּם 'נִסִּים נִסְתָּרִים'. כְּךְ הָרַמְבָּ"ן ע"ה מַאֲרִיךְ בָּזֶה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְהוּא מוֹסִיף בָּזֶה דְּבָרִים נוֹרָאִים, דְּבָרִים נִמְרָצִים, מַבְהִיל לְמִי שֶׁיִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה (בְּסוֹף פָּרָשַׁת בֹּא): 'שֶׁאֵין לָאָדָם חֵלֶק בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה, עַד שֶׁנַּאֲמִין בְּכָל דְּבָרֵינוּ וּמִקְרֵינוּ, שֶׁכֻּלָּם נִסִּים אֵין בָּהֶם טֶבַע וּמִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, בֵּין בָּרַבִּים בֵּין בְּיָחִיד, אֶלָּא אִם יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת יַצְלִיחֵנוּ שְׂכָרוֹ, וְאִם יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם יַכְרִיתֵנוּ עָנְשׁוֹ, הַכֹּל בְּגִזֶרֶת עֶלְיוֹן'. כָּל מַעֲשֵׂינוּ, הַכֹּל הוּא 'נִסִּים נִסְתָּרִים'. 'נֵס נִסְתָּר' הוּא מָה שֶׁנִּקְרָא בִּלְשׁוֹנֵנוּ 'טֶבַע'. וְזֶה מָה שֶׁאוֹמֵר הָרַמְבָּ"ן ע"ה, כָּל מַעֲשֵׂינוּ, כָּל דִּבּוּרֵינוּ, מָה שֶׁאָדָם 'מְדַבֵּר', מָה שֶׁאָדָם 'הוֹלֵךְ', מָה שֶׁאָדָם 'נוֹשֵׁם', 'מִתְעַטֵּשׁ', הַכֹּל זֶה בְּגֶדֶר 'נֵס נִסְתָּר'. זֶה רְצוֹנוֹ שֶׁל הקב"ה שֶׁכָּךְ יִהְיֶה. לֹא שֶׁזֶּה 'מִקְרֶה' אוֹ 'טֶבַע', 'כָּךְ טֶבַע הָאָדָם', (אִם הוּא 'מִתְקָרֵר' אָז הוּא 'מִתְעַטֵּשׁ'). זֶה טָעוּת. כָּל מַעֲשֵׂינוּ וְדִבּוּרֵינוּ וּמִקְרֵינוּ הַכֹּל 'נִסִּים נִסְתָּרִים'. זֶה מְלֻבָּשׁ וְנִרְאֶה בְּמַעֲרֶכֶת הַ'טֶבַע'. אֲבָל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, זֶה גַּם כֵּן 'נֵס', כְּמוֹ שֶׁהָיָה אֶת 'קְרִיעַת יַם סוּף', וְזֶה הָיָה 'נֵס גָּלוּי', אוֹתוֹ דָּבָר יֵשׁ 'נֵס נִסְתָּר'. וּמִי שֶׁלֹּא מַאֲמִין בָּזֶה, הוּא 'מְחוּץ לַמַּחֲנֶה'. אֵין לוֹ חֵלֶק בְּתוֹרַת יִשְׂרָאֵל.

הַמִּלָּה 'טֶבַע' אֵינָהּ קַיֶּמֶת בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ צָרִיךְ לְהַדְגִּישׁ: שֶׁהַמִּלָּה 'טֶבַע' אֵינֶנָּה בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. אֵין בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁקִּבַּלְנוּ מִסִּינַי אֶת הַמִּלָּה 'טֶבַע'. לֹא תִּמְצְאוּ אֶת זֶה לֹא בַּ'חֲמַשׁ' וְלֹא בַּ'נְּבִיאִים' וְלֹא בַּ'כְּתוּבִים' וְלֹא בִּלְשׁוֹן הַ'מִּשְׁנָה' וְלֹא בִּלְשׁוֹן הַ'תַּלְמוּד' וְלֹא בִּלְשׁוֹן הַ'מִּדְרָשִׁים'. הַמִּלָּה 'טֶבַע' הִיא מִלָּה 'עַרְבִית', שֶׁנִּכְנְסָה, 'פָּלְשָׁה', לַלָּשׁוֹן שֶׁלָּנוּ. לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵצֶל כְּלַל יִשְׂרָאֵל, אֵין הַמֻּשָּׂג 'טֶבַע'. מָה שֶׁהַיּוֹם יֵשׁ שֶׁאוֹמְרִים 'זֶה הַטֶּבַע', הוּא טָעוּת, אֵין דָּבָר כָּזֶה 'טֶבַע', זֶה לֹא נִגְזַר מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, זֶה נִכְנָס מִ'בַּחוּץ'. [וְעַיֵּן הַגָּהוֹת הַגָּאוֹן יַעֲבֵ"ץ זַ"ל נְדָה (כ, ב) וצ"ע, ואכמ"ל].

קְרִיעַת יַם סוּף

קְרִיעַת יַם סוּף, הָיָה נֵס גָּלוּי, כָּל הָעוֹלָם רוֹאֶה דָּבָר כָּזֶה, זֶה מְפָרְסָם, הקב"ה בָּרָא אֶת הַ'יָּם' כְּדֵי שֶׁהַמַּיִם יִהְיוּ בְּתוֹכוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ יַבָּשָׁה, הַ'גַּלִּים' זוֹרְמִים בּוֹ וכו'. וּבִקְרִיעַת יַם סוּף (וְזֶה מְפָרְסָם לְעֵינֵי כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ), פִּתְאוֹם נִקְרַע הַיָּם לְ-12 קְרָעִים. נֶחְלָק לְ-12 חֲלָקִים. וְיוֹתֵר מִזֶּה: רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי (שְׁמוֹת יד, כב וְעוֹד) מוֹסִיף, שֶׁהַנֵּס שֶׁל 'קְרִיעַת יַם סוּף' הָיָה בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, מִתְגַּבֵּר יוֹתֵר וְיוֹתֵר. כָּל 'צַעַד', כָּל 'פְּסִיעָה', שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִכְנְסוּ לִקְרַאת הַמַּיִם - זֶה נִקְרָע יוֹתֵר. זֶה לֹא הָיָה כְּמוֹ שֶׁאָדָם מְתָאֵר לְעַצְמוֹ קְרִיעָה מִצַּד לְצַד, מִשְּׁפַת הַיָּם לִשְׂפַת הַיָּם הַשְּׁנִיָּה. אֶלָּא מִתְהַלֵּךְ וְנִבְקָע. כְּךְ הָיָה. נֵס גָּלוּי.

'עַל נִסֶּךָ וְנִפְלְאוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת.'

אָדָם מִתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר אֶת זֶה כָּל יוֹם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, בְּ'תְּפִלַּת הָעֲמִידָה', בְּ'הוֹדָאָה', בְּ'מוֹדִים'. מִתְפַּלֵּל: 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ', זֶה הַבְּרָכָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁאָדָם יָכוֹל לְהוֹדוֹת עָלֶיהָ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם הַשֵּׁ"ת. וּבָרוּךְ ה' שֶׁהוּא זָכָה וְנוֹלַד 'יְהוּדִי', וְיֵשׁ לוֹ קֶשֶׁר

חִבּוּר וְזִקָּה לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד, צוּרֵנוּ צוּר חַיֵּינוּ', עַל זֶה עֶצֶם הַהוֹדָאָה.

לְדַאֲבוֹנֵנוּ הָרַב, אָדָם לֹא זוֹכֵר אֶת שִׁעַת הַבְּרִית שֶׁעָשׂוּ לוֹ, (הָיָה 'תִּינוֹק בַּעֲרִיסָה'), הוּא לֹא זוֹכֵר אֶת מַטְבֵּעַ הַבְּרָכָה שֶׁאָמְרוּ 'אֵל חַי חָלְקֵנוּ', מִי שֶׁיִּתְבּוֹנֵן בַּדְּבָרִים הֵיטֵב: 'אֵל חַי חָלְקֵנוּ, צוּרֵנוּ צִוָּה לְהַצִּיל יְדִידוּת זֶרַע קֹדֶשׁ שְׁאֵרֵנוּ מִשַּׁחַת, לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׂם בְּבְשָׂרֵנוּ', יֵשׁ לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם הַשי"ת. אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת שָׂמֵחַ וּמְאֻשָּׁר שֶׁהוּא 'יְהוּדִי'. בְּכָל מַצָּב שֶׁיִּהְיֶה - יֵשׁ לִי קֶשֶׁר עִם הַשי"ת. [הַשי"ת 'רַחְמָן מָלֵא רַחֲמִים'. טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב ה' (תְּהִלִּים לד, ט.) כָּל כָּלּוֹ מָלֵא רַק 'טוֹב'. כַּמָּה אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת שָׂמֵחַ וּלְהוֹדוֹת עַל הַדָּבָר הַזֶּה].

מִי שֶׁיִּתְבּוֹנֵן קְצָת וְ'יִשְׁמַע' מָה שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּאוֹתוֹ זְמַן, (לֹא יִהְיֶה עָסוּק רַק בִּ'פְּרִיעָה וְהִשְׁתַּחֲוָיָה') 'לְדוֹר וָדוֹר נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ, עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ, וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ, וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת, עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם', הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ לָנוּ 'נִסִּים' בְּכָל יוֹם וָיוֹם, בְּכָל עֵת, כָּךְ אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם.

אִם תָּבוֹא וְתִשְׁאַל, תַּחְקֹר, אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה אוֹתוֹ אֶחָד שֶׁהִתְפַּלֵּל: 'אֵיזֶה נִסִּים הָיוּ לְךָ הַיּוֹם'?, יֹאמַר לְךָ: 'נִסִּים!? לֹא יוֹדֵעַ, לֹא זוֹכֵר, אִם הָיִיתִי זוֹכֶה בַּ'פִּיס' אוֹלַי הָיָה לִי 'נֵס'. אֲבָל הַיּוֹם, לֹא רָאִיתִי נֵס!'. הוּא לֹא מֵבִין מָה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל. מָה שֶׁאָדָם יָכוֹל 'לְלֶקֶט' וְכוּ', לְתַפְקֵד כְּבֶן אָדָם נוֹרְמָלִי, הַכֹּל זֶה 'נִסִּים נִסְתָּרִים' שֶׁהקב"ה עוֹשֶׂה אִתְּךָ חֶסֶד וְנִפְלָאוֹת וְטוֹבוֹת. 'בְּכָל עֵת: עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם'.

מַעֲשֶׂה אֱלִישָׁע עִם הַנְּעָרִים הַמְנַעֲרִים

עַל כָּל פָּנִים, כְּלָל בְּיָדֵינוּ: לֹא עָבִיד קוב"ה נִסָּא לְמִגְנָא, 'נִסִּים' הקב"ה לֹא עוֹשֶׂה לְחִנָּם. כַּמָּה שֶׁאָפְשָׁר שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה מְלֻבָּשׁ וְנִרְאֶה בְּעֵינֵינוּ כְּמַעֲרֶכֶת רְגִילָה, כְּטִבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַקב"ה מִתְנַהֵג כָּךְ. בְּסֵפֶר מְלָכִים (ב', פֶּרֶק ב) מְסֻפָּר, כַּאֲשֶׁר אֱלִישָׁע הַנָּבִיא הָיָה בִּירִיחוֹ, בָּאוּ בְּקִשּׁוּ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַל הָעִיר יְרִיחוֹ, שֶׁהִיא נִמְצֵאת בְּמָקוֹם 'חַם' בְּיוֹתֵר, מָקוֹם 'לוֹהֵט' - אֲבָל מַיִם לֹא הָיָה שָׁם, יֵשׁ שָׁם 'מַעְיָנוֹת' אֲבָל הַמַּיִם לֹא הָיוּ רְאוּיִים לִשְׁתִיָּה, וְהַמַּיִם הָיוּ הוֹרְגִים אֶת הָאֲנָשִׁים (שָׁם פָּסוּק יט.) כָּל הַמַּיִם הָיוּ מַגִּיעִים מִמָּקוֹם אַחֵר, וְכָךְ הָיָה לָהֶם מַיִם לִשְׁתּוֹת. בִּקְּשׁוּ מֵאֱלִישָׁע: 'אֲדוֹנֵנוּ, נְבִיאֵנוּ, תַּעֲזֹר, תִּתְפַּלֵּל, שֶׁהַמַּיִם הָאֵלֶּה יִהְיוּ רְאוּיִים לִשְׁתִיָּה!'. אִי אֶפְשָׁר לָשֶׁבֶת בִּירִיחוֹ, עִיר עִם 'חַם' גָּדוֹל, חַם 'לוֹהֵט', 'חַם הַמִּדְבָּר', וּצְרִיכִים תָּמִיד 'מַיִם', וְכָל פַּעַם הַנְּעָרִים מְבִיאִים אֶת הַמַּיִם מִמָּקוֹם אַחֵר, זֶה קָשֶׁה, רוֹצִים לְחַיּוֹת חַיִּים רְגִילִים, תִּתְפַּלֵּל עַל הַמַּעְיָנוֹת הָאֵלֶּה שֶׁיִּהְיֶה מַיִם נְקִיִּים, שֶׁיּוּכְלוּ לִשְׁתּוֹת אוֹתָם. וְכָךְ הָיָה. וְהַנָּבִיא מִתָּאֵר אֶת כָּל הַנֵּס שֶׁהָיָה שָׁם, לָקַח צְלוֹחִית שֶׁל מַיִם עִם מֶלַח, וְזָרַק לַמַּעְיָנוֹת וְהַמַּיִם חָזְרוּ לִהְיוֹת מְתוּקִים. (נֵס בְּתוֹךְ נֵס.) מִכָּל מָקוֹם תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אֱלִישָׁע עָשְׂתָה פְּעֻלָּה לְטוֹבָה, וּכְבָר הַמַּיִם לֹא הָיוּ מְלוּחִים וּדְלוּחִים, הָיוּ רְאוּיִים לִשְׁתִיָּה. וּכְמוֹ שֶׁהַגְּמָרָא (מְגִלָּה כז.) אוֹמֶרֶת עַל מָה שֶׁאֱלִישָׁע הֶחֱיָה אֶת בֶּן הַשּׁוּנַמִּית: אֱלִישָׁע דְּעָבַד - בְּרַחֲמֵי הוּא דְּעָבַד. כָּל מָה שֶׁאֱלִישָׁע פָּעַל, הָיָה עַל יְדֵי כֹּחַ הַתְּפִלָּה.

לִרְאוֹת מָה זֶה כֹּחַ שֶׁל תְּפִלָּה. כָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ הקב"ה נָתַן לוֹ אֶת הַכֹּחַ הַזֶּה לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ. לָדַעַת: "הַתְּפִלָּה מָטָה עֹז בְּיַד הָאָדָם", כִּלְשׁוֹן הַחזו"א (קֹבֶץ אִגְּרוֹת ח"א סִי' לב.) אָדָם יֵשׁ לוֹ אֶת הָאֶפְשָׁרוּת הַזֹּאת לַעֲמֹד וְלִשְׁטֹחַ תְּפִלָּה לִפְנֵי הַבּוֹרֵא: 'רַחוּם וְחַנּוּן עֲזֹר לִי!'. כַּמָּה שֶׁיְּבַקֵּשׁ וְיַפְצִיר - יְקַבֵּל. זֶה דְּבָרִים פְּשׁוּטִים. כָּל הַמַּרְבֶּה בִּתְפִלָּה הֲרֵי זֶה נַעֲנֶה. כָּךְ לְשׁוֹן הַיְרוּשַׁלְמִי (תַּעֲנִית פ"ד, ה"א), וּרְאֵה עוֹד מש"כ בְּסֵפֶר יְחִי יוֹסֵף (סִי' ו.) ע"ש.

אֲבָל מִי יָצָא מְקֻפָּח? אוֹתָם נְעָרִים מְנַעֲרִים מִתּוֹרָה וּמִצְוֹות (סוֹטָה מו:), אוֹתָם רֵיקָנִים שֶׁרָאוּ שֶׁעַכְשָׁו הִפְסִידוּ אֶת הַפַּרְנָסָה שֶׁלָּהֶם. תְּחִלָּה הֵם הָיוּ מְבִיאִים דְּלָיֵי מַיִם מִמְּקוֹמוֹת אֲחֵרִים (כִּנְרָאֶה מִקּוֹמוֹת הַסְּמוּכִים), הָיָה לָהֶם 'פַּרְנָסָה'. אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁיֵּשׁ מַיִם בִּירִיחוֹ, כְּבָר לֹא צְרִיכִים אוֹתָם. רָאוּ אוֹתוֹ, אֶת אֱלִישָׁע, כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ, יָצָא מֵהָעִיר. הִתְחִילוּ לִצְחֹק וּלְלַגְלֵג עָלָיו. 'עֲלֵה קֵרֵחַ עֲלֵה קֵרֵחַ' (מְלָכִים ב, ב כג.) רָצוּ לְבַזּוֹת אֶת אֱלִישָׁע הַנָּבִיא. (בְּמָקוֹם שֶׁיְּגִידוּ 'תּוֹדָה', עִיר וָאֵם בְּיִשְׂרָאֵל בְּלִי מַיִם, וְהִנֵּה הֵבֵאנוּ מַיִם, תִּשְׁמְחוּ עַל זֶה. אֲבָל הֵם

הִפְסִידוּ אֶת הַכֶּסֶף שֶׁלָּהֶם, וְזֶה דּוֹחֶה אֶת הַכֹּל. זֶה דּוֹחֶה אֶת כָּל הַצַּעַר שֶׁל אַנְשֵׁי הָעִיר. 'אָדָם קָרוֹב אֵצֶל עַצְמוֹ').

הַמָּקוֹם מַשְׁפִּיעַ עַל אֲנָשָׁיו

מֵאֵיזֶה עִיר הֵם בָּאוּ? מִ'בֵּית אֵל'. כָּךְ כָּתוּב בַּתָּנָ"ךְ (מְלָכִים ב, ב כג.) וְהַגָּאוֹן מַלְבִּי"ם (שָׁם), אוֹמֵר כָּאן דָּבָר נִפְלָא מְאֹד (כְּמוֹ תָּמִיד), מַדּוּעַ הַכָּתוּב מַדְגִּישׁ מֵאֵיזֶה מָקוֹם בָּאוּ? מָה אִכְפַּת לִי אִם בָּאוּ מִ'בֵּית אֵל' אוֹ מֵ'חֶבְרוֹן'!?', וְהוּא אוֹמֵר: תִּתְבּוֹנֵן, מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶה הוּא שֶׁהוּא מְשֻׁחָת וְיָכוֹל לְקַלֵּל נָבִיא, וְיָכוֹל לְבַזּוֹת נָבִיא, לְבַזּוֹת חָכָם בְּיִשְׂרָאֵל - מֵאֵיפֹה הֵם בָּאוּ? הֵם בָּאוּ מִ'בֵּית אֵל'. מָה הָיָה בְּ'בֵּית אֵל'? בְּ'בֵּית אֵל' הָיוּ הָעֲגָלִים שֶׁל 'יָרָבְעָם בֶּן נְבָט'. הוּא הֶעֱמִיד אֶת הָעֲגָלִים שֶׁלּוֹ בְּ'בֵּית אֵל' וּבְ'דָן'. הָעִיר הָיְתָה לְקוּיָה. וְלָכֵן רַק מִמָּקוֹם כָּזֶה יְכוֹלִים לָצֵאת כָּאֵלֶּה פּוֹשְׁעִים שֶׁיְּכוֹלִים לִפְגֹּעַ בַּנָּבִיא שֶׁעוֹשֶׂה טוֹבָה גְּדוֹלָה לְעִיר וָאֵם בְּיִשְׂרָאֵל. בִּמְקוֹם לְהוֹדוֹת לוֹ, מְלַגְלְגִים עָלָיו וּמְבַזִּים אוֹתוֹ בִּשְׁבִיל טוֹבָתָם הַפְּרָטִית שֶׁהִפְסִידוּ.

תָּמִיד, אִם אַתָּה רוֹאֶה אֶחָד שֶׁיּוֹצֵא מְקֻלְקָל, תִּתְּהֶה וְתַחְקֹר עַל הַ'שָּׁרָשִׁים' שֶׁלּוֹ, מֵאֵיפֹה הוּא בָּא? אֵיזֶה חֲבֵרִים הָיוּ לוֹ? הֵיכָן הִתְחַנֵּךְ?! וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה. צָרִיךְ לְבַדֵּק מֵאֵיזֶה 'קַרְקַע' הוּא 'נִזּוֹן', מֵאֵיזֶה 'קַרְקַע' הוּא 'צָמַח' (ע' סָכָּה נו:).

'גֶּם' בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע

והקב"ה מָחָה עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אֱלִישָׁע. לְפִי שֶׁעַל כְּבוֹד חֲכָמִים הקב"ה לֹא מוֹחֵל. 'שָׁאנִי צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן דִּקְדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא תָּבַע בִּיקָרֵהּ' (בְּרָכוֹת יט.). כְּשֶׁיֵּשׁ בְּזָיוֹן שֶׁל ת"ח - הקב"ה 'נִכְנָס לַתְּמוּנָה'. הוּא תּוֹבֵעַ אֶת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הֶחָכָם. הוּא תּוֹבֵעַ אֶת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַנָּבִיא. וְאָמְרוּ (שַׁבָּת קיט:) הַמְבַזֶּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ רח"ל.

וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּפָּסוּק בְּסֵפֶר מְלָכִים (שָׁם), שָׁיְצְאוּ דְּבִים מֵהַיַּעַר, וְטָרְפוּ אֶת הַיְלָדִים הָאֵלֶּה, 42 נְעָרִים. וְהַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה (מו, סע"ב מז רע"א) אוֹמֶרֶת (לְדֵעָה אַחַת): לֹא דְּבִים וְלֹא יַעַר הָיָה שָׁם. אֶלָּא מָה? תְּחִלָּה הָיָה 'נַס' רִאשׁוֹן, שֶׁנַּעֲשָׂה יַעַר בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, (שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא הָיָה יַעַר), וְנַס שֵׁנִי שֶׁמֵּהַיַּעַר הַזֶּה יָצְאוּ דְּבִים. לֹא 'צָנְחוּ' סְתָם בְּ'מַצְנֵחַ' וְטָרְפוּ אוֹתָם. הַחִיד"א זַ"ל בְּסִפְרוֹ דְּבָרִים אֲחָדִים (דְּרוּשׁ י לְשַׁבָּת הַגָּדוֹל) מְבָאֵר מָה הַסִּבָּה, מָה הַטַּעַם, שֶׁנַּעֲשָׂה הָ'נֵס' בְּצוּרָה כָּזוֹ, שֶׁמַּעֲרֶכֶת הַנֵּס כָּךְ הָיְתָה: בַּתְּחִלָּה הָיָה 'יַעַר', וְאַחַר כָּךְ הָיוּ 'דְּבִים'. הֲרֵי אֶת הַ'יַּעַר' אֲנַחְנוּ לֹא צְרִיכִים. צְרִיכִים רַק אֶת הַ'דְּבִים'. מַסְפִּיק שֶׁיָּבוֹאוּ 'דְּבִים' לְבַד וְיַהַרְגוּ אוֹתָם. אֶלָּא לְלַמֵּד אוֹתָנוּ, כַּאֲשֶׁר הקב"ה עוֹשֶׂה 'נֵס', הוּא עוֹשֶׂה אֶת הָ'נֵס' בְּצוּרָה שֶׁנִּרְאֵית (מַה שֶּׁנִּקְרָא בִּלְשׁוֹנֵנוּ) כְּ'טֶבַע'. בַּהַתְחָלָה 'יַעַר', וּמֵהַ'יַּעַר' יוֹצְאִים 'דְּבִים'. לֹא פִּתְאוֹם יָצוּצוּ דְּבִים וְיַהַרְגוּ. זֶה פֶּלֶא שֶׁאֵין כְּדָגְמָתוֹ. אֶלָּא תְּחִלָּה יֵשׁ 'יַעַר', וּמֵהֶלֶךְ טִבְעִי שֶׁבַּ'יַּעַר' יֵשׁ 'דְּבִים'. כָּךְ מַעֲרֶכֶת הַנֵּס כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה יוֹתֵר מִלּוּבָּשׁ בְּטֶבַע עָדִיף טְפֵי.

מַדּוּעַ הקב"ה עָשָׂה נֵס גָּדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הוֹלִיד אֶת יִצְחָק בִּהְיוֹתוֹ בֶּן מֵאָה שָׁנָה?! וְהִנֵּה בַּפָּרָשָׁה שָׁלָנוּ, 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק', אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיָה בֶּן 99 כַּאֲשֶׁר הקב"ה הוֹדִיעוֹ שֶׁיִּזְכֶּה לְבֵן (בְּרֵאשִׁית יז, א. יז, טז). בְּגִיל 100 אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. וְזֶה פֶּלֶא גָּדוֹל, הֲרֵי כְּלָל בְּיָדֵינוּ: לֹא עָבִיד קוב"ה נִסָּא לְמַגְנָא, הקב"ה לֹא עוֹשֶׂה נִסִּים לְחִנָּם. מָה הָיָה חָסֵר אִם אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיָה מוֹלִיד אֶת יִצְחָק כְּ'טֶבַע' שֶׁבָּעוֹלָם, אָדָם נוֹשֵׂא אִשָּׁה, וְאַחֲרֵי כַּמָּה שָׁנִים יֵשׁ לוֹ יְלָדִים. מַדּוּעַ הָיָה צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד גִּיל 99, וְשָׂרָה זְקֵנָה מָפְלֶגֶת כָּל כָּךְ, מַאי כְּלֵי הַאי? מַדּוּעַ הקב"ה חִכָּה עַד שֶׁכֻּלָּם כְּבָר אָמְרוּ שֶׁאֵין מָה לַעֲשׂוֹת. שְׁמַעְתֶּם מִימֵיכֶם אָדָם בֵּין 100 שָׁנָה, וּזְקֵנָה בַּת 90 שָׁנָה, תֵּלֵד? הֲרֵי לֹא נִשְׁמַע כַּדָּבָר הַזֶּה! בִּשְׁבִיל מָה הקב"ה עָשָׂה אֶת הַנֵּס הַזֶּה?!

אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק - אֵין יֵאוּשׁ כְּלָל

הַגָּאוֹן שַׂר הַתּוֹרָה רַבִּי צָדוֹק הַכֹּהֵן מִלּוּבְלִין זצ"ל הָיָה בְּדוֹרוֹ 'מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת', נִפְטַר ט' אֱלוּל שְׁנַת תר"ס, הָיָה 'שַׂר הַתּוֹרָה', גָּאוֹן עָצוּם, חִבֵּר עֶשְׂרוֹת חִבּוּרִים נִפְלָאִים. הָיָה מְפֻלָּג בְּדוֹרוֹ. גָּאוֹן אַדִּיר. אֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר גְּדֻלָּתוֹ בַּתּוֹרָה. בִּתְשׁוּבוֹת 'שׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב' כּוֹתֵב עָלָיו שִׁבְחִים עֲצוּמִים. וּבְסִפְרוֹ דִּבְרֵי סוֹפְרִים (אוֹת טז) כָּתַב: כָּאן נִתְחַדְּשָׁה הַלָּכָה, כָּאן נִתְחַדֵּשׁ חִדּוּשׁ גָּדוֹל, הקב"ה בָּא לְלַמֵּד אוֹתָנוּ, הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בָּאָה לְהָעִיר עֵינַיִם, וְלוֹמַר: דַּע, אַתָּה 'יְהוּדִי', וְלֹא שַׁיָּךְ יֵאוּשׁ! זֶה מָה שֶׁהַתּוֹרָה

רָצְתָה לְלַמֵּד אוֹתָנוּ. מִי הָיָה מַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁזָּקֵן בֶּן 100 וּזְקֵנָה בַּת 90 תּוֹלִיד? יֹאמְרוּ לְךָ: אֵין מָה לַעֲשׂוֹת. אָבְדוּ כָּל הַסִּכּוּיִים. הַמַּצָּב אָבוּד. יֵאוּשׁ מֻחְלָט. בָּאָה הַתּוֹרָה וְאוֹמֶרֶת: דַּע לְךָ - אֵין יֵאוּשׁ! גַּם אִם יִהְיֶה בֶּן 100 שָׁנָה, וְהָאִשָּׁה תִּהְיֶה בַּת 90 שָׁנָה, יְכוֹלִים לִזְכּוֹת בְּפִרְי בֶּטֶן. לְלַמֶּדְךָ שֶׁיְּהוּדִי מָפְקָע מִיֵּאוּשׁ. (בְּאֵיזֶה מַצָּב שֶׁיִּהְיֶה, בַּדִּיּוּטָא הַתַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר, אֲבָל 'אֵל חַי חֶלְקֵנוּ' צוּרֵנוּ. כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ חֵלֶק עִם ה' יִתְבָּרַךְ. וְיָכוֹל בְּ'שְׁנֵיָה' אַחַת לְהִתְהַפֵּךְ כָּל הַמַּצָּב - מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי. בְּעֵינַי רָאִיתִי דְּבָרִים כָּאֵלֶּה, שֶׁהַמַּצָּב הָיָה לִכְאוֹרָה 'בְּכִי רַע', מִכָּל פִּנָּה וְזָוִית: 'חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה', וְאַף עַל פִּי כֵן צָצָה וְזָרְחָה הַיְשׁוּעָה, מֵהַמָּקוֹם שֶׁאָדָם לֹא צָפָה) וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ עַל הַפָּסוּק: 'עֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ' (יִרְמְיָהוּ ל, ז). פֵּרוּשׁ הַדְּבָרִים: 'עֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב', רוֹאִים שֶׁזֶּה צָרָה בְּרוּרָה, 'עֵת צָרָה', כָּל הַזְּמַן רַק 'צָרוֹת', לֹא רוֹאִים מֵהֵיכָן תָּבוֹא הַיְשׁוּעָה, צָרָה עַל גַּבֵּי צָרָה, מַצָּב 'אָנוּשׁ', וְאַף עַל פִּי כֵן 'מִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ', יְשׁוּעָה מִמִּי יוֹצֵאת? 'מִמֶּנָּה', מֵהַצָּרָה עַצְמָהּ. הַצָּרָה עַצְמָהּ מוֹלִידָה אֶת הַיְשׁוּעָה. 'מִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ'. [כֵּן כָּתַב מָרָן הַחִיד"א זצ"ל בס' חוֹמַת אֲנָךְ (יִרְמְיָהוּ שָׁם), וכ"ה בְּמְצוּדוֹת דָּוִד וּמַלְבִּי"ם שָׁם. וכ"ה בָּס' חוֹמַת אֲנָךְ פר' תּוֹלְדוֹת (אות יג), וּבְסִפְרוֹ יוֹסֵף תְּהִלּוֹת (מִזְמוֹר ס פָּסוּק יג). ע"ש].

וְזֶה מָה שֶׁכָּתוּב בַּפָּרָשָׁה: 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק', הַתּוֹרָה חוֹזֶרֶת וְכוֹפֶלֶת, אַחֲרֵי שֶׁאָמְרָה 'יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם', תֵּדַע לְךָ: 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק'. לֹא סְתָם הַתּוֹרָה כּוֹפֶלֶת. אֵין דָּבָר כָּזֶה. אֶלָּא בָּאָה הַתּוֹרָה לְהוֹדִיעֲךָ 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק', כְּדֵי שֶׁתָּמִיד תִּזְכֹּר, תִּתְבּוֹנֵן, מֵאֵיפֹה בָּאתָ? מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, וְתָמִיד צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן: 'מֵהֵיכָן בָּאתָ? מִי הָיָה הַסַּבָּא שֶׁלְּךָ?!'. סַבָּא שֶׁלְּךָ אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה. הַסָּבְתָּא שֶׁלְּךָ שָׂרָה אִמֵּנוּ ע"ה. אָדָם לֹא מַרְגִּישׁ שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה זֶה 'אַבָּא' שֶׁלּוֹ, זֶה 'סַבָּא' שֶׁלּוֹ. חוֹשֵׁב: 'אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיָה זָקֵן, צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם', וְזֶהוּ זֶה. הוּא לֹא מַרְגִּישׁ שֶׁהוּא הַ'אַבָּא' שֶׁלּוֹ. כָּל הַ'תְּפִלָּה' פּוֹתַחַת עִם אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. אֲבוֹתֵינוּ.

בְּפָרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה (כה, ח) עַל פְּטִירָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, מִישֶׁהוּ מֵאִתָּנוּ בָּכָה? הוֹרִיד קְצָת 'דְּמָעוֹת' עַל פְּטִירָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה? וְכָתַב הגרי"ח סוֹפֵר שליט"א הִכַּרְתִּי אֶחָד שֶׁעַל כָּל דָּבָר כָּזֶה הָיָה בּוֹכֶה. כְּשֶׁהָיָה קוֹרֵא עַל פְּטִירָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הָיָה בּוֹכֶה. כְּשֶׁהָיָה מַגִּיעַ לִפְטִירָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה הָיָה בּוֹכֶה. רָאִיתִי בְּעֵינַי אֵיךְ הָיָה בּוֹכֶה. הָיָה מִצְטַעֵר. זֶה מֵעִיד עַל 'קֶשֶׁר', עַל 'שַׁיָּכוּת'. (לֹא מַסְפִּיק שֶׁיֵּדְלִיק נֵר לִכְבוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה. וְגַם אֶת זֶה לֹא עוֹשִׂים). מַרְגִּישִׁים שֶׁאֲנַחְנוּ מִיּוֹצְאֵי חֲלָצָיהֶם, בְּנֵיהֶם שֶׁלָּהֶם.

הֲרֵי אִם אָדָם שֶׁאָבִיו נִפְטַר, כַּאֲשֶׁר הָיָה נִזְכָּר בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ, הָיָה בְּוַדַּאי מַרְגִּישׁ 'צְבִיטָה' בַּ'לֵּב', הָיָה מַרְגִּישׁ בְּ'צַעַר', הָיָה 'בּוֹכֶה'. לָמָּה? כִּי זֶה אַבָּא שֶׁלּוֹ. אוֹתוֹ דָּבָר בְּדִיּוּק עַל אֲבוֹתֵינוּ: אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. מִי שֶׁלֹּא מַרְגִּישׁ קֶשֶׁר עִם אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב - זֶה לֹא טוֹב. הוּא צָרִיךְ לְחַזֵּק אֶת הַקֶּשֶׁר, וּמַהֵר. הוּא צָרִיךְ 'לְנַקּוֹת', 'לְצַחְצֵחַ' אֶת הַ'רֹאשׁ' שֶׁלּוֹ, שֶׁיֵּדַע: יֵשׁ קֶשֶׁר בֵּינְךָ לְבֵין אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה.

וְאַבְרָהָם בֶּן מֵאָה שָׁנָה הָיָה, בְּמַצָּב שֶׁהוּא לִכְאוֹרָה 'אָבוּד', וְאַף עַל פִּי כֵן 'הוֹלִיד אֶת יִצְחָק'. לְלַמֵּד אוֹתָנוּ שֶׁאֵין יֵאוּשׁ. הקב"ה 'רַב לְהוֹשִׁיעַ'. אֵין יֵאוּשׁ בַּתּוֹרָה. יְהִיֶה אֵיזֶה מַצָּב שֶׁיִּהְיֶה.

הֲרֵי אִם הָיוּ הוֹלְכִים לִשְׁאֹל אֶת הָ'רוֹפְאִים', מָה הָיוּ אוֹמְרִים? 'הַמַּצָּב אָבוּד, אֵין מָה לַעֲשׂוֹת!'. אֲבָל לָנוּ יֵשׁ כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה, 'וְרַפֹּא יֵרָפֵא' (שְׁמוֹת כא, יט) - מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפֹּאוֹת (ב"ק פה. וְעוֹד). וּכְבָר אָמַר גָּדוֹל אֶחָד ע"ה: 'לְרַפְּאוֹת' יֵשׁ 'הֶתֵּר' שֶׁיְּרַפְּאוּ, אֲבָל 'לְיָאֵשׁ', אֵין לָהֶם רְשׁוּת. דַּרְכָּם לְיָאֵשׁ. ('אָדָם זֶה אֵין לוֹ סְפוּק', וְעַל הַשֵּׁנִי: 'כְּבָר הָיָה צָרִיךְ לָמוּת, פֶּלֶא שֶׁעָדַיִן לֹא מֵת'). הקב"ה יִת"ש הוּא בַּעַל הַחַיִּים וְהוּא קוֹצֵב וְנוֹתֵן חַיִּים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאִתָּנוּ. וְהוּא קוֹצֵב וְנוֹתֵן לְכָל אֶחָד פְּרִי בֶּטֶן.

בְּכָל מַצָּב. בַּ'מַדְרֵגָה הָאַחֲרוֹנָה', אַף עַל פִּי כֵן, 'אַל תִּדְאַג!'. 'אַתָּה בָּאתָ מִ'מִּשְׁפָּחָה' שֶׁהַמִּלָּה יֵאוּשׁ לֹא שַׁיֶּכֶת אֶצְלָם'! זֶה בֵּאוּר אֶחָד (שֶׁאָמַר אוֹתוֹ שַׂר הַתּוֹרָה הַגָּאוֹן רַבִּי צָדוֹק זצ"ל).

וְהוֹאִיל וְהַצַּדִּיק רַבִּי צָדוֹק הַכֹּהֵן מִלּוּבְלִין זיע"א בָּא לְיָדֵינוּ נָדַבֵּר וּנְסַפֵּר עָלָיו קְצָת, (כְּ'טִפָּה מִן הַיָּם'), בְּהַקְדָּמַת הַמַּעְתִּיק לְסִפְרוֹ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הוּא כּוֹתֵב: "בֶּן גִּיסוֹ (שֶׁל רַבִּי צָדוֹק הַכֹּהֵן זַ"ל) סִפֵּר שֶׁזָּכָה לִשְׁמֹעַ בִּיחִידוּת מֵרַבֵּנוּ צָדוֹק זַ"ל, שֶׁכַּאֲשֶׁר הָיָה בֶּן שָׁנָה הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר, וּמֵאָז בָּרַךְ תָּמִיד 'שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ' עַל יְנִיקָתוֹ, וּכְשֶׁנִּגְמַל וְנַעֲשָׂה בֶּן שְׁנָתַיִם הִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה בַּסִּדּוּר קֹדֶם אֲכִילָתוֹ, וּכְשֶׁנַּעֲשָׂה בֶּן שָׁלוֹשׁ שָׁנִים וָחֲצִי כִּבֵּר לְמַד גְּמָרָא וְתוֹסָפוֹת, וּכְשֶׁנַּעֲשָׂה בֶּן שֶׁבַע שָׁנִים עָשָׂה מִפְּנֵי אֵיזוֹ סִבָּה הַשְׁבָּעַת חֲלוֹם וְגִלּוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, וּבְהִיוֹתוֹ בֶּן שְׁמוֹנֶה שָׁנִים סִיֵּם פַּעַם רִאשׁוֹנָה כָּל הַשַּׁ"ס כְּלוֹ", (וְעַיֵּן שָׁם עוֹד). וּבְסִפְרוֹ מֵשִׁיב צֶדֶק (עַמּוּד כט) נִדְפְּסָה דְּרָשָׁה מֻפְלָאָה שֶׁלּוֹ, וְרַבִּי צָדוֹק זַ"ל כּוֹתֵב בְּתִחִלָּתָהּ: "דְּרָשָׁה זוֹ דָּרַשְׁתִּי לְיוֹם הַ'בַּר מִצְוָה' שֶׁלִּי", וְהַמְעַיֵּן בִּדְרָשָׁה זוֹ יִרְאֶה פְּלָאוֹת, בְּעֹמֶק, וּבְהֶקֵּף, וְלֹא יְאֻמַּן שֶׁיֶּלֶד 'בַּר מִצְוָה' יַעֲשֶׂה כֵּן. כָּךְ זֶה הָיָה פַּעַם. בְּדוֹרוֹת שֶׁלְּפָנֵינוּ. כֻּלָּם כִּילָדִים כְּבָר הָיוּ יוֹדְעִים אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וְכָתַב 'חֶפֶץ חַיִּים' ע"ה סִפּוּר עַל הָעִיר 'וִילְנָא' (בְּדוֹרוֹ אוֹ בְּדוֹר שֶׁלְּפָנָיו), שֶׁאֶחָד הַגְּבִירִים שָׁם לָקַח לְבִתּוֹ חָתָן בֶּן תּוֹרָה. וְאַחֲרֵי אֵיזֶה זְמַן, הוּא בִּטֵּל אֶת הַשִּׁדּוּךְ. 'אֲנִי מִתְחָרֵט, מְבַטֵּל אֶת כָּל הָעֵסֶק'. שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ לָמָּה הוּא בִּטֵּל אֶת הַשִּׁדּוּךְ? אָמַר לָהֶם: 'אָמְרוּ לִי שֶׁהוּא בֶּן 13, וְיוֹדֵעַ שָׁ"ס, אָמַרְתִּי: זֶה 'מְצִיאָה', זֶה 'כְּלִי יָקָר', אָדָם בְּגִיל 13 יוֹדֵעַ כָּל הַתַּלְמוּד כֻּלּוֹ, יָשַׁב וְלָמַד אֶת כָּל הַתַּלְמוּד, וְאֶפְשָׁר לִבְחֹן אוֹתוֹ. בִּזְמַן שֶׁאָדָם מְשַׂחֵק בְּ'גְּלוּת' אוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵי הַפְּרָפָרִים, הוּא כְּבָר יוֹדֵעַ אֶת כָּל הַתַּלְמוּד. זֶה כְּבָר מְצִיאָה. אֲבָל הִתְחָרַטְתִּי, כִּי נוֹדַע לִי שֶׁהוּא לֹא בְּגִיל 13, אֶלָּא הוּא בֶּן 15, וּבָחוּר בֶּן 15 לְדַעַת שָׁ"ס זֶה לֹא 'גְּדוֹלָה', זֶה לֹא 'חִדּוּשׁ', כֻּלָּם צְרִיכִים לָדַעַת אֶת זֶה, זֶה לֹא חִדּוּשׁ'. כָּךְ הוּא אָמַר. כָּךְ זֶה הָיָה לִפְנֵי 2-3 דּוֹרוֹת.

סִפֵּר יְהוּדִי שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹ, שֶׁכַּאֲשֶׁר הָיָה יֶלֶד, (אוֹתוֹ רַב), הוּא נָסַע פַּעַם לְ'לוּבְלִין', אֶל רַבִּי צָדוֹק זצ"ל. וְהוּא יָשַׁב אֶצְלוֹ שְׁבוּעַיִם יָמִים בַּ'סִּפְרִיָּה' שֶׁלּוֹ. לְר' צָדוֹק הָיְתָה 'סִפְרִיָּה' עֲנָקִית, הָיָה לוֹ אַלְפֵי סְפָרִים, וְיָדַע אֶת כֻּלָּם 'מִכְּרִיכָה לִכְרִיכָה', אֵין דָּבָר אֶחָד שֶׁנֶּעֱלַם מִמֶּנּוּ, (מַמָּשׁ כָּךְ), הַסְּפָרִים שֶׁלּוֹ יָעִידוּ. וְאוֹתוֹ אֶחָד מֵעִיד (לֹא סְתָם 'סִפּוּרִים', כָּךְ הוּא 'מֵעִיד'): בְּמֶשֶׁךְ שְׁבוּעַיִם יָמִים, לַיְלָה לַיְלָה, הָיִיתִי רוֹאֶה אוֹתוֹ - אֶת רַבִּי צָדוֹק - שֶׁהוּא בָּא בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, מֵנִיחַ רֶגֶל אַחַת עַל הַ'כִּסֵּא', וְרֶגֶל אַחַת הָיָה מַנִּיחַ עַל הַקַּרְקַע (כַּנִּרְאֶה בְּכִבְדֵי שֶׁלֹּא יֵרָדֵם), וְכָךְ חוֹזֵר עַל הָרַמְבָּ"ם בְּעַל פֶּה עַד הַבֹּקֶר. זֶה הָיָה הַ'לַּיְלָה' שֶׁלּוֹ. שְׁבוּעַיִם יָמִים יָשַׁנְתִּי בַּ'סִּפְרִיָּה' שֶׁלּוֹ וְכָךְ רָאִיתִי, כָּךְ הוּא מֵעִיד. וְהוּא כּוֹתֵב בְּאַחַד הַסְּפָרִים (ע' פְּרִי צַדִּיק פר' וַיֵּלֶךְ אוֹת ג) שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּלִיאָה, בַּפָּסוּק בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ (א, ח): 'וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה'. וְהוּא שׁוֹאֵל: זֶה לֹא יִתָּכֵן כַּדָּבָר הַזֶּה, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, אֲפִלּוּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה, שֶׁהָיָה יָשֵׁן כְּשֵׁינַת הַסּוּס (סַנְהֶדְרִין כו: וע"ע בְּרָכוֹת ג:), שֶׁנָּה 'כָּל דְּהוּא', נַנִּיחַ דַּקָּה חֲצִי דַּקָּה [צ"ל: שָׁנָה מוּעָטַת] (ע' בְּאוּר הֲלָכָה סִי' ד סט"ז), הָיָה מְנַמְנֵם 'מַשֶּׁהוּ' (וע"ע בְּרָכוֹת ג:). וְאִם כֵּן מָה הַפָּסוּק אוֹמֵר 'וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה?!', וְכִי יֵשׁ תְּבִיעָה שֶׁאָדָם יִהְיֶה הוֹגֶה בַּתּוֹרָה יוֹמָם וָלָיְלָה? אֵיךְ אֶפְשָׁר כַּדָּבָר הַזֶּה, הֲרֵי מֻכְרָח לִישֹׁן וְלוּ לְכַמָּה רְגָעִים? וְהַבֵּאוּר בָּזֶה - אוֹמֵר רַבִּי צָדוֹק - 'וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם', אַתָּה חַיָּב בַּ'יּוֹם' כָּל כָּךְ לַהֲגוֹת בַּתּוֹרָה, וְכָל כָּךְ 'לַעֲסֹק' בַּתּוֹרָה, וְכָל כָּךְ דַּעְתְּךָ עַל הַתּוֹרָה - עַד שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה יָשֵׁן, בַּ'לַּיְלָה', אַתָּה מַמְשִׁיךְ 'לַחְלֹם' עַל זֶה. זֶה 'וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם - וָלָיְלָה'.

הַבְּחִינָה שֶׁל הָאָדָם - הַחֲלוֹם

בֶּאֱמֶת זֶה כָּךְ: אֵין מַרְאִים לוֹ לָאָדָם - (בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה) - אֶלָּא מֵהֶרְהוּרֵי לִבּוֹ (בְּרָכוֹת נה סע"ב) אִם אָדָם הָיָה בֶּאֱמֶת דָּבוּק בַּתּוֹרָה בַּאֲמִתּוּת, כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, בַּלַּיְלָה כְּשֶׁהָיָה יָשֵׁן - הָיָה מַמְשִׁיךְ לַחְלֹם עַל תּוֹרָה. וְנָאֶה דּוֹרֵשׁ נָאֶה מְקַיֵּם', זֶה הִתְקַיֵּם אֶצְלוֹ. הוּא כּוֹתֵב בְּתִחִלַּת סִפְרוֹ צִדְקַת הַצַּדִּיק (אוֹת ג, וע"ע פְּרִי צַדִּיק שָׁם), שֶׁזֶּה 'בְּחִינָה' לָאָדָם. יֵשׁ הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם מִסְתַּכְּלִים עַל עַצְמָם, וְאוֹמְרִים: 'בָּרוּךְ ה', אֲמִתָּם אֲנִי לֹא זָכִיתִי לִהְיוֹת מל"ו צַדִּיקִים, אֲבָל וַדַּאי אֲנִי מל"ז, כָּךְ הַהַרְגָּשָׁה שֶׁלּוֹ. כָּךְ הוּא מִתְיַחֵס לְעַצְמוֹ שֶׁהוּא 'מַאָה אֲחוּז' בְּסֵדֶר. אֵין לוֹ בָּזֶה כָּל סָפֵק. אוֹמֵר לוֹ ר' צָדוֹק: בֹּא אֲלַמֶּד אוֹתְךָ, בֹּא נִרְאֶה בֶּאֱמֶת מָה אַתָּה וּמִי אַתָּה, שֶׁלֹּא תִּטְעֶה, שֶׁלֹּא תֵּחֶלֶה, בְּחֹלִי הַ'דְּמְיוֹנוֹת' שֶׁאֵין לְךָ חֹלִי גָּרוּעַ מִמֶּנּוּ (מִי שֶׁנֶּחְלֶה בְּחֹלִי הַזֶּה שֶׁל הַ'דְּמְיוֹנוֹת', כְּמַעַט שֶׁאֲנוּשָׁה מַכָּתוֹ, וְכְמַעַט שֶׁנִּבְצַר מִמֶּנּוּ רְפוּאָה). אוֹמֵר ר' צָדוֹק, אֲנִי אֲאַלֵּף אוֹתְךָ בִּינָה, בֹּא תִּשְׁמַע בֹּא תִּלְמַד: מָה הַ'בְּחִינָה' לָאָדָם בֶּאֱמֶת מָה 'מַדְרֵגָתוֹ', אֵיפֹה הוּא נִמְצָא? - תִּסְתַּכֵּל עַל הַ'חֲלוֹם' שֶׁלְּךָ. תִּתְבּוֹנֵן עַל הַ'חֲלוֹמוֹת' שֶׁלְּךָ. (כָּל אֶחָד

חוֹלֵם). תִּרְאֶה - עַל מָה אַתָּה חוֹלֵם? אִם בֶּאֱמֶת אַתָּה חוֹלֵם עַל 'תּוֹרָה' וְעַל 'יִרְאָה' וְעַל 'אַהֲבַת הַשי"ת', בֶּאֱמֶת אַתָּה חָשׁוּב. אֲבָל אִם אַתָּה חוֹלֵם עַל 'הֶבֶל הֲבָלִים מַעֲשֵׂה תַּעֲתּוּעִים' (עַל פִּי יִרְמְיָהוּ י, טו), הֲרֵי זֶה עֲדוּת נֶאֱמָנָה: שָׁם אַתָּה נִמְצָא. אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה 'עֵר', אַתָּה 'מְדַמְיֵן', אַתָּה מַטְעֶה אֶת עַצְמְךָ, נִדְמֶה לְךָ שֶׁהַכֹּל בְּסֵדֶר. אָדָם יָכוֹל לְדַמְיֵן לְעַצְמוֹ הַרְבֵּה דְּמְיוֹנוֹת בְּשָׁעָה שֶׁהוּא 'עֵר' - אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁהוּא 'יָשֵׁן' וְהַהֶכְרָה שֶׁלּוֹ אֵינָהּ עוֹבֶדֶת, רַק 'תַּת הַהֶכְרָה' שֶׁלּוֹ עוֹבֶדֶת: הוּא לֹא יָכוֹל לְהַטְעוֹת אֶת עַצְמוֹ. שָׁם מִתְגַּלִּית הָאֱמֶת לַאֲמִתּוּתָהּ. שָׁם הוּא רוֹאֶה מָה הוּא חוֹלֵם בְּדִיּוּק. אִם הוּא חוֹלֵם עַל 'פִּתָּה פָּלָאפֶל' אוֹ שֶׁהוּא חוֹלֵם עַל 'מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ'.

חִדּוּשׁ תּוֹרָה שֶׁנִּגְלָה לוֹ בַּחֲלוֹם

יֵשׁ לוֹ קוּנְטְרֵס 'דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת' בְּסוֹף סִפְרוֹ 'רִסִיסֵי לַיְלָה' - (וְהַלְוַאי שֶׁאֶת הַחִדּוּשֵׁי תּוֹרָה שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא 'חָלַם', בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה, הָיִינוּ מְחַדְּשִׁים 'בְּהָקִיץ' לֹא בַּ'חֲלוֹם'.), וְזֶה אֱמֶת לַאֲמִתּוּתָהּ מָה שֶׁהוּא זָכָה לְחַדֵּשׁ בַּלַּיְלָה. בְּפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית, אַחֲרֵי חֵטְא 'עֵץ הַדַּעַת', שֶׁהָיוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה שֻׁתָּפִים, הַ'נָּחָשׁ', אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְחַוָּה, וְכָל אֶחָד קִבֵּל 'שְׂכָרוֹ בְּצִדּוֹ', כָּל אֶחָד קִבֵּל אֶת הָעֹנֶשׁ שֶׁלּוֹ, וְהַקְּלָלָה שֶׁל הַנָּחָשׁ אוֹמֵר הַפָּסוּק (ג, טו): 'וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה, וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ'. ור' צָדוֹק (דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת אות א) כּוֹתֵב: חָלַמְתִּי שֶׁיֵּשׁ לְעוֹרֵר כָּאן שְׁאֵלָה, לְכְאוֹרָה לְשׁוֹן הַפָּסוּק אֵינוֹ מְדֻיָּק, הֲרֵי מִי הָיָה 'בַּר פְּלֻגְתָּא' שֶׁל הַ'נָּחָשׁ?' מִי עָמַד כְּנֶגֶד הַ'נָּחָשׁ?', אָדָם הָרִאשׁוֹן, לֹא חַוָּה אִשְׁתּוֹ. אִם כֵּן הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּתוּב: 'וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאָדָם, וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעוֹ'. בֵּין זַרְעוֹ שֶׁל הָאָדָם, לְבֵין הַנָּחָשׁ. מַדּוּעַ כָּתוּב 'בֵּין זַרְעָהּ' כְּאִלּוּ שֶׁהָאִשָּׁה הִיא כְּנֶגְדּוֹ? כָּךְ הוּא שׁוֹאֵל. וְאוֹמֵר ר' צָדוֹק, הַתֵּרוּץ הוּא כָּזֶה, הֲרֵי הַגְּמָרָא (נִדָּה לא.) אוֹמֶרֶת: שְׁלֹשָׁה שֻׁתָּפִים יֵשׁ בָּאָדָם, הקב"ה אָבִיו וְאִמּוֹ, מִזֶּרַע הָאָב נִבְרָאוּ הָעֲצָמוֹת שֶׁל הַתִּינוֹק (וְהַגִּידִים וְהַצִּפָּרְנַיִם וּמוֹחַ בְּרֹאשׁוֹ וְלֶבֶן שֶׁבָּעַיִן), וּמִזֶּרַע הָאִשָּׁה נִבְרָא הַבָּשָׂר (וְהָעוֹר וְהַשְּׂעָרוֹת וְהַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן). והקב"ה בּוֹרֵא אֶת הַנְּשָׁמָה (רוּחַ וּנְשָׁמָה וּקְלַסְתֵּר פָּנִים, וּרְאִיַּת הָעַיִן, וּשְׁמִיעַת הָאָזֶן, וְדִבּוּר פֶּה, וְהִלּוּךְ רַגְלַיִם, וּבִינָה וְהַשְׂכֵּל). אוֹמֵר ר' צָדוֹק: בֹּא תַּחְשֹׁב, כַּאֲשֶׁר הַנָּחָשׁ נוֹשֵׁךְ אֶת הָאָדָם, מָה הוּא נוֹשֵׁךְ 'בָּשָׂר' - אוֹ 'עֲצָמוֹת?' - וַדַּאי בָּשָׂר. עֲצָמוֹת הוּא לֹא נוֹשֵׁךְ. אִם כֵּן זֶה זֶרַע שֶׁל הָאִשָּׁה דַּיְקָא. מִמָּה שֶׁנּוֹצַר מִזֶּרַע שֶׁל הָאִשָּׁה. הַבָּשָׂר נוֹצַר מִזֶּרַע שֶׁל הָאִשָּׁה. לָכֵן כָּתוּב: 'וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה, וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ'. זֶה מָה שֶׁהוּא חָלַם בַּלַּיְלָה.

כָּל שַׁבָּת הָיָה מְסַיֵּם מַסֶּכְתּוֹת שַׁבָּת וְעֵרוּבִין

כָּל 'שַׁבָּת' הָיָה גּוֹמֵר מַסֶּכֶת 'שַׁבָּת' וּמַסֶּכֶת 'עֵרוּבִין'. מַסֶּכֶת שַׁבָּת זֶה 157 דַּף. וּמַסֶּכֶת עֵרוּבִין 110 דַּף. וְכָל זֶה הָיָה מְסַיֵּם כָּל שַׁבָּת! אִלּוּ אֲנַחְנוּ נֵשֵׁב וְרַק 'נִגְרֹס' אֶת מַסֶּכֶת שַׁבָּת וּמַסֶּכֶת עֵרוּבִין, בְּגִרְסָא בְּעָלְמָא, כְּמוֹ תִּקּוּנֵי זֹהַר (כְּמוֹ 'אִדְּרָא רַבָּה' שֶׁקּוֹרְאִים בְּ'שָׁבוּעוֹת') - אָדָם לֹא יַסְפִּיק לִגְמֹר. וְכָאן יוֹשֵׁב יְהוּדִי, מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ, וּמְסַיֵּם אֶת כָּל מַסֶּכְתּוֹת שַׁבָּת וְעֵרוּבִין, וְלֹא רַק בְּ'גִרְסָא בְּעָלְמָא'. וְכָל זֶה מִלְּבַד שֶׁהוּא הָיָה 'אַדְמוֹ"ר' מִפְּרָסָם, וְיֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה עִנְיָנִים 'עַל הָרֹאשׁ' בְּלִי מִסְפָּר. כָּךְ זֶה הָיָה. אָצְלֵנוּ זֶה לֹא נִתָּן לְעִכּוּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ. וְיֵשׁ עוֹד הַרְבֵּה עֲבוֹדוֹת עַל גְּדֻלּוּתוֹ וְצִדְקוּתוֹ. וּבְכָלָל, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיָה מְסַיֵּם מַסֶּכֶת וְעוֹשֶׂה סְעוּדַת סִיּוּם, וְלֹא אָכַל עַד שֶׁלֹּא סִיֵּם אֶת הַמַּסֶּכֶת.

וּמֵעִיד תַּלְמִיד נֶאֱמָן שֶׁכָּל 'מוֹצָאֵי שַׁבָּת' אַחֲרֵי הַבְדָּלָה הָיָה נוֹפֵל מְעָלָף. הָיוּ יוֹדְעִים: מִיָּד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אַחֲרֵי הַ'הַבְדָּלָה' - צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ עָלָיו מַי בֹּשֶׂם. צְרִיכִים לְעוֹרֵר אוֹתוֹ. מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁהַגְּמָרָא (בֵּיצָה טז. תַּעֲנִית כז:) אוֹמֶרֶת: 'שַׁבָּת וַיִּנָּפֵשׁ' (שְׁמוֹת לא, יז), כֵּיוָן שֶׁשָּׁבַת וַי אָבְדָה נָפֶשׁ. נִסְתַּלְּקָה נְשָׁמָה יְתֵרָה. מִיָּד הָיָה נוֹפֵל מְעָלָף.

פִּלְפּוּל שָׁלֵם.

בְּבַחֲרוּתוֹ, עוֹדוֹ נַעַר מַמָּשׁ, שָׁלְחוּ 'שַׁדְּכָן' פִּקֵּחַ, כְּדֵי לָקַחַת אוֹתוֹ לְ'חָתָן'. הַשַּׁדְכָן הָיָה 'עַם הָאָרֶץ', לֹא יָדַע מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ כְּלוּם בַּתּוֹרָה, אֲבָל אָמַר לָהֶם: 'אַל תִּדְאֲגוּ, אֲנִי כְּבָר אֵדַע לְתָהוֹת עַל קַנְקַנּוֹ, אֲנִי מַסְפִּיק פִּקֵּחַ לִרְאוֹת אִם הוּא חָכָם אִם לֹא'. בָּא אֶצְלוֹ - אֵצֶל רַבִּי צָדוֹק זצ"ל - הִתְחִיל לְדַבֵּר אִתּוֹ, שָׁאַל אוֹתוֹ: 'אֵיזֶה מַסֶּכֶת אַתָּה לוֹמֵד? אָמַר לוֹ ר' צָדוֹק: 'מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא'. אָמַר לוֹ: 'תַּגִּיד אֵיזֶה חִדּוּשׁ בְּמַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא'. ר' צָדוֹק הִתְחִיל לְדַבֵּר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, אֵיזֶה סוּגְיָא, אֵיזֶה פִּלְפּוּל. וְהַשַּׁדְכָן לֹא מֵבִין בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ. אַחֲרֵי שֶׁרַבִּי צָדוֹק סִיֵּם לוֹמַר אֶת כָּל הַפִּלְפּוּל שֶׁלּוֹ, אָמַר לוֹ: 'מָה אַתָּה אוֹמֵר עַל חִדּוּשׁ זֶה?

וְאוֹתוֹ שַׁדְכָן 'עַם הָאָרֶץ', הֶרְאָה תְּנוּעָה שֶׁל בִּטּוּל, הִמְהֵם בְּצוּרָה שֶׁל חֹסֶר שְׂבִיעוּת רָצוֹן. ר' צָדוֹק הֵבִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֹסֶר שְׂבִיעוּת רָצוֹן, שֶׁהַחִדּוּשׁ שֶׁלּוֹ לֹא מָצָא חֵן בְּעֵינָיו, אָמַר לוֹ: 'מִסְתָּמָא כְּבוֹדוֹ לֹא נִיחָא לֵהּ בִּדְבָרַי', כִּי יֵשׁ עַל זֶה קוּשְׁיָא מֵהַיְרוּשַׁלְמִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, אֲבָל בֶּאֱמֶת זֶה לֹא קוּשְׁיָא', וְהִתְחִיל לְהַרְצוֹת בְּפָנָיו אֶת הַתֵּרוּץ שֶׁלּוֹ. וְאוֹתוֹ 'שַׁדְכָן' שׁוּב פַּעַם חָזַר וְהֶרְאָה לוֹ חֹסֶר שְׂבִיעוּת רָצוֹן. רָאָה כָּךְ ר' צָדוֹק, אָמַר לוֹ: 'אִם הַתֵּרוּץ הַזֶּה לֹא טוֹב לְךָ, אֲנִי יֹאמַר לְךָ תֵּרוּץ בְּדָרְךָ אַחֶרֶת', וְשׁוּב חָזַר וְאָמַר לוֹ פִּלְפּוּל שֶׁלֵּם לְיַשֵּׁב אֶת הַקּוּשְׁיָא. כָּל זֶה רַק עַל יְדֵי זֶה שֶׁהֶרְאָה לוֹ חֹסֶר שְׂבִיעוּת רָצוֹן. אֲפִלּוּ שֶׁהָיָה 'עַם הָאָרֶץ' מְפֻלָּא. (גַּם זֶה 'פִּקְחוּת'.).

צִוּוּי אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה לֶאֱלִיעֶזֶר שֶׁלֹּא לָקַחַת אִשָּׁה לְבִנּוֹ לְיִצְחָק מִבְּנוֹת כְּנַעַן - מַדּוּעַ?

אֲבָל יֵשׁ בָּזֶה עוֹד בֵּאוּר, עוֹד מַהֲלָךְ עוֹד עִנְיָן, וּצְרִיכִים לְהִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה נְפָקָא מִנָּה גְּדוֹלָה גַּם בִּזְמַנֵּינוּ. וְהוּא שֶׁהַתּוֹרָה מַאֲרִיכָה בְּכָל הַ'יִחוּס' שֶׁל רִבְקָה אִמֵּנוּ ע"ה, שֶׁהוּא דָּבָר תָּמוּהַּ, שֶׁהֲרֵי הַ'יִחוּס' לֹא הָיָה כָּל כָּךְ טוֹב בִּלְשׁוֹן הַמְעָטָה. וְיוֹתֵר מִזֶּה: בַּפָּרָשָׁה שֶׁעָבְרָה (פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה), אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה מַשְׁבִּיעַ אֶת אֱלִיעֶזֶר זְקַן בֵּיתוֹ: 'לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי'! 'כִּי אִם אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ' (בְּרֵאשִׁית כד, ב-ד). רַק מֵהַ'מִּשְׁפָּחָה' שֶׁלִּי, דַּוְקָא מִשָּׁם תָּבִיא כַּלָּה לִבְנִי, לְיִצְחָק. וּבֶאֱמֶת, מָה רַע בִּבְנוֹת כְּנַעַן שֶׁלֹּא יִקַּח מֵהֶם? שֶׁהָיוּ עוֹבְדוֹת עֲבוֹדָה זָרָה, הֲרֵי גַּם 'לָבָן' הָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. וּכְמוֹ שֶׁרָשַׁ"י מֵבִיא בַּפָּרָשָׁה שֶׁעָבְרָה (כד, לא), כְּשֶׁהוּא רָאָה אֶת אֲחוֹתוֹ רִבְקָה בָּאָה מֵהַמַּעְיָן, רָאָה אֶצְלָהּ צָמִיד, נֶזֶם, מִיָּד כְּשֶׁהוּא רָאָה - הוּא קִבֵּל 'זֶרֶם'. מֵאֵיפֹה זֶה הַ'צְּמִידִים' 'עֲגִילִים' הַ'נְּזָמִים', הִתְחִיל מִיָּד בַּ'חֲקִירוֹת'. אָמְרָה לוֹ: יֵשׁ לִיַּד הַבְּאֵר יְהוּדִי אֶחָד, שֶׁבָּא וְנָתַן לִי אֶת זֶה, וְהוּא עִם עֲשָׂרָה גְּמַלִּים טְעוּנִים. רַק שָׁמַע אֶת זֶה 'וַיָּרָץ לָבָן'. הָרוּחַ אַחֲזוֹ. הִתְחִיל לָרוּץ מַהֵר. אָמַר לוֹ: 'בּוֹא בְּרוּךְ ה', לָמָּה תַּעֲמֹד בַּחוּץ, וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת', מִמָּה 'פִּנִּיתִי הַבַּיִת'? אוֹמֵר רָשַׁ"י: מֵעֲבוֹדָה זָרָה. זָרַק אֶת אֱלֹהָיו בִּשְׁבִיל 'כֶּסֶף'.

וְהַסַּבָּא מִנּוֹבְרַהֲדוֹק אָמַר מוּסָר גָּדוֹל: תִּרְאוּ אֵיזֶה 'לָבָן', בְּרֶגַע שֶׁרָאָה שֶׁיָּכוֹל לְהַרְוִיחַ 'כֶּסֶף', זָרַק אֶת הַ'אֱלִילִים' שֶׁלּוֹ מֵהַבַּיִת. 'פִּנִּיתִי הַבַּיִת'. אֵין אֱלֹהִים זָר, אֵין עֲבוֹדָה זָרָה. 'בּוֹא' בְּרוּךְ ה', לָמָּה תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְכוּ', כָּתוּב ב' ו' א', מָלֵא (לֹא כָּתוּב 'בֹּא' חָסֵר וא"ו). אָמַר לוֹ 'לָבָן': בּוֹא - מָלֵא, תָּבוֹא אֵלַי כְּשֶׁאַתָּה מָלֵא בִּרְכוּשְׁךָ, לֹא חָסֵר ח"ו.

וְהַתּוֹרָה בַּפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ מַאֲרִיכָה עַל הַ'יִחוּס' שֶׁל רִבְקָה. וְכִי זֶה יִחוּס טוֹב? רִבְקָה אֲחוֹת 'לָבָן הָאֲרַמִּי', גַּם 'בְּתוּאֵל' אוֹתוֹ דָּבָר, (אָמְנָם קָשֶׁה לְדַבֵּר עֲלֵיהֶם, סוֹף סוֹף 'מִשְׁפָּחָה' שֶׁלָּנוּ. 'לָבָן' הוּא גַּם 'סַבָּא' שֶׁלָּנוּ.), זֶה לֹא יִחוּס הֵכִי 'מְעֻלֶּה'. מָה יִקְרֶה אִם יִקַּח מִבְּנוֹת כְּנַעַן? מָה כָּל כָּךְ אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה מַקְפִּיד עַל זֶה, מַשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ, לֹא מִסְתַּפֵּק בְּדִבּוּר שֶׁל אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא מַשְׁבִּיעוֹ, עַד כְּדֵי כָּךְ. הֲרֵי אֱלִיעֶזֶר הוּא שַׁמָּשׁ נֶאֱמָן שֶׁלְּךָ, דּוֹלֶה וּמַשְׁקֶה מִתּוֹרָתְךָ (יוֹמָא כח:), אַתָּה לֹא מַכִּיר אוֹתוֹ יוֹם אֶחָד, כָּל הַזְּמַן הוּא נִמְצָא אִתְּךָ שָׁנִים עַל גַּבֵּי שָׁנִים, אָדָם נֶאֱמָן, וְעִם כָּל זֶה לֹא מִסְתַּפֵּק אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה בְּמָה שֶׁאוֹמֵר לוֹ, אֶלָּא מַשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ. מַאי כְּלֵי הַאי?

בֵּית אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה - 'בֵּית חֶסֶד', מִדּוֹת טוֹבוֹת

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה, (כָּךְ כָּתוּב בְּדָרָשׁוֹת הָרַ"ן (דְּרוּשׁ ה) וּבִכְלִי יָקָר בְּרֵאשִׁית (כד, ג), וְכָךְ כָּתַב בַּשֵּׁם מִשְׁמוּאֵל (חַיֵּי שָׂרָה) בְּשֵׁם אָבִיו הַגָּאוֹן 'אַבְנֵי נֵזֶר' ע"ה), שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה כָּאן בַּתּוֹרָה הֲלָכָה, חִדּוּשׁ גָּדוֹל, אֲפִלּוּ שֶׁשְּׁנֵיהֶם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אֲבָל חִלּוּק רַב יֵשׁ בֵּין בְּנוֹת 'כְּנַעַן' לִבְנֵי הַ'מִּשְׁפָּחָה' שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה. מָה הַחִלּוּק, מָה הַהֶבְדֵּל? מִדּוֹת. מִדּוֹת טוֹבוֹת. בִּתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, בֵּית רִבְקָה, זֶה הָיָה 'בֵּית חֶסֶד'. בַּיִת שֶׁל חֶסֶד. כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה כָּל מִי שֶׁהִתְבּוֹנֵן קְצָת בְּפָרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה כָּל הַחֶסֶד הַגָּדוֹל שֶׁעָשְׂתָה רִבְקָה עִם אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, חֶסֶד גָּדוֹל שֶׁאֵין כְּדֻגְמָתוֹ.

הַסַּבָּא מִקֶּלֶם ע"ה, (תַּלְמִידוֹ שֶׁל ר' יִשְׂרָאֵל סָלַנְט ע"ה), יָשַׁב פַּעַם בְּאַחַד הַשְּׁעוּרִים שֶׁלּוֹ בִּישִׁיבָה, וְלִמֵּד אֶת הַפָּרָשָׁה הַזֹּאת שֶׁל רִבְקָה וֶאֱלִיעֶזֶר, 6 שָׁעוֹת רְצוּפוֹת! (כָּךְ הֵבִיא בְּסֵפֶר הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים עַמּוּד פט). הַפָּרָשָׁה הַזֹּאת שֶׁמְּלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ מָה זֶה 'חֶסֶד'. יָשַׁב וְהִסְבִּיר פָּסוּק פָּסוּק. לֹא לְחִנָּם הַתּוֹרָה כּוֹפֶלֶת אֶת זֶה פַּעֲמַיִם, אֲרִיכוּת דְּבָרִים לְאֵין שִׁעוּר,

לְלַמֵּד אוֹתָנוּ כַּמָּה חֶסֶד יֵשׁ כָּאן. מִי שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה, זֶה דָּבָר מַפְלִיא. רַק שֶׁאָדָם יָבִין מָה שֶׁהוֹלֵךְ כָּאן, אֱלִיעֶזֶר בָּא וְהוּא עוֹמֵד, 'הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל עֵין הַמָּיִם' (בְּרֵאשִׁית כד, יג), הוּא בָּא לְשָׁם וְעוֹמֵד עַל הַמַּעְיָן, מִתְפַּלֵּל לקב"ה: 'רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי עוֹשֶׂה 'סִימָן' אִם תָּבוֹא אֵיזֶה 'נַעֲרָה' וַאֲנִי אֲבַקֵּשׁ מִמֶּנָּה, 'הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה' (שָׁם יד), וְהִיא, לֹא רַק שֶׁהִיא תִּתֵּן לִי לִשְׁתּוֹת, אֶלָּא גַּם אֶת הַגְּמַלִּים הִיא תַּשְׁקֶה, 'אוֹתָהּ הוֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק, וּבָא אֵדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדוֹנִי' (שָׁם), כָּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל, כָּךְ הוּא מִתְחַנֵּן לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. עוֹד הוּא מְדַבֵּר, 'טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר, וְהִנֵּה רִבְקָה יוֹצֵאת. וְכַדָּהּ עַל שִׁכְמָהּ' (שָׁם טו). וֶאֱלִיעֶזֶר רָץ אֵלֶיהָ, אוֹמֵר לָהּ: וְאוֹמֵר 'הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ' (שָׁם יז). תְּנִי לִי קְצָת לִשְׁתּוֹת, אֲנִי צָמֵא. אוֹמֶרֶת לוֹ: 'שְׁתֵה אֲדוֹנִי' (שָׁם יח), כְּבָר 'אֲדוֹנִי', מְדַבֶּרֶת אִתּוֹ בַּעֲדִינוּת, בְּנַחַת. בְּכָבוֹד. 'וַתְּמַהֵר' (שָׁם יח), תִּתְבּוֹנְנוּ וְתִרְאוּ פַּעֲמַיִם כָּתוּב בְּפָרָשָׁה זוֹ 'וַתְּמַהֵר' (פְּסוּקִים יח, כ), הַכֹּל עָשְׂתָה בְּזְרִיזוּת, 'וַתְּרֶד כַּדָּהּ עַל יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ' (שָׁם יח), הִיא מִיָּד הִשְׁקְתָה אוֹתוֹ בְּלִי לִשְׁאֹל חֻקִּירוֹת, מִיָּד נָתְנָה לוֹ.

מִיָּד כָּךְ הִיא עוֹשָׂה, 'וַתְּכַל לְהַשְׁקוֹתוֹ, וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב, עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתּוֹת' (שָׁם יט), רִבְקָה אוֹמֶרֶת: גַּם לַגְּמַלִּים שֶׁלְּךָ אֲנִי אַשְׁקֶה, וְלֹא קְצָת, אֶלָּא 'עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתּוֹת', עַד שֶׁכָּל גָּמָל וּגְמַל כְּבָר יִרְוֶה מֵהַשְׁתִיָּה. 'לֹא יָכוֹל לִשְׁתּוֹת יוֹתֵר'. אַתֶּם יוֹדְעִים כַּמָּה 'גָּמָל' שׁוֹתֶה? הוּא לֹא שׁוֹתֶה 'שִׁעוּר רְבִיעִית'. בִּשְׁבִיל לְהַשְׁקוֹת גָּמָל צָרִיךְ לָתֵת לוֹ עֶשְׂרוֹת לִיטְרִים. וְזֶה לֹא 'גָּמָל' אֶחָד, זֶה עֲשָׂרָה גְּמַלִּים. וְכִי הִיא מְחֻיֶּבֶת לְהַשְׁקוֹת אוֹתָם? הֲרֵי מַעְיָן לִפְנֵיהֶם שֶׁיִּשְׁתּוּ מִמֶּנּוּ. אֲבָל רִבְקָה 'וַתְּמַהֵר, וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל הַשֹּׁקֶת, וַתָּרָץ עוֹד אֶל הַבְּאֵר לִשְׁאֹב, וַתִּשְׁאַב לְכָל גְּמַלָּיו' (שָׁם כ). הַכֹּל בְּמְהִירוּת, הַכֹּל בְּחִפָּזוֹן, בְּזְרִיזוּת. כָּךְ הִשְׁקְתָה אֶת כָּל הַגְּמַלִּים. מִי יוֹדֵעַ כַּמָּה זְמַן זֶה לָקַח עַד שֶׁהַגְּמַלִּים הָאֵלֶּה יִשְׁתּוּ?! וּבְכָל הַזְּמַן הַזֶּה, מָה עוֹשֶׂה אֱלִיעֶזֶר? מָה עוֹשֶׂה עִם כָּל אֲנָשִׁים אֲשֶׁר לוֹ? 'וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאֶה לָהּ, מַחֲרִישׁ לָדַעַת הַהִצְלִיחַ ה' דַּרְכּוֹ אִם לֹא' (שָׁם כא), עוֹמֵד וּמִתְבּוֹנֵן, וְהִיא עוֹבֶדֶת. מִישֶׁהִי אַחֶרֶת מָה הָיְתָה אוֹמֶרֶת? 'בִּמְחִילָה, אֱלִיעֶזֶר, גַּם אַתָּה צָרִיךְ לַעֲזֹר, אֲנִי חַיֶּבֶת מִשֶּׁהוּ לַגְּמַלִּים שֶׁלְּךָ? אֲנִי עוֹזֶרֶת, וְאַתָּה עוֹמֵד וּמִסְתַּכֵּל?! אֲנִי צְרִיכָה לְהַשְׁקוֹת אֶת גְּמַלֶּיךָ לְבַד? אַתָּה עִם עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים שֶׁלְּךָ כָּאן. מָה אֲנִי מְחֻיֶּבֶת?! קָנִיתָ אוֹתִי שִׁפְחָה?! קוּם תַּעֲזֹר, אַתָּה וַאֲנָשֶׁיךָ!'. אֲבָל רִבְקָה לֹא אוֹמֶרֶת דָּבָר. מַמְשִׁיכָה וּמִזְדָּרֶזֶת לְהַשְׁקוֹת כֻּלָּם. 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים לִשְׁתּוֹת' (שָׁם כב), כְּבָר נִפְשַׁט הַסָּפֵק שֶׁל אֱלִיעֶזֶר, 'וַיִּשְׁתָּחוּ לָהּ' (שָׁם כו). 'וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא עָזַב חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ מֵעִם אֲדֹנִי' (שָׁם כז).

יֵשׁ לְךָ 'חֶסֶד' גָּדוֹל מִזֶּה?! רִבְקָה לֹא מַכִּירָה אֶת יִצְחָק, הִיא לֹא יוֹדַעַת כְּלוּם, מִישֶׁהוּ מֵאִתָּנוּ הָיָה מִתְנַדֵּב לְהַשְׁקוֹת עֲשָׂרָה גְּמַלִּים? אֲנִי מְסַפֵּק - אֲפִלּוּ אִם יְקַבֵּל עַל כָּךְ כֶּסֶף מָלֵא. יֹאמַר לְךָ: 'אֲנִי אֲחַפֵּשׂ עֲבוֹדָה יוֹתֵר יָפָה מֵאֲשֶׁר זוֹ'. וְרִבְקָה כָּל כָּךְ טוֹרַחַת עֲבוּרוֹ, וְהִיא לֹא מַכִּירָה אוֹתוֹ, הִיא לֹא יוֹדַעַת שֶׁאַחַר כָּךְ יִתֵּן לָהּ 'נֶזֶם זָהָב, בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ, וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדֶיהָ, עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם' (שָׁם כב), הִיא לֹא יָדְעָה, הִיא לֹא עָשְׂתָה אֶת זֶה בַּעֲבוּר זֶה. הַ'חֶסֶד' בָּא בְּקִרְבָּהּ. הֲרֵי הַ'אִישׁ צָמֵא', הַ'גְּמַלִּים' צְמֵאִים, בָּאוּ מֵרָחוֹק, אָמְרָה רִבְקָה: אֲנִי אֶעֱשֶׂה לוֹ אֶת זֶה. בְּלִי לְבַקֵּשׁ, הַכֹּל בִּמְהִירוּת. וּבְזְרִיזוּת. יַלְדָּה קְטַנָּה [וְיֵשׁ בָּזֶה מַחְלֹקֶת בָּרִאשׁוֹנִים בַּת כַּמָּה הָיְתָה רִבְקָה (ע' תּוֹס' יְבָמוֹת סא: ד"ה וְכֵן הוּא אוֹמֵר), יֵשׁ אוֹמְרִים בַּת 3 שָׁנִים הָיְתָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים בַּת 14 שָׁנִים הָיְתָה]. וְאַף אֶחָד לֹא נוֹקֵף אֶצְבַּע לַעֲזֹר לָהּ, כְּדֵי לְהַגְדִּיל אֶת הַנִּסָּיוֹן, לְהַגְדִּיל אֶת הַ'בְּחִינָה' וְהִיא עָמְדָה יָפָה בַּדָּבָר הַזֶּה. זֶה רִבְקָה אִמֵּנוּ ע"ה, זֶה 'בֵּית אַבְרָהָם'. מִדּוֹת אֲחֵרוֹת. מִדּוֹת טוֹבוֹת.

וְלָכֵן אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ עוֹבְדֵי 'עֲבוֹדָה זָרָה', אֲבָל 'עֲבוֹדָה זָרָה' זֶה לֹא קִלְקוּל בַּ'מִּדּוֹת'. זֶה לֹא עוֹבֵר 'בַּתּוֹרָשָׁה'. אֶת זֶה אֶפְשָׁר לְתַקֵּן. אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה 'בֵּית אַבְרָהָם' זֶה 'בֵּית הָאֱמוּנָה', כָּל מִי שֶׁהָיָה עוֹבֵד 'עֲבוֹדָה זָרָה' וְנִכְנַס לְבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, הוּא הָיָה 'מִתְקַן' אוֹתוֹ, 'מְשַׁפֵּץ' אוֹתוֹ, מוֹצִיא לוֹ אֶת כָּל הַ'לְכְלוּכִים' מֵהַ'רֹאשׁ'. 'הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן' (בְּרֵאשִׁית יב, ה). מִמָּה שֶׁהֵם עוֹבְדֵי 'עֲבוֹדָה זָרָה' אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה לֹא הִתְפַּעֵל. 'עֲבוֹדָה זָרָה' אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים אֵיךְ 'לְטַפֵּל' בָּהּ. לֹא לְחִנָּם יֵשׁ בְּמַסֶּכֶת 'עֲבוֹדָה זָרָה' שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה 400 פְּרָקִים (ע"ז יד:). אֲבָל 'מִדּוֹת' טוֹבוֹת, זֶה לֹא נִמְצָא בְּכָל מָקוֹם, אֶת זֶה אֲנִי צָרִיךְ. וְעַל

זֶה אֲנִי שָׂם אֶת הַדֶּגֶשׁ. כִּי זֶה עוֹבֵר בַּתּוֹרָשָׁה. יֵשׁ לָזֶה הַשְׁפָּעָה הָלְאָה לְדוֹרֵי דּוֹרוֹת. יִצְחָק עוֹמֵד לִבְנוֹת 'בַּיִת נֶאֱמָן בְּיִשְׂרָאֵל' שֶׁכָּל כֹּלֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל יֵצֵא מִקִּרְבּוֹ. הוּא לֹא יָכוֹל לָקַחַת אִשָּׁה סְתָם. לָכֵן מִבְּנוֹת כְּנַעַן לֹא תִּקַּח, בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהֵם 'עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה', אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם 'מִתְעָבִים', הֵם 'מְשֻׁחָתִים' בְּכָל מִינֵי דְּבָרִים אֲסוּרִים, וְכַמָּה תּוֹעֵבוֹת שֶׁהָיָה בִּ'כְּנַעַן'. לָכֵן אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה מַשְׁבִּיעַ אֶת אֱלִיעֶזֶר, לֹא תִּקַּח לִבְנִי בַּת מִבְּנוֹת אֶרֶץ 'כְּנַעַן'. רַק מִ'בֵּית חָרָן', מִ'בֵּית מִשְׁפַּחְתִּי'. הֵם לֹא כָּל כָּךְ 'יְחוּס גָּדוֹל'. הַיְחוּס שָׁם הוּא 'לָבָן' 'בְּתוּאֵל' וְכוּ', אֲבָל מִזֶּה אֲנִי לֹא מִתְפַּעֵל, הָעִקָּר הוּא שָׁזֶּה 'בֵּית חֶסֶד', בַּיִת שֶׁל מִדּוֹת טוֹבוֹת.

לֹא לָשִׂים אֶת הַדֶּגֶשׁ עַל הַ'יְחוּס'

נִפְקָא מִנָּה לְכָל אֶחָד: אָדָם עוֹמֵד לִבְנוֹת 'בַּיִת נֶאֱמָן בְּיִשְׂרָאֵל', שֶׁיֵּדַע עַל מָה לָשִׂים אֶת הַ'דֶּגֶשׁ'. 'יְחוּס' זֶה דָּבָר גָּדוֹל, אֲבָל כְּבָר אָמַר גָּדוֹל אֶחָד (וּכְעֵין זֶה נִמְצָא בַּהַגָּהוֹת הָרַשָׁ"שׁ לְקִדּוּשִׁין לב:): 'יְחוּס' זֶה בְּחִינָה שֶׁל מִסְפַּר אֶפֶס. הַסְּפָרָה שֶׁל אֶפֶס לְבַד, מָה הִיא שָׁוָה? אֶפֶס. כְּלוּם. אֲבָל אִם יֵשׁ מִסְפָּר לִפְנֵי זֶה, לִפְנֵי הַ-0, אָז הַסְּפָרָה 0 מַגְדִּילָה אֶת זֶה. אִם יֵשׁ מִסְפָּר 1 לִפְנֵי 0, הֲרֵי שֶׁהַסְּפָרָה 0 גּוֹרֶמֶת שֶׁיִּהְיֶה 10. וְאִם יֵשׁ שְׁנֵי אֶפֶסִים, הַסְּפָרָה 1 גּוֹרֶמֶת שֶׁיִּהְיֶה 100. וְאִם שָׁלוֹשׁ סְפָרוֹת שֶׁל אֶפֶס, הֲרֵי שֶׁהַסְּפָרָה 1 שֶׁנּוֹסֶפֶת, הִיא עוֹשָׂה אֶת זֶה אֶלֶף. אוֹתוֹ דָּבָר זֶה 'יְחוּס'. אִם יֵשׁ אֶת שְׁאַר הַדְּבָרִים יַחַד עִם זֶה, אָז זֶה דָּבָר גָּדוֹל, זֶה מַעֲלָה. זֶה מַכְפִּיל אֶת עַצְמוֹ. אֲבָל 'יְחוּס' לְבַדּוֹ, מִבְּלִי שֶׁיִּהְיֶה מִסְפָּר לְפָנָיו, זֶה אֶפֶס מַמָּשׁ. צָרִיךְ לְבַדֵּק אֶת הַמִּדּוֹת, הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (לב:) מְסַפֶּרֶת עַל חָכָם אֶחָד, רַבִּי שַׁבְּתַאי בְּרַבִּי מָרִינוֹס, (אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים בְּתַלְמוּד), שֶׁהִגִּיעַ לְאֵיזֶה עִיר, בָּא לְשָׁם וְאָמַר 'פַּרְנְסוּ אוֹתִי, בָּאתִי מִמָּקוֹם רָחוֹק, תְּנוּ לִי קְצָת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה!'. לֹא נָתְנוּ לוֹ, לֹא 'אֲכִילָה' וְלֹא 'שְׁתִיָּה'. בָּא הַ'חָכָם' לָעִיר, וְאַף אֶחָד לֹא מִתְיַחֵס אֵלָיו. אָמַר לָהֶם: 'תַּעְזְרוּ לִי קְצָת בָּעֵסֶק שֶׁלִּי, תַּעֲשׂוּ לִי קְצָת 'הֲנָחָה' בִּכְדֵי שֶׁאוּכַל לִמְכֹּר יוֹתֵר, הֵבֵאתִי סְחוֹרָה אִתִּי, שֶׁאֲנִי אוּכַל קְצָת לְהַרְוִיחַ מַשֶּׁהוּ'. לֹא הָיָה אִכְפַּת לְאַף אֶחָד. טִפַּת רַחְמָנוּת לֹא מְרַחֲמִים עָלָיו. נִכְנַס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְאָמַר: 'רַבּוֹתַי! תֵּדְעוּ אַנְשֵׁי עִיר פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית הֵם לֹא מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל, מֵ'עֶרֶב רַב' קָאַתּוּ!', לָמָּה? 'וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ' (דְּבָרִים יג, יח). כָּל מִי שֶׁהוּא רַחְמָן בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִצֶּאֱצָאֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. אֲבָל אִם רוֹאִים אֶצְלוֹ טֶבַע אַכְזָרִיּוּת בְּאֹפֶן יוֹצֵא מִן הַכְּלָל, יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמִּי יוֹדֵעַ' אֵיזֶה 'דָּם' זוֹרֵם בְּעוֹרְקָיו.

וְכָךְ נִפְסַק לַהֲלָכָה, מָרָן זַ"ל בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ אֲבָן הָעֶזֶר בְּהִלְכוֹת שִׁדּוּכִים (סִי' ב סָעִיף ב, מֵהָרַמְבַּ"ם פי"ט, מהל' איסו"ב הי"ז), כּוֹתֵב: אָדָם שֶׁמַּצִּיעִים לוֹ אֵיזֶה שִׁדּוּךְ, יִבְדֹּק, יִרְאֶה, אִם יֵשׁ שָׁם מִדּוֹת טוֹבוֹת. אִם הוּא רוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ שָׁם אַכְזָרִיּוּת בַּמִּשְׁפָּחָה - אַכְזָרִיּוּת בְּצוּרָה לֹא רְגִילָה - כְּדַאי לוֹ שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב בְּנֵיהֶם. כִּי זֶה סִימָן שֶׁזּוֹרֵם בְּעוֹרְקֵיהֶם לֹא דָּם יִשְׂרָאֵל. (ע"ש בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א זַ"ל), כֵּיוָן שֶׁטֶּבַע הַיְהוּדִי הוּא: רַחְמָן מֻלֶּא רַחֲמִים. צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע מָה לִבְחֹן, עַל מָה לָשִׂים אֶת הַדֶּגֶשׁ.

יֵשׁ אֶחָד שֶׁמִּתְחַתֵּן בִּשְׁבִיל 'מָמוֹן', וּ'שְׂכָרוֹ' מְפֹרָשׁ בִּגְמָרָא (קִדּוּשִׁין ע.) - הַמָּמוֹן יֵלֵךְ לְאִבּוּד בְּמְהֵרָה, וְיֵאָבֵד בְּעִנְיָן רַע, וְיִהְיֶה לוֹ בָּנִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. זֶה דִּינָא דְּגְמָרָא. שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ לִבְנוֹת בַּיִת נֶאֱמָן בְּיִשְׂרָאֵל, יֵדַע עַל מָה לָשִׂים אֶת הַדֶּגֶשׁ.

'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק' - הַשַּׁיָּכוּת רַק לְיִצְחָק

וְאֶת זֶה הַפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ. 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק'. אַבְרָהָם - מִי הָיָה אַבָּא שֶׁלּוֹ? 'תָּרַח!'. (מִי הָיָה 'תָּרַח?', אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרָם לִבְרָכָה: 'הָיָה לוֹ מִפְעָל וְחֶבְרָה לְיִצּוּר עֲבוֹדָה זָרָה. ', מְיַצֵּר 'עֲבוֹדָה זָרָה'.). וְאִמָּא שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה מִי הָיְתָה? 'אַמְתְּלַאי בַּת כַּרְנֵבוֹ' (ב"ב צא.). (הַ'סַּבָּא' שֶׁלָּנוּ זֶה 'תָּרַח', וְהַ'סָּבְתָּא' שֶׁלָּנוּ זֶה 'אַמְתְּלַאי בַּת כַּרְנֵבוֹ') לְמַאי נָפְקָא מִנָּהּ? לְמִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת 'הַשְׁכָּבָה'. עַל כָּל פָּנִים, הֵם הוֹלִידוּ אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (בַּמִּדְבָּר רַבָּה פר' יט סִי' א), 'מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד' (אִיּוֹב יד, ד), כְּגוֹן, אַבְרָהָם מִתָּרַח. אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה נוֹלַד מִתָּרַח, וְהָיָה חֲשׁוּשׁ שֶׁהַשְׁפָּעָה זוֹ שֶׁל 'תָּרַח' וְשֶׁל אֲבוֹתָיו וַאֲבוֹת אֲבוֹתָיו שָׁהוּ עוֹבְדֵי 'עֲבוֹדָה זָרָה', יָכוֹל ח"ו לְהַמְשִׁיךְ הָלְאָה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, אֲצָל יִצְחָק. לָכֵן אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה לֹא זָכָה לִפְרִי בֶּטֶן עַד הַגִּיעוֹ לְגִיל מֵאָה. עַד שֶׁהִזְדַּכֵּךְ בְּתַכְלִית הַזִּכּוּךְ, אֵין שׁוּם זִקָּה וְקֶשֶׁר לְתָרַח וכו', לְאֵלָּה

שֶׁמִּלְּפָנָיו. לָכֵן הַפָּסוּק בָּא וְאוֹמֵר: 'אֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם', שֶׁנּוֹלַד מֵאַבְרָהָם, 'אַבְרָהָם' - אַבְרָהָם דַּיְקָא, אַבְרָהָם לְבַדּוֹ, הוּא - 'הוֹלִיד אֶת יִצְחָק'. אֵין כָּאן שׁוּם תַּעֲרֹבֶת מִתָּרַח וַאֲבוֹתָיו. אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה הוּא לְבַדּוֹ הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. לָכֵן הָיָה צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לְגִיל מֵאָה. אַחֲרֵי כָּל הַנִּסְיוֹנוֹת, עַד שֶׁהִזְדַּכֵּךְ וְהִפְרִישׁ אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי מִכָּל קוֹדְמָיו, אֵין לוֹ שׁוּם שַׂיָּכוּת לַאֲבוֹתָיו, 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק', וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה צַדְקָה זצ"ל בְּסִפְרוֹ קוֹל יְהוּדָה פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה. "וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל". רָשִׁ"י מְבָאֵר, בְּכָל בְּגִימַטְרִיָא בֵּן, וְכֵיוָן שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן הָצָרַךְ לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה. וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהָבִין, מִי לֹא יָדַע שֶׁלְּאַבְרָהָם יֵשׁ בֵּן, וְלָמָּה צְרִיכָה הַתּוֹרָה לְהוֹדִיעַ לָנוּ זֹאת בְּצוּרַת גִּימַטְרִיָא וְלֹא אָמְרָה בְּפֵרוּשׁ שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן?

וּבְאֵר הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי דָּוִד יוּנְגְּרֵיז זצוק"ל, כִּי הָרָמָז "בַּכֹּל" בָּא לְלַמְּדֵנוּ עִנְיָן חָשׁוּב מְאוֹד, וְהוּא כִּי צְרִיכִים לְהָבִין לָמָּה אַבְרָהָם אָבִינוּ לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים מִתְּחִילָה עַד שֶׁהָצְרַךְ לְבִשּׂוֹרַת מַלְאָכִים שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בֵּן, וְגַם זֶה רַק בִּזְקוּנָיו וּבְדֶרֶךְ נֵס? הֲלֹא אָנוּ רוֹאִים כָּל הַבְּרִיּוֹת יֵשׁ לָהֶם בָּנִים בְּלִי טֹרַח וּבְלִי מַלְאָכִים, וּמַדּוּעַ אַבְרָהָם אָבִינוּ אָהוּבוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צָרִיךְ נֵס לְהָלְדַּת הַבֵּן? וְכֵן יִצְחָק אָבִינוּ הָיָה צָרִיךְ לַתְּפִלּוֹת שֶׁלּוֹ וְשֶׁל רִבְקָה אִשְׁתּוֹ לְהָלְדַּת הַבָּנִים, הֲלֹא דָּבָר הוּא? וּבְאֵר כִּי בְּכַוָּנָה עָשָׂה ה' כָּכָה בְּהִיוֹת שֶׁמֵּאַבְרָהָם אָבִינוּ הָיָה צָרִיךְ לָצֵאת עַם יִשְׂרָאֵל הַנִּבְחָר, רָצָה ה' וְכָבַשׁ מַעְיָנוֹ בְּצַעֲירוּתוֹ כְּדֵי לְהַפְסִיק אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁל תֶּרַח אָבִיו, "יָבֵשׁ הַמַּעְיָן נִקְצַץ הָאֵילָן", כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הַשְׁפָּעָה שֶׁל תֶּרַח עַל תּוֹלְדוֹת אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְעַתָּה כְּשֶׁהִזְקִין, כְּשֶׁכְּבָר נִפְסַק הַקֶּשֶׁר, אֲזַי הוֹלִיד בֵּן כְּדֶרֶךְ נֵס, וְלָכֵן אָמַר וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם 'בַּכֹּל', 'בַּכֹּל' בְּגִימַטְרִיָא 'בֵּן', לוֹמַר לְךָ שֶׁהַבֵּן הַזֶּה הָיָה כֻּלּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ וְאֵין בּוֹ הַשְׁפָּעָה שֶׁל תֶּרַח כְּלָל, וְלָכֵן רָצָה לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה מִבַּיִת טוֹב.

וּבְדֶרֶךְ זוֹ פֵּרֵשׁ הָרַב הַנִּזְכָּר אֶת הַכָּתוּב בְּפָרָשַׁת תּוֹלְדוֹת "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק". הַפָּסוּק הַזֶּה כָּפוּל, כִּי מֵאַחַר שֶׁאָמַר "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם" אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, וְלָמָּה חָזַר וְאָמַר "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק"? וְתֵרֵץ עַל פִּי דַּרְכּוֹ לְעֵיל; שֶׁבָּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁאַבְרָהָם לְבַדּוֹ הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, כְּלוֹמַר שֶׁיִּצְחָק הָיָה כֻּלּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם בְּלִי כָּל הַשְׁפָּעָה מִתָּרַח, לֹא כְּמוֹ שְׁאַר הַתּוֹלְדוֹת שֶׁלַּבָּנִים יֵשׁ עוֹד הַשְׁפָּעָה מִשָּׁרְשָׁם, אֲבָל כָּאן "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" - כֻּלּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם. ודפח"ח.

וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר "בִּרְכַּת חַיִּים" לְהַגָּאוֹן בֶּן אִישׁ חַי, שֶׁכָּתַב בְּהַפְטָרַת פָּרָשַׁת מַסְעֵי כַּדְּבָרִים הַלָּלוּ מַמָּשׁ, וְהוֹסִיף כִּי לֹא רַק הָאָבוֹת הָיוּ עֲקָרִים, אֶלָּא גַּם הָאִמָּהוֹת הָיוּ עֲקָרוֹת, כְּדֵי לְהַפְסִיק אֶת הַקֶּשֶׁר עִם אֲבוֹתֵיהֶן, וְעַל יְדֵי כָּךְ יוּכְלוּ לְהָקִים דּוֹר חָדָשׁ קָדוֹשׁ וְטָהוֹר. וּבָזֶה בֵּאֵר אֶת הַפָּסוּק בִּירְמְיָה "וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שֹׂרֵק כְּלֹה זֶרַע אֱמֶת" (ב, כא) וְשָׁאֵין בָּהֶם כָּל הַעֲרֹבֶת שֶׁהִיא.

אָבוֹא בִּגְבוּרוֹת ה' אֱלֹהִים אַזְכִּיר צִדְקָתְךָ לְבַדֶּךָ

וּמֵעַתָּה נְבָאֵר הַכָּתוּב "וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל" - וְהִסְבִּיר רָשִׁ"י שֶׁ**בַּכֹּל** גִּימַטְרִיָה **בֵּן**. וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה מַדּוּעַ הִזְכִּיר זֶה עַתָּה הֲלֹא כְּבָר יָדַעְנוּ שֶׁלְּאַבְרָהָם יֵשׁ בֵּן? אֶלָּא לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁכְּשֶׁרָאָה שֶׁהוּא זָקֵן וְעַדַיִן אֵין לוֹ יְלָדִים. הֵבִין אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁלַּהוֹרִים יֵשׁ הַשְׁפָּעָה עַל הַבָּנִים, וְלָכֵן דִּקְדֵּק לְצַוּוֹת לֶאֱלִיעֶזֶר שֶׁלֹּא לָקַחַת מִבְּנוֹת כְּנַעַן כְּנִזְכָּר. וְעַל פִּי זֶה בֵּאֵר כָּבוֹד מוֹרֵנוּ הַגָּאוֹן רַבִּי עֻזִּיאֵל עֲטִיָּה זצ"ל אֶת הַכָּתוּב בִּתְהִלִּים "אָבוֹא בִּגְבוּרוֹת ה' אֱלֹהִים אַזְכִּיר צִדְקָתְךָ לְבַדֶּךָ" (ע"א פְּסוּק ט"ז) דִּלְפִי פְּשׁוּטוֹ קָשֶׁה לְהָבִין לָמָּה אַזְכִּיר "צִדְקָתְךָ לְבַדֶּךָ"?

וּבֵאֵר רַבֵּנוּ בָּזֶה פֵּרוּשׁ נֶחְמָד עפ"י מָה שֶׁאָמְרָה הַגְּמָרָא (נְדָה לא) תָּנוּ רַבָּנָן שְׁלֹשָׁה שׁוֹתְפִין יֵשׁ בָּאָדָם, אָבִיו וְאִמּוֹ וְהקב"ה. אָבִיו מַזְרִיעַ הַלֹּבֶן שֶׁמִּמֶּנּוּ עֲצָמוֹת וְגִידִין וְצִפָּרְנַיִם וּמֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁוֹ וְלֹבֶן שֶׁבָּעַיִן. אִמּוֹ מַזְרַעַת אֹדֶם שֶׁמִּמֶּנּוּ עוֹר, בָּשָׂר, שְׂעָרוֹת וְשָׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, וְהקב"ה נוֹתֵן בּוֹ רוּחַ וּנְשָׁמָה וּקְלַסְתֵּר פָּנִים וּרְאִיַּת הָעַיִן וּשְׁמִיעַת הָאָזֶן וְדִבּוּר פֶּה וְהִלּוּךְ רַגְלַיִם וּבִינָה וְהַשְׂכֵּל, וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹטֵל חֶלְקוֹ, וְחֵלֶק אָבִיו וְאִמּוֹ מַנִּיחַ לִפְנֵיהֶם.

וְהִנֵּה הַכּוֹחוֹת שֶׁהִשְׁקִיעוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, הֵם כּוֹחוֹת טִבְעִיִּים וְאֵין בְּכוֹחָם לְהַמְשִׁיךְ עַד לִגְבוּרוֹת, אֶלָּא מַגִּיעִים עַד שִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁזֶּה טִבְעִי, אֲבָל לֹא יוֹתֵר, וּבְכֵן כֵּיצַד הוּא חַי? אֶלָּא וַדַּאי חַיּוּתוֹ נִמְשֶׁכֶת מִכּוֹחוֹ שֶׁל הַקָּרוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּלְבַד, וְלָזֶה אָמַר "אָבוֹא בִּגְבוּרוֹת ה' אֱלֹהִים אַזְכִּיר צִדְקָתְךָ לְבַדֶּךָ", כְּלוֹמַר אִם זָכִיתִי לְהַגִּיעַ לִגְבוּרוֹת זֶה רַק מִכֹּחַ ה' לְבַד, וְלָכֵן אַזְכִּיר צִדְקָתְךָ לְבַדֶּךָ.

וְזֶה מַמָּשׁ כִּדְבָרֵינוּ, כִּי כָּל דָּבָר בִּלְתִּי טִבְעִי זֶה רַק מֵאֵת ה' וְלֹא קָשׁוּר עִם הוֹרָיו וְלָכֵן כְּשֶׁרָאָה אַבְרָהָם אָבִינוּ עַצְמוֹ זָקֵן וְאע"פ כֵּן הוֹלִיד, יָדַע שֶׁיִּצְחָק כָּלוֹ שֶׁלּוֹ וְאֵין לַהוֹרִים שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ הַשְׁפָּעָה עָלָיו וְלָכֵן הָיָה צָרִיךְ לְדַקְדֵּק שֶׁגַּם אִשְׁתּוֹ שֶׁל יִצְחָק תִּהְיֶה מַתְאִימָה לוֹ ודו"ק כִּי נֶחְמָד.

יְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְחַזֵּק בַּתּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם בְּחֶסֶד וּבְתִפְלָּה וְנִזְכֶּה לְהִדָּבֵק בְּמַעֲשֵׂי אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב וְנִזְכֶּה לַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן.

סִימָן רסז - דִּיני הַתְּפִלָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת א

הַתָּרַת נְדָרִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה

א. יֵשׁ שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת הַתָּרַת קְלָלוֹת בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת אַחַר שַׁחֲרִית, אוֹ קֹדֶם תְּפִלַּת מִנְחָה. וְכֵן הִנְהִיג הַמְקֻבָּל מָהֳרָ"שׁ מַעֲרָבִי זַ"ל (יִלְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת א ב עַמּוּד תלט).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב כֵּן הִנְהִיג הַמְקֻבָּל מהר"שׁ מַעֲרָבִי זַ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מָרָן הַחִיד"א (בְּקוּנְטְרֵס שִׁירֵי שִׁירִים שֶׁבְּסוֹף שו"ת חַיִּים שָׁאַל ח"א סִי' ריא). והו"ד בְּבֵית מְנוּחָה שָׁם.

וְהַטּוֹב לְכַתְּחִלָּה שֶׁיֵּשְׁבוּ ג' תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אוֹ אֶחָד מֵהֶם לְכָל הַפָּחוֹת, וּבַגְּמָרָא יְבָמוֹת כה: אָמְרוּ, א"ר חִיָּא בַּר אָבִין אָמַר רַבִּי עַמְרָם, תַּנָּא, הַתָּרַת נְדָרִים בִּשְׁלֹשָׁה. ע"כ. וְכֵן פָּסְקוּ הָרַמְבָּ"ם (פ"ד מֵהִלְכוֹת נְדָרִים ה"ה), וְהש"ע (יו"ד סִי' רכח ורלא). וְאַף שבגמ' (נְדָרִים ח:) אָמְרוּ, יָחִיד מֻמְחֶה שָׁרֵי שַׁמְתָּא. וְכֵן הוּא שָׁם בְּדַף עח: וְכֵן הוּא בִּיבָמוֹת כה: ובב"ב קכא: וְכֵן מִבְּאָר בְּיַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי (בְּמִדְבַּר תשנה), וּבְתוֹס' (נְדָרִים ה:) דְּיָחִיד מֻמְחֶה יָכוֹל לְהַתִּיר נֶדֶר לְבַדּוֹ, וכ"כ הָרַמְבָּ"ם (פֶּרֶק ז' מֵהִלְכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה ה"ז), כְּבָר כָּתַב הָרֹא"שׁ (אַרְבָּעָה נְדָרִים ג') דְּדַוְקָא גָּמִיר וְסָבִיר כְּרַב נַחְמָן, וְהָאִדָּנָא לֵיכָּא כְּמוֹתוֹ. וּלְדַעַת הָרַמְבָּ"ן וְהָרָ"ן בָּעֵינָן שֶׁיִּהְיֶה סָמוּךְ. וְכֵן פָּסַק מָרָן בש"ע (יו"ד סִי' רכח) דְּהָאִדָּנָא אֵין מֻמְחֶה שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לְהַתִּיר הַנֶּדֶר בְּיָחִיד. ע"ש.

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב בש"ע (חֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ג) דְּאַף שֶׁיָּחִיד מֻמְחֶה לְרַבִּים מֻתָּר לוֹ לָדוּן יְחִידִי, מִצְוַת חֲכָמִים שֶׁיּוֹשִׁיב עִמּוֹ אֲחֵרִים. וּבַשֶּׁ"דּ שָׁם הֵבִיא תְּשׁוּבַת מָהֳרָשָׁ"ל (סִימָן ל"ה), שֶׁפָּסַק דְּאָפְשִׁי בְּקִבְּלוּהוּ וְהוּא מֻמְחֶה אָסוּר לוֹ לָדוּן יְחִידִי. וּבְתְשׁוּבַת שְׁאֵרִית יוֹסֵף (סִימָן י"ז) חָלַק עָלָיו. וכ"פ הב"ח [סְעִיף ח' ד"ה וְכָתַב]. וְכָתַב הַשֶּׁ"דּ, שֶׁיֵּשׁ לְהָאֵר שֶׁלֹּא לָדוּן בִּיחִידִי אַף שֶׁקִּבְּלוּהוּ, אִם לֹא שֶׁמְּפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא אֵינִי יוֹדֵעַ לָדוּן אִתְּכֶם דִּין תּוֹרָה, אוֹ שֶׁהוּא דִּין פְּשׁוּט וּמֻמְחֶה וְרָגִיל הוּא בְּכָךְ, דִּבְכֹהֲאי גַּוְנָא אִיכָּא מֻמְחֶה אַף הָאִדָּנָא. ע"ש. [אֲלָא דִּבְגְמִיר וְסָבִיר כְּר"נ מַתִּיר הַנֶּדֶר לְבַדּוֹ].

וּבִישִׁיבַת פּוֹרַת יוֹסֵף נָהֲגוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּחֹדֶשׁ אָב, מ' יוֹם קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָיוּ יוֹשְׁבִים מָרָן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה רַבֵּנוּ עֻזְּרָא עָטִיָּה, וְרֹאשׁ הַמְקֻבָּלִים רַבֵּנוּ אֶפְרַיִם כֹּהֵן, וְהַמְקֻבָּל רַבִּי יְשָׁשכָר אַבּוּ-עָזִיז זצ"ל, וְהָיוּ מַתִּירִים הַנְּדָרִים. וכמ"ש בְּסֵפֶר שִׁיבַת צִיּוֹן.

וְהַמִּנְהָג בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעֶרֶב יוהכ"פ לְהוֹשִׁיב עֲשָׂרָה לְהַתִּיר הַנְּדָרִים וְהַקְּלָלוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּמַטֵּה אֶפְרַיִם (סִימָן תקפא, מט). וְהוּא עַל פִּי הַנֶּאֱמָר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ דְּמִי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חוֹב שֶׁל נֶדֶר וְעוֹבֵר עַל הַנֶּדֶר, אֵין תְּפִלָּתוֹ מִתְקַבֶּלֶת בַּשָּׁמַיִם. וּבְעֵץ חַיִּים (שַׁעַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּהַקְדָּמָה) כָּתַב, וּמִתְקַבֶּצֶת עֲדָה קְדוֹשָׁה שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְהַתָּרַת נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת. וְכֵן הוּא בַּשְּׁלָ"ה (יוֹמָא, עַמּוּד הַתְּשׁוּבָה ב') "וְכֵן הוּא הַמִּנְהָג בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִתְאַסְּפִים בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת עֲדָה קְדוֹשָׁה מִתַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְיִרְאֵי שָׁמַיִם. ע"כ. וְכֵן הוּא בְּסִדּוּר הַגְּרַ"ז לַעֲשׂוֹת הַתָּרָה בְּעֶרֶב הַשָּׁנָה קֹדֶם חֲצוֹת. וְכֵן כָּתַב מָרָן הַחִיד"א בְּצִפְּרֶן שָׁמִיר (יב, כו) שֶׁכֵּן הָיָה מִנְהַג חֲסִידֵי בֵּית אֵל בִּירוּשָׁלַיִם וְעוֹד מְקוֹמוֹת, שֶׁל יְחִידֵי סְגֻלָּה בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִתְקַבְּצוּ לַעֲשׂוֹת הַתָּרָה וְהָיוּ מְבַקְּשִׁים לְהַתִּיר קְלָלוֹת וּנְזִיפוֹת וּדְבָרִים אֲסוּרִים וּלְבַטֵּל עַיִן הָרַע הֵן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכֵן סִדֵּר נִסַּח מְסִירַת מוֹדָעָה שֶׁכָּל מַחְשָׁבָה רָעָה וְהִרְהוּר רַע הוּא מְבַטְּלוּ וּמְגַלֶּה דַּעְתּוֹ שֶׁכָּל רְצוֹנֵנוּ לַעֲבֹד אֶת בּוֹרְאֵינוּ עֲבוֹדָה שְׁלֵמָה וְזֶהוּ הַנֹּסַח הַמִּתְקָן בַּסִּדּוּרִים מִפְּרִי יָדָיו הַקַּדּ' שֶׁל הַחִיד"א. וְכֵן כָּתַב מהר"ח פָּלָאגִ'י בְּמוֹעֵד לְכָל חַי (סִי' כב) וְהֵבִיא הָרֶמֶז **לֹא** יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל סוֹפֵי תֵּבוֹת **אֱלוּ"ל** לְרָמֵז לַעֲשׂוֹת הַתָּרָה בְּסוֹף אֱלוּל. וְכֵן כָּתַב מהר"א מָנִי בְּמִנְהֲגֵי בֵּית יַעֲקֹב בְּחֶבְרוֹן (ט, סח). וְכֵן הוּא בִּנְתִיבֵי עַם (תקפא, ד). ובס' שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן (ד) הֵבִיא מִסֵּפֶר בֵּית דִּין לְהֶחָכָם רַבֵּנוּ אַבְרָהָם חַמָּאוּוִי שֶׁכָּתַב, וּבְהִיוֹת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה הוּא הֶקְבֵּעַ לְדִין, רָאוּי לְהַקְדִּים קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי עִנְיָנִים הַלָּלוּ, אֶחָד שֶׁיִּתְקַן מָה שֶׁקִּלְקֵל דְּהַיְנוּ הַתָּרָה עַל הֶעָבָר אוֹ אִם

הָיָה חַיָּב אֵיזֶה נִדּוּי יַנְהִיג עַצְמוֹ בְּנִדּוּי שָׁעָה אַחַת וְאַחַר כָּךְ יְבַקֵּשׁ מֵהַחֲכָמִים שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ, שֵׁנִית יִמְסֹר מוֹדָעָה מִכָּאן וּלְהַבָּא לִפְנֵי עֲדָה קְדוֹשָׁה שֶׁהֵם עֲשָׂרָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. ע"כ. וְהֵם דִּבְרֵי הַשֻּׁלְחָ"ה (יוֹמָא, עַמּוּד הַתְּשׁוּבָה א'). אֶלָּא שֶׁהַגָּאוֹן הַחִיד"א קָרָא עַרְעָר עַל מָה שֶׁכָּתַב לִנְהֹג נְזִיפָה שָׁעָה אַחַת. וְכָתַב בְּצִפּוֹרֶן שָׁמִיר (יא, כו) שֶׁרַבֵּנוּ הָרָשָׁ"שׁ לֹא הִסְכִּים לִנְהֹג נְזִיפָה, שֶׁבְּדוֹר יָתוֹם כָּזֶה אֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְהַתִּיר נְזִיפָה, וְלָכֵן אָמְרוּ סֵדֶר הַהַתָּרָה בִּסְתָם כִּלְשׁוֹנָהּ הַפָּשׁוּט בַּמַּחְזוֹרִים.

נִדּוּהוּ בַּחֲלוֹם - וְנֶדֶר חֲלוֹמוֹת

ב. נוֹהֲגִים לְהַדֵּר וּלְהוֹשִׁיב עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים לְהַתָּרַת נְדָרִים, [בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְיֵשׁ נוֹהֲגִים בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת]. וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֵין עֲשָׂרָה שֶׁיַּתִּירוּ דַּי בִּשְׁלֹשָׁה. וְהַתָּרָה זוֹ מוֹעִילָה רַק לִנְדָרִים שֶׁלֹּא זָכְרוּ אוֹתָן. אוֹ אִם קִבֵּל עַל עַצְמוֹ עַל יְדֵי שֶׁנִּדּוּהוּ אֵיזֶה דְּבַר מִצְוָה ג' פְּעָמִים, וְלֹא אָמַר 'בְּלִי נֶדֶר' לָזֶה מוֹעִילָה הַהַתָּרַת נְדָרִים בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁלֹּא תְּהֵא עָלָיו עֲבֵרָה (שָׁם עַמּוּד תמ).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה הַטַּעַם שֶׁמְּהַדְּרִים אַחַר עֲשָׂרָה, הוּא מִפְּנֵי שֶׁמַּתִּירִים גַּם נִדְרֵי חֲלוֹמוֹת, וְאָמְרוּ בִּגְמָרָא נְדָרִים (ח.) אָמַר רַב יוֹסֵף נִדּוּהוּ בַּחֲלוֹם צָרִיךְ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם לְהַתִּיר לוֹ, וְהוּא דְּתָנוּ הִלְכְתָא. וְכֵן פָּסַק הָרַמְבָּ"ם (הל' תַּלְמוּד תּוֹרָה ז' יב): מִי שֶׁנִּדּוּהוּ בַּחֲלוֹם אֲפִלּוּ לֹא יָדַע מִי נִדָּהוּ צָרִיךְ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם שֶׁשּׁוֹנִים הֲלָכוֹת לְהַתִּירוֹ מִנִּדּוּיוֹ. וְאִם לֹא מָצָא טוֹרֵחַ אַחֲרֵיהֶם עַד פַּרְסָה, לֹא מָצָא מַתִּירִים אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה שֶׁשּׁוֹנִים מִשְׁנָה וכו'. לֹא מָצָא מַתִּירִים לוֹ אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה. ע"כ.

וּבְשׁוּ"ת הָרֹא"שׁ (כְּלָל ח, סִימָן יא) כָּתַב, שֶׁהַנּוֹדֵר בַּחֲלוֹם אֵינוֹ כְּלוּם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁאֵלָה, וְהֵינוּ הַתָּרָה, שֶׁאֲפִלּוּ בְּהָקִיץ וְלֹא הָיוּ פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִים אֵין צָרִיךְ הַתָּרָה. וְדַוְקָא נִדּוּי בַּחֲלוֹם הָוֵי סִימָן קְלָלָה, לָכֵן צָרִיךְ קֵרוּב ע"י עֲשָׂרָה. ע"כ.

אָמְנָם בְּשׁוּ"ת הָרַמְבָּ"ן (סִי' רסה) כָּתַב, אע"פ שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בגמ' אֶלָּא בְּמִי שֶׁנִּדּוּהוּ בַּחֲלוֹם אֲבָל בְּנוֹדֵר לֹא נִתְפָּרֵשׁ בגמ' אעפ"כ אֲנִי חוֹשֵׁשׁ לוֹ. ע"כ. וכ"כ בְּשׁוּ"ת הָרַשְׁבָּ"א ח"ג (סִי' שלא) שֶׁאָמְנָם בגמ' אָמְרוּ גַּבֵּי נִדּוּהוּ בַּחֲלוֹם וְלֹא לְנוֹדֵר בַּחֲלוֹם חֲשָׁשׁ בְּעָלְמָא אֲנִי חוֹשֵׁשׁ לְרַוְחָא דְּמִילְתָא אֲפִלּוּ בִּשְׁבוּעוֹת וּנְדָרִים, ומ"מ בְּהַתָּרָה בְּעָלְמָא בִּשְׁלֹשָׁה כִּנְדָרִים סַגִּי. ע"כ.

וּמָרָן בש"ע (יו"ד סִי' רי ס"ב) כָּתַב, הַנּוֹדֵר בַּחֲלוֹם אֵינוֹ כְּלוּם וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁאֵלָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ עֲשָׂרָה דְּיָדְעֵי לְמִקְרֵי. ע"כ.

וּבְשׁוּ"ת הָרַשְׁבָּ"ץ חֵלֶק ב' (סִימָן קכח) הֵעִיר בָּזֶה מהגמ' סַנְהֶדְרִין (ל.) הֲרֵי שֶׁהָיָה מִצְטַעֵר עַל מָעוֹת שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו, וּבָא בַּעַל הַחֲלוֹם וְאָמַר לוֹ, כָּךְ וְכָךְ הֵם, בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הֵם, וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵם, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה וְאָמְרוּ, דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין. כְּלוֹמַר, וְהַמָּעוֹת חֻלִּין וְיָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כִּרְצוֹנוֹ. [רָשְׁ"י]. וְכֵן פָּסְקוּ הַטּוּר והש"ע (חו"מ ס"ס רנה). וכ"פ בְּשׁוּ"ת נוֹדַע בִּיהוּדָה (מהדו"ת חיו"ד סִי' ל), לַהֲלָכָה וּלְמַעֲשֶׂה. וְכֵן הֶעֱלָה מהר"ח פָּלָאגִ'י בְּשׁוּ"ת לֵב חַיִּים ח"ג (סִי' יט). ע"ש. וְכָתַב הַמְּאִירִי, שֶׁהוּא כְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא בִּבְרָכוֹת (נה.) אָמַר רַשְׁבָּ"י, כְּשֵׁם שא"א לַבָּר בְּלֹא תֶּבֶן, כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לְחֲלוֹם בְּלֹא דְּבָרִים בְּטֵלִים, וְשֶׁמָּא פְּרָט זֶה שֶׁהַכָּסָף הוּא שֶׁל מַעֲשֵׂר מִדְּבָרִים בְּטֵלִים שֶׁבַּחֲלוֹם הוּא. וכיו"ב כָּתַב הָרַ"ן שָׁם, דְּאַף שֶׁדִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין, הָיָה צַד לוֹמַר דְּחָלוֹם עָדִיף שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בִּנְבוּאָה, וְהָיָה צָרִיךְ לֶאֱסֹר מָמוֹנוֹ, קמ"ל.

וְנִמְצָא שֶׁאַף לְחוּמְרָא אֵין חוֹשְׁשִׁין לְדִבְרֵי חֲלוֹמוֹת, וְלִכְאוֹרָה הַדְּבָרִים סוֹתְרִים לְמָה שֶׁאָמְרוּ בגמ' נְדָרִים ח. הַנַּ"ל. וּרְאֵה עוֹד לְהַנְצִי"ב בְּסֵפֶר הָעֲמֶק שְׁאֵלָה (סִי' כט), וּבְשׁוּ"ת אֶגֶדַּת אֵזוֹב מִדְּבָרִי (חיו"ד סִי' נג). וּבְשׁוּ"ת חַיִּים בְּיָד (סִי' צב), וּבְשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים ח"ב (יו"ד סִי' לב), וּבְשׁוּ"ת שִׁיבַת צִיּוֹן (סִי' נב). וְעוֹד.

וע"ש בְּרַשְׁבָּ"ץ שֶׁרָצָה לְחַלֵּק דבגמ' סַנְהֶדְרִין מָיֵרִי שֶׁאַחַר חָלַם לוֹ, וְלָכֵן אֵין לוֹ לִסְמֹךְ עַל חֲלוֹמוֹ כְּלָל. וּבִנְדָרִים מָיֵרִי כְּשֶׁהוּא עַצְמוֹ חָלַם. וְשׁוּב דָּחָה תֵּרוּץ זֶה, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ שָׁם, דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא וכו', וְלָכֵן כָּתַב, שֶׁיֵּשׁ חֲלוֹמוֹת צוֹדְקִים וְהֵם עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְיֵשׁ שֶׁאֵינָם צוֹדְקִים כְּגוֹן עַל יְדֵי שֵׁד, וּמִשּׁוּם הָכִי בְּסָפֵק אִסּוּרָא גַּבֵּי נִדּוּהוּ בַּחֲלוֹם, חָיְשִׁינַן לְחוּמְרָא, וּבְמָמוֹן אוֹקְמִינַן אַחֲזָקָתֵיהּ.

וּמְבֹאָר שָׁם, דְּכָל חֲלוֹם מְעוֹרֵר סָפֵק אִם יֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ אוֹ לֹא, וְלָכֵן בְּמָעוֹת הַלָּלוּ שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יֵשׁ עֲלֵיהֶם חֶזְקַת חֻלִּין, וְלָכֵן אֵין מוֹצִיאִים מִמּוֹן מֵחֲזָקָתוֹ, מָה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַסֶּכֶת נְדָרִים בִּנְדָרֵי חֲלוֹם הוּא סָפֵק אִסּוּר, וְסָפֵק אִסּוּר הוֹלְכִים בּוֹ לְחוּמְרָא, וְעוֹד כָּל סָפֵק אִסּוּר אֶפְשָׁר לְהַתִּירוֹ ע"י תַּקָּנָה, וּבִנְדוּי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי הַתָּרָה. ע"ש.

וְהָר"ן כָּתַב, דְּאַף עַל פִּי שֶׁדִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין, צָרִיךְ הֶתֵּר לְנִדּוּי שֶׁנִּדּוּהוּ בַּחֲלוֹם, דְּאוֹמְרִים מִשָּׁמַיִם נִדּוּ אוֹתוֹ. ע"ש. וּרְאֵה עוֹד בָּזֶה בִּשְׁאֵילְתוֹת דְּרַב אֲחָאי גָּאוֹן (פָּרָשַׁת מִקֵּץ כט).

וְהִנֵּה הָרְמָ"א בהג"ה (חו"מ סי' ת"ך ס"א) כָּתַב, דְּיֵשׁ חֵרֶם קַדְמוֹנִים בְּאָדָם הַמַּכֶּה לַחֲבֵרוֹ, וּצְרִיכִין לְהַתִּיר לוֹ כְּדֵי לְצָרְפוֹ לַעֲשָׂרָה, וּמִיָּד שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו לַעֲשׂוֹת דִּין מַתִּירִין לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּכָּה מִתְרַצָּה, וְכָתַב הסמ"ע, דְּאֵין צָרִיךְ לְנַדּוֹתוֹ מֵחָדָשׁ, אֶלָּא מְנַדֶּה וְעוֹמֵד זֶה הַמַּכָּה מֵחֵרֶם הַקַּדְמוֹנִים, וְרַק יַתִּירוּ לוֹ עַתָּה כְּדֵי לְצָרְפוֹ לַעֲשָׂרָה. וְכָתַב מהר"ח פָּלָאגִי בְּרוּחַ חַיִּים (יו"ד סִי' של"ד ס"ק י"ח), ש"מ דְּאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל עָלָיו אֶת הַדִּין, אֵין מַתִּירִין לוֹ, וְאֵין לְצָרְפוֹ לִמְנְיַן עֲשָׂרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִדּוּהוּ. וְהוּא בָּרוּר. עכ"ל, וְכָתַב בְּשׁוּ"ת רַב פְּעָלִים ח"ב (חאו"ח סִי' יא): וְהִנֵּה דָּבָר זֶה שָׁכִיחַ הַרְבֵּה, וְלֹא רָאִינוּ דְּחַכְמֵי הַדּוֹר בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם חוֹשְׁשִׁין לְדָבָר זֶה, לַעֲשׂוֹת הַתָּרָה לְמַכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ כְּדֵי לְצָרְפוֹ לַעֲשָׂרָה, וְהִנֵּה אַדַּאי הַתָּרַת נְדָרִים וַחֲרָמוֹת וכו' אֲשֶׁר נָהֲגוּ בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת קֹדֶם חֹדֶשׁ אֱלוּל, וְגַם בער"ח אֱלוּל, וְעֶרֶב ר"ה וְעֶרֶב יוה"כ, תּוֹעִיל לָזֶה, וְהַמַּתִּירִים מִתְכַּוְּנִים לְדָבָר זֶה וּלְכַיּוֹצֵא בּוֹ, גַּם בְּוַדַּאי זֶה הַחֵרֶם שֶׁל הַקַּדְמוֹנִים בְּאָדָם הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ רֹב כְּכָל הָעוֹלָם אֵין יוֹדְעִים וּמַכִּירִים בּוֹ, וְעוֹד יֵשׁ לְצַדֵּד בְּכָל זֶה וּבְכַיּוֹצֵא בּוֹ. ע"כ.

אֵיךְ מוֹעִיל הַתָּרַת נְדָרִים בַּעֲשָׂרָה

וּכְבָר עָמְדוּ עַל זֶה דְּהֵיאַךְ מֵהֲנֵי הַתָּרַת נְדָרִים בַּעֲשָׂרָה, וְהָא אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, וְעַיֵּן בַּגְּמָרָא בָּבָא בָּתְרָא (קכ:) אָמַר מַר, מָה לְהַלָּן אַהֲרֹן וּבָנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל, אַף כָּאן אַהֲרֹן וּבָנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל. לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, לוֹמַר, שֶׁהַפָּרַת נְדָרִים בִּשְׁלֹשָׁה הֲדְיוֹטוֹת. וְהָא רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת כְּתִיב בֵּהּ, כִּדְאָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּיָחִיד מֻמְחֶה, הָכִי נָמֵי בְּיָחִיד מֻמְחֶה. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת שָׁם, פִּי' ריב"ם, דְּמִדִּכְתִיב רָאשֵׁי שָׁנִים מַשְׁמָע, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד. וְאֵין נִרְאֶה דְּאַדַּרַבָּה מֵרָאשֵׁי הַמַּטּוֹת דָּרְשִׁינַן יָחִיד מֻמְחֶה, וְרָאשֵׁי הַיְנוּ רָאשֵׁי דְּעָלְמָא, כדפ"ה, וְהֵיכִי נִדְרֹשׁ מִנֵּיהּ דְּבָעֵינָן שְׁלֹשָׁה. אֶלָּא נִרְאֶה לר"י דִּבְלֹא קְרָא יָדְעִינַן, דְּהָא מִדְּבָעֵינַן יָחִיד מֻמְחֶה, אִם כֵּן בְּהֲדְיוֹטוֹת לֹא סַגִּי בְּחַד, וּבָעֵינָן שְׁנַיִם, וְאֵין בי"ד שָׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד. ע"כ.

הֲרֵי שֶׁגַּם לְגַבֵּי הַתָּרַת נְדָרִים ס"ל להתוס' דְּבָעֵינָן בֵּית דִּין שֶׁאֵינוֹ שָׁקוּל. וְכֵן הוּא בְּהָרֹא"שׁ (נְדָרִים עח.) דְּמַאי דְּבָעֵינָן ג' בְּהַתָּרַת נְדָרִים מִשּׁוּם שֶׁאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל.

וְהִנֵּה בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (ז:) אָמְרוּ, רַב הוּנָא כִּי אָתֵי דִּינָא קָמֵיהּ, מַכְנִיף וּמַיְתֵי בֵּי עֲשָׂרָה, כִּי הֵיכִי דְּלִמְטֵהּ שִׁיבָא מִכְּשׁוּרָא. [פֵּרוּשׁ, שֶׁיְּגִיעָנוּ נְסֹרֶת קְטַנָּה מִן הַקּוֹרָה, כְּלוֹמַר, שֶׁאִם נִטְעֶה יִשְׁתַּלֵּשׁ הָעִנְיָן בֵּין כּוּלְהוּ וְיִקָּלוּ מֵעָלַי. רָשִׁ"י]. וְעַל פִּי זֶה פָּסַק הָרַמְבָּ"ם (הִלְכוֹת סַנְהֶדְרִין פ"ב הֲלָכָה יג), דאע"פ שֶׁבֵּית דִּין שֶׁל שִׁלְשָׁה בי"ד שָׁלֵם הוּא, כָּל זְמַן שֶׁהֵן רַבִּים הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וּמוּטָב שֶׁיְּחַתֵּךְ הַדִּין בְּאַחַד עָשָׂר יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה. וְכֵן הוּא בש"ע (חֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן ג) דאע"פ שֶׁבֵּית דִּין שֶׁל שִׁלְשָׁה בֵּית דִּין שָׁלֵם הוּא, כָּל זְמַן שֶׁהֵם רַבִּים הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וּמוּטָב שֶׁיְּחַתֵּךְ הַדִּין בי"א מִבַּעֲשָׂרָה, וּבְסָמ"ע שָׁם כָּתַב, דְּלָאו דַּוְקָא בַּעֲשָׂרָה, דְּהָא אֵין בי"ד שָׁקוּל.

ולפ"ז צ"ב דְּלִכְאוֹרָה הֵיאַךְ מוֹעִיל בְּהַתָּרַת נְדָרִים לַעֲשׂוֹת בַּעֲשָׂרָה. וּמָה שֶּׁאָמְרוּ בגמ' סַנְהֶדְרִין שָׁם, אָמַר ריב"ל עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִין בְּדִין קוֹלָר תָּלוּי בְּצַוָּאר כֻּלָּן. יְתֵכֶן דְּלָאו דַּוְקָא עֲשָׂרָה קָאָמַר, אֶלָּא לְמִנְיָנָא בְּעָלְמָא, דְּאָפְשִׁי' רַבִּים שֶׁיּוֹשְׁבִים בְּדִין קוֹלָר תָּלוּי וְכוּ'. אֲבָל איה"נ דְּבָעֵינָן בֵּית דִּין שֶׁאֵינוֹ שָׁקוּל.

אוּלָם בְּשׁוּ"ת רַבִּי עֲקִיבָא אִגֶּר (סִימָן עג) כָּתַב דִּבְהַתָּרַת נְדָרִים אֶפְשָׁר אַף בְּאַרְבָּעָה מַתִּירִים. וְשָׁם דָּן בְּמִי שא"א לוֹ לְפָרֵט הַנֶּדֶר לִפְנֵי מִי, וְאִתּוֹ בָּחוּר אֶחָד רַךְ בַּשָּׁנִים כְּבָר חֲמִיסָר, אֲשֶׁר לִבּוֹ סָמוּךְ עָלָיו וּבָטוּחַ בּוֹ, אֲבָל חוֹשֵׁשׁ שֶׁלֹּא לְקַח מַתִּירִים כִּי אִם אֲנָשִׁים שֶׁנִּתְמַלְּאוּ זְקָנֵיהֶם, [וע"ש

בְּהַשְׁמָטוֹת] וְיֵעָץ לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא אִגֵּר, שֶׁיִּקַּח אַרְבָּעָה מַתְּירִים ג' שֶׁנִּתְמַלְּאוּ זְקָנָם וְהָרְבִיעִי יִהְיֶה זֶה הָעֻלֵּם אִישׁ סוֹדוֹ, וּלְפָנָיו לְבַד יִפָּרֵט הַנֶּדֶר וְדֵי בְּכָךְ, דִּמְדְּאוֹרָיְתָא א"צ לְפָרֵט הַנֶּדֶר, וּלְגַבֵּי דְּרַבָּנָן דְּצָרִיךְ לְפָרֵט הַנֶּדֶר שׁוּב סָמְכִינַן אַחֲזָקָה דְּרָבָא. ע"ש.

וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ בֵּאוּר בְּמָה שָׁכָתַב רַבִּי עֲקִיבָא אִגֵּר, דְּאֵיךְ מֵהַנִּי אַרְבָּעָה שֶׁיַּתִּירוּ הַנֶּדֶר, וְהָרֵי אֵין בִּי"ד שָׁקוּל.

וּבֶאֱמֶת שֶׁהַגָּאוֹן רַבִּי יִצְחָק אֶלְחָנָן בְּסֵפֶר נַחַל יִצְחָק (הִלְכוֹת דַּיָּנִים סִימָן ג' סְעִיף ד' עָנָף א') כָּתַב, כִּי בִּי"ד שָׁקוּל שֶׁל אַרְבָּעָה פָּסוּל גַּם לְהַתָּרַת נְדָרִים. דְּאַף שֶׁמָּצִינוּ כִּי קְרוֹבִים פְּסוּלִים לָדוּן בְּכָל בִּי"ד, וּבְכָל זֹאת כְּשֵׁרִים לִנְדָרִים, דָּבָר זֶה הוּא מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שֵׁם שֶׁל בֵּית דִּין כְּשֶׁהֵם דָּנִים אֲחֵרִים הַזָּרִים לָהֶם. מָה שֶּׁאֵין כֵּן לְגַבֵּי בִּי"ד שָׁקוּל, דְּאֵין עֲלֵיהֶם כְּלָל שֵׁם שֶׁל בֵּית דִּין, שֶׁכֵּן בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵין אֶפְשָׁרוּת לְקַיֵּם אֲחֵרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת, לֹא נָתְנָה הַתּוֹרָה שֵׁם שֶׁל בֵּית דִּין, וְעַל כֵּן אַף שֶׁלְּבֵית דִּין הָעוֹסֵק בַּהַתָּרַת נְדָרִים אֵין אֶת כָּל הַגְּדָרִים וְהַסְּיָגִים הַקַּיָּמִים בְּכָל בֵּית דִּין אַחֵר, בְּנוֹגֵעַ לִפְסוּל קְרוֹבִים, דְּיוֹן בַּלַּיְלָה וְכַדּוֹמֶה, מ"מ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם שֵׁם שֶׁל בֵּית דִּין, וּלְאַרְבָּעָה אֵין שֵׁם שֶׁל בֵּית דִּין. וע"ש מָה שֶּׁכָּתַב בְּבֵאוּר שִׁיטַת רעק"א.

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה, דְּמָה שֶּׁאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל הוּא בְּאֹפֶן שֶׁיֵּשׁ טְעָנוֹת שֶׁל טוֹעֵן וְנִטְעָן, שֶׁאָז צְרִיכִים הַדַּיָּנִים לָדוּן בַּדָּבָר, וּפְעָמִים שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁהַדַּיָּנִים שׁוֹמְעִים מִפִּי אֶחָד הֵם אִיפְכָּא מִסְתַּבְּרָא, וּצְרִיכִים לִשְׁקֹל אִם לְקַבֵּל הַדְּבָרִים, וּפְעָמִים שֶׁיִּחְתֹּךְ הַדִּין עַל פִּי רֹב דַּיָּנִים, אֲבָל כְּשֶׁאֵין טְעָנוֹת כְּמוֹ בַּהַתָּרַת נֶדֶר, א"צ שֶׁיִּהְיֶה בֵּית דִּין שָׁקוּל. וְהַסּוּגְיָא בְּסַנְהֶדְרִין הַנַּ"ל, וְכֵן הָרַמְבַּ"ם הש"ע הַנַּ"ל, אִירוּ בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, וְלָכֵן הִצְרִיכוּ שָׁם שֶׁיִּהְיוּ בֵּית דִּין שֶׁאֵינוֹ שָׁקוּל, דְּהֵינוּ שֶׁל אַחַד עָשָׂר דַּיָּנִים, שֶׁהָיָה רַב הוֹנָא וְעוֹד עֲשָׂרָה עִמּוֹ. וְהַלְשׁוֹן "מְכַנֵּף וּמֵיתֵי עֲשָׂרָה רַבָּנַן בַּהֲדֵיהּ". מַשְׁמָע שֶׁכְּנֵגֶד חוּץ מִמֶּנּוּ עֲשָׂרָה חֲכָמִים שֶׁיָּשְׁבוּ עִמּוֹ בְּדִין.

וּבְסֵפֶר מִשְׁנַת יַעְבֵּץ (מוֹעֲדִים סִימָן נג) הָאֲרִיךְ בָּזֶה, וּבֵאֵר בְּדַעְתָּם, דְּאֵין פְּסוּל בֵּית דִּין שָׁקוּל בַּהַתָּרַת נְדָרִים, דְּהָא הַתָּרַת נְדָרִים כָּשֵׁר אָפִי' מְעֻמָּד, וְאָפִי' בִּקְרוֹבִים, וְאָפִי' בַּלַּיְלָה, וְכָל פְּסוּלֵי בֵּית דִּין לֹא נֶאֶמְרוּ בַּהַתָּרַת נְדָרִים, וּלְדַעַת הָרַמְבַּ"ם לֹא בָּעֵינָן תּוֹרַת בֵּית דִּין בַּהַתָּרַת נְדָרִים, שֶׁאֵין הֶתֵּר זֶה כְּדִין מַמָּשׁ, אֶלָּא הוּא מִדִּין רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת. וְנִסְתַּיֵּעַ מהר"ן בִּנְדָרִים (עח.) שֶׁכָּתַב, דְּכֵיוָן דְּגִזֵּרָה שָׁוָה מֵרַבִּי הֶדְיוֹטוֹת, וְרָאשֵׁי הַמַּטּוֹת מְמַעֵט לְהוּ, ע"כ אִית לְהוּ לְקָיוּמֵי תַּרְוַיְהוּ, רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת בְּיָחִיד [מֻמְחֶה], וְהֶדְיוֹטוֹת בִּשְׁלֹשָׁה. וְכִי תֵּימָא תִּלְתָּא מְנָא לְךָ, כֵּיוָן דְּמַפְקַתְּ לֵהּ מֵחַד, אוֹקְמֵהּ אַתִּלְתָּא "כְּעֵין בֵּית דִּין". ע"כ. הֲרֵי שֶׁלְּדַעַת הָרָ"ן מָה שֶּׁאָנוּ מַצְרִיכִים שְׁלֹשָׁה אֵינוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרֹא"ש הַנַּ"ל, אֶלָּא מִטַּעַם אַחֵר, דְּהֻוֵי כְּעֵין בֵּית דִּין. וְכֵן נִרְאֶה דַּעַת רָשִׁ"י שָׁם, שֶׁכָּתַב, לְהַכְשִׁיר ג' הֶדְיוֹטוֹת בַּהֲפָרַת נְדָרִים, דְּאַהֲרָן חַד, בָּנָיו חַד, וְכָל יִשְׂרָאֵל חַד. ע"ש. וְלֹא כָּתַב טַעֲמָא דְּאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, אֶלָּא שֶׁהוּא יַלְפוּתָא מְיֻחֶדֶת דְּצָרִיךְ שְׁלֹשָׁה לְבֵית דִּין.

וְעַיֵּן בגמ' סַנְהֶדְרִין (ג:) רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר, עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם, הֲרֵי כָּאן אֶחָד, אֲשֶׁר יַרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים, הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם עוֹד אֶחָד. הֲרֵי כָּאן שְׁלֹשָׁה. ואע"פ שֶׁרַבִּי יֹאשִׁיָּה דָּרַשׁ גַּם אֶת הַשְּׁלִישִׁי מִן הַפָּסוּק, וּמַשְׁמַע שֶׁהוּא לְמוּד מְיֻחָד לַשְּׁלִישִׁי וְאֵינוֹ מִסְּבָרָא, אוּלָם ע"ש בְּמַסְקְנַת הַסּוּגְיָא דְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה ס"ל דִּבְכָל סַנְהֶדְרִין הָיָה מִסְפָּר שָׁקוּל, אַף בְּסַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה, וַאֲנַן הֲרֵי לֹא סְבִירָא לָן הָכִי.

וּבְהַגָּהוֹת רַבִּי עֲקִיבָא אִגֵּר (יוֹרֶה דֵּעָה סִי' רכח סַע' ג') כָּתַב עַל דִּבְרֵי הַשַּׁ"ע שָׁם, דִּשְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת קְרוֹבִים כְּשֵׁרִים לְהַתָּרַת נְדָרִים, דְּנִרְאֶה דְּאִשָּׁה אֵינָהּ כְּשֵׁרָה לְהַתָּרַת נְדָרִים, דְּדַוְקָא קְרוֹבִים דְּאֵין הַפְּסוּל בְּגוּפוֹ כְּשֵׁרִים לְהַתָּרַת נְדָרִים, דְּאֵין הַפְּסוּל בְּגוּפוֹ, דְּרָאוּי לָדוּן אֶת קְרוֹבוֹ, וְכֵן בַּלַּיְלָה, וְכֵן קָטָן. ע"ש. וְאִם אָנוּ מַתִּירִים לְהַתָּרַת נְדָרִים קְרוֹבִים וּבַלַּיְלָה, ע"כ דְּהַתָּרַת נְדָרִים אֵינָהּ צְרִיכָה בִּי"ד מַמָּשׁ, אֶלָּא כְּעֵין בִּי"ד, וְלָכֵן מֵהַנִּי עֲשָׂרָה. וע"ש שֶׁהַאֲרִיךְ בָּזֶה.

וְעַיֵּן בַּגְּמָרָא נְדָרִים (ח.) א"ר יוֹסֵף נִדּוּהוּ בַּחֲלוֹם צָרִיךְ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם שֶׁיַּתִּירוּ לוֹ. וְכֵן פָּסְקוּ הָרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק ז' מֵהִלְכוֹת ת"ת הֲלָכָה יב), והש"ע (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שלד סְעִיף לה). וְהַטַּעַם, שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא מִן הַשָּׁמַיִם נִדּוּהוּ וְכֹל בֵּי עֲשָׂרָה שְׁכִינְתָּא שָׁרְיָא, וְהֶתֵּר לוֹ בְּאוֹתוֹ בִּי"ד שֶׁנִּתְנַדָּה.

תֵּדַע שֶׁאֵין זֶה כִּפְסַק בֵּית דִּין רָגִיל, אֶלָּא הוּא דִּין מְיֻחָד בַּהַתָּרַת נְדָרִים, שֶׁהֲרֵי בְּשׁוּ"ת יְהוּדָה יַעֲלֶה (יו"ד סִימָן שכ) צִדֵּד דְּבָעֵינָן שֶׁכָּל הַשְּׁלֹשָׁה יַסְכִּימוּ לְהַתָּרָה. וז"ל הָרַמְבָּ"ם (בפ"ו מהל' שְׁבוּעוֹת הֲלָכָה ה'): וְהֶחָכָם אוֹ גְּדוֹל הַשְּׁלֹשָׁה אוֹמֵר וכו' שָׁרוּי לְהֵ. וכ"ה בְּסֶמַ"ג (לְאוִין רל"ח). וְטַעְמָם כְּיוָן דְּהַתָּרַת חָכָם הוֹרָאַת אִסּוּר הוּא, כמ"ש הָרַשְׁבָּ"ם (ב"ב קכ:). אֶלָּא דְּהַסְכָּמַת ג' בָּעֵינָן מִגְּזֵה"כ, אֲבָל א' אוֹמֵר הָפְסֵק סַגִּי, כְּמוֹ בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת. אִיבָּרָא דְּמָה שֶׁכָּתְבוּ דְּגָדוֹל הַשְּׁלֹשָׁה אוֹמֵר, צ"ע מִנ"ל, דְּהָא בד"מ דְּגָדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִים אוֹמֵר פ' אַתָּה זַכַּאי וכו' פֵּרֵשׁ הָרַמְבָּ"ם (פכ"ב מהל' סַנְהֶדְרִין) וּבח"מ (סִימָן י"ט) דְּטַעְמָא שֶׁלֹּא יָדַע הבע"ד מִי חִיְּבוֹ. ע"ש. וְטַעַם זֶה לֹא שַׁיָּךְ בַּהַתָּרַת נְדָרִים, דְּלֹא אַזְלִינַן בֵּהּ אַחַר הָרֹב, אֶלָּא הַסְכָּמַת שְׁלָשְׁתָּן בָּעֵי' מגזה"כ. וְאֶפְשָׁר כֵּיוָן דלב"ש וּבֵן עַזַּאי נָפְקָא לָן ג' הֶדְיוֹטוֹת מִמּוֹעֲדֵי ה', וְהַתָּם רֹאשׁ ב"ד אָמַר מְקֻדָּשׁ, ה"נ בְּהַתָּרָה נְדָרִים גָּדוֹל הַשְּׁלֹשָׁה אוֹמֵר הַהַתָּרָה.

אֶלָּא דבש"ע (סי' רכח ס"ג) כָּתַב, כֵּיצַד הַהַתָּרָה, יֹאמַר לוֹ ג"פ וְכוּ'. וְנָקֵט לְשׁוֹן יָחִיד אַף שֶׁכָּתַב מִקֹּדֶם הָאִדָּנָא אֵין מַתִּירִין בְּפָחוֹת מִג'. וא"כ מָה טַעַם מִנְהָגֵינוּ בָּזֶה, אִם לֹא נֹאמַר כֵּיוָן דַּבְּעִי' שְׁלָשְׁתָּן מַסְכִּימִים, לָכֵן עוֹנִים כֻּלָּם, כִּי הֵיכִי דְּלָמְטֵי' שִׁיבָא מִכְּשׁוּרָא לְכוּלְהוּ, לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין בהל' נְדָרִים, וכמ"ש הַסְּמַ"ג שָׁם בְּשֵׁם ר' יְהוּדָאי גָּאוֹן. משא"כ בד"מ דְּהַמְעוּט שֶׁאָמְרוּ הִפּוּךְ הַדִּין וְנִתְבַּטְּלוּ בָּרֹב, לָמָּה יֹאמְרוּ הֵם הפס"ד אח"כ בְּהִפּוּךְ. וְסִיֵּם, וַעֲדַיִן לֹא נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתִּי בָּזֶה. ע"ש. וְאִם הָיָה זֶה כְּמוֹ כָּל פְּסָק שֶׁל בֵּית דִּין, לָמָּה לֹא יִסְתַּפֵּק בְּרֹב דַּיָּנִים. גַּם בס' עֵינַיִם לַמִּשְׁפָּט (נְדָרִים עח.) כָּתַב, דְּבָעֵינָן שֶׁכָּל הַשְּׁלֹשָׁה יַסְכִּימוּ לְהַתָּרָה. ובס' מִנְחַת שְׁלֹמֹה (נְדָרִים עה.) כָּתַב, דְּאֶפְשָׁר דְּבָעֵינָן שֶׁכָּל הַשְּׁלֹשָׁה יַסְכִּימוּ לְהַתָּרָה.

אֶלָּא שֶׁאֵין זֶה מָכְרָח שי"א דא"צ שֶׁכָּל הַשְּׁלֹשָׁה יַסְכִּימוּ לְהַתָּרָה, וכמ"ש בְּשׁוּ"ת הַר צְבִי (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קפט) דְּדַי בְּרֹב, וְהוֹכִיחַ כֵּן מִמָּה שֶׁאָמְרוּ בַּיְבָמוֹת (כה:) הֶחָכָם שֶׁאָסַר אֶת הָאִשָּׁה בְּנֶדֶר לֹא יִשָּׁאֶנָּה, וּפָרִיךְ שָׁם בַּגְּמָרָא, הָא הַתִּירָה יִשָּׂאֶנָּה, בְּמַאי עַסְקִינַן אִי לֵימָא בְּחַד, מִי מַצֵּי מַתִּיר, וְהָאָמַר ר' חִיָּא בַּר אָבִין אָמַר רַב עַמְרָם תָּנָא הַתָּרַת נְדָרִים בִּשְׁלֹשָׁה. וְאֶלָּא בִּתְלָתָא מִי חֲשִׁידֵי וכו'. וּמִכָּאן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דִּבְהֶתֵּר נְדָרִים נָמֵי אַזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא, דְּאִי בְּהֶתֵּר נְדָרִים צְרִיכִים כֻּלָּם לְהַסְכִּים לְהַתִּירָה, וּבְלֹא זֶה אֲסוּרָה, א"כ מַשְׁכַּחַת לָן דִּין מִשְׁנָתֵנוּ שֶׁהָיוּ שְׁנַיִם מַתִּירִים וְאֶחָד אוֹסֵר, וְנִמְצָא דְּבִשְׁבִיל דַּעַת יָחִיד נֶאֱסָרָה, וְשַׁפִּיר אִיכָּא חֲשָׁדָא, וּמַאי קוּשְׁיָא, אֶלָּא וַדַּאי דִּבְרוֹב סַגִּי וְאִם נֶאֱסָרָה ע"כ דְּעַל יְדֵי שְׁנַיִם נֶאֱסָרָה וְלֹא עַל יְדֵי אֶחָד, וְלָכֵן פָּרִיךְ שַׁפִּיר הָא בִּשְׁנַיִם לֵיכָּא חֲשָׁדָא וְלָמָּה לֹא יִשָּׂאֶנָּה. ע"ש.

אֲמִירַת וִדּוּי בְּיוֹם שִׁשִּׁי אַחַר חֲצוֹת

ג. בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים וִדּוּי, וְאֵין נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָמוּךְ לְשַׁבָּת. וְגַם אִם מִתְפַּלְּלִים מִנְחָה גְּדוֹלָה, אֵין נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם (שָׁם עַמּוּד תמד).

ש"ע (סִימָן רסז סָעִיף א'). וְהַטַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָמוּךְ לִכְנִיסַת שַׁבָּת. [הַלְבּוּשׁ]. וע"ע בָּזֶה בִּתְשׁוּבוֹת הַגְּאוֹנִים (תוש"ר ח"ב עַמּוּד מב), וּבְאוֹצַר הַגְּאוֹנִים (מְגִלָּה קכג.). ע"ש.

וּמָה שֶׁפָּתַבְנוּ שֶׁהוּא הַדִּין אִם מִתְפַּלְּלִים מִנְחָה גְּדוֹלָה, הוּא ע"פ הַמְּבֹאָר בשעה"כ (דַּף סב ע"א), והו"ד בכה"ח (סק"ב), וְכֵן כָּתַב הפמ"ג שָׁם, הוּבָא לַהֲלָכָה במשנ"ב שָׁם. וע"ש בְּבֵאוּר הֲלָכָה שֶׁהֵבִיא מֵהַגְּרָ"א שֶׁהַמָּקוֹר לְדִין זֶה ממו"ק כז. לְעִנְיַן זְקִיפַת הַמִּטָּה בער"ש. וע"ש בְּתוֹסָפוֹת ד"ה מִן הַמִּנְחָה. ובהר"ן שָׁם הִסְכִּים דְּהוּא מִמִּנְחָה קְטַנָּה. ומ"מ אֵין לָזוּז מִדִּבְרֵי הפמ"ג שֶׁכֵּן מְבֹאָר בְּיוֹרֶה דֵּעָה (סִימָן ת"א סָעִיף ו' בהג"ה). ע"כ.

וְגַם בְּאֹפֶן שֶׁנֶּאֱנַס וְהִתְעַכֵּב מִלְּהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית, וְסִיֵּם תְּפִלַּת הָעֲמִידָה בַּחֲצוֹת הַיּוֹם, [בְּאֹפֶן שֶׁהִתְחִיל הָעֲמִידָה קֹדֶם חֲצוֹת] אֵין לוֹ לוֹמַר תַּחֲנוּן אַחַר חֲצוֹת. וְהוּא הַדִּין מִי שֶׁאוֹכֵל פַּת אַחַר חֲצוֹת, אֵין לוֹמַר עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל כ"א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת. וְכֵן הוּא בְּשׁוּ"ת אָז נִדְבְּרוּ חֵלֶק י"א (סִימָן א'). ע"ש.

אֶפְשָׁר לוֹמַר תְּפִלָּה עַל הַפַּרְנָסָה בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּמִנְחָה בְּכָל יוֹם וּבְעֶרֶב שַׁבָּת

ד. יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ שֶׁאֵין לוֹמַר תְּפִלָּה עַל הַפַּרְנָסָה בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּמִנְחָה בְּכָל יוֹם וּבְעֶרֶב שַׁבָּת, וְכֵן לֹא בְּעַרְבִית. אוּלָם הָעִקָּר הוּא שֶׁמִּתְּחִלָּה לוֹמַר תְּפִלָּה עַל הַפַּרְנָסָה גַּם בְּמִנְחָה וּבְעַרְבִית. וְאָמְנָם אֵין לְהוֹסִיף בַּקָּשָׁה עַל הַפַּרְנָסָה בְּדֶרֶךְ קֶבַע בְּכָל הַתְּפִלּוֹת, וּבְכָל יוֹם, שֶׁלֹּא יִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל הַבְּרָכוֹת. וְיֵשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת בְּבַקָּשׁוֹת, רַק בַּקָּשָׁה אַחַת. וְאִם הוּא רַב שֶׁהַצִּבּוּר מַמְתִּין לוֹ שֶׁיְּסַיֵּם תְּפִלָּתוֹ, רָאוּי לוֹ לְקַצֵּר בְּבַקָּשׁוֹתָיו, שֶׁלֹּא יִגְרֹם לְטָרַח צִבּוּר (שָׁם).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) הִנֵּה בְּזוֹהַ"ק (בְּשַׁלַּח סב:) אָמְרוּ עַל רַב יֶבָא סָבָא דְּלָא אַתְקִין סְעוּדְתָא בְּכָל יוֹמָא עַד דְּבָעָא בַּעוּתֵיהּ קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל מְזוֹנֵי, אָמַר לֹא נַתְקִין סְעוּדְתָא עַד שֶׁתִּתְיָהֵב מִבֵּי מַלְכָּא. לְבָתַר דְּבָעֵי בְּעוּתֵיהּ קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הָוָה מְחַכֶּה שַׁעֲתָא חָדָא, אָמַר הוּא עִדָּן דְּתִתְיְהִיב מִבֵּי מַלְכָּא מִכָּאן וָהָלְאָה אַתְקִינוּ סְעוּדְתָא, וְדָא הוּא אוֹרְחָא דְּאִינּוּן דַּחֲלֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דַּחֲלֵי חֲטָאָה. ע"כ. וְעַל פִּי זֶה מְבֹאָר בְּשַׁעַר הַכַּוָּנוֹת (דל"ז ע"א) דְּרָאוּי מְאֹד אֶל הָאָדָם בְּאָמְרוֹ תְּפִלַּת הַלַּחַשׁ שֶׁיֹּאמַר וְדוּי וְכוּ', גַּם רָאוּי לִשְׁאֹל עַל מְזוֹנוֹתָיו בְּבִרְכַּת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא בּוֹטֵחַ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מָזוֹן לְכָל חַי עַל דֶּרֶךְ תְּפִלַּת רַב יֶבָא סָבָא בְּכָל יוֹם קֹדֶם אֲכִילָתוֹ. וכ"ה עוֹד בִּשְׁעה"כ (דַּף נא ע"ג).

וּמַשְׁמַע דְּהַתְּפִלָּה עַל הַפַּרְנָסָה הִיא בְּכָל הַתְּפִלּוֹת, שַׁחֲרִית מִנְחָה וְעַרְבִית, שֶׁהֲרֵי רַב יֶבָא סָבָא שָׁהָיָה מִתְפַּלֵּל יוֹם, לֹא עָשָׂה כֵּן רַק בְּשַׁחֲרִית, אֶלָּא בְּכָל סְעוּדָה. וְעוֹד, דְּאִילּוּ הָיָה בָּזֶה חִלּוּק בֵּוַדַּאי שֶׁהָיוּ הַדְּבָרִים מִתְבָּאֲרִים בְּדִבְרֵי הַמהרח"ו. וכיו"ב מָצִינוּ בְּכַמָּה דּוּכְתֵי שֶׁחִלְּקוּ בִּשְׁעה"כ בֵּין תְּפִלַּת שַׁחֲרִית לְעַרְבִית, וּכְגוֹן לְעִנְיַן צְדָקָה (דַּף נא:) דְּמִבֹּאָר שָׁם דִּבְעַרְבִית אֵין לִתֵּן צְדָקָה, וְאֵין לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין דְּשִׁמּוּשָׁא רַבָּא.

וְאָמְנָם בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר (דַּף קלב ע"ד) הֵבִיא בְּשֵׁם הַזּוֹהַ"ק (פָּרָשַׁת פִּינְחָס רכז:) דְּאֵין לוֹמַר תְּפִלָּה עַל הַמְּזוֹנוֹת בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה [בְּכָל יוֹם], כָּךְ שָׁמַעְתִּי מֵהֶחָכָם רַבִּי אַבְרָהָם בֶּן אֲשֶׁר. ע"כ. וְכֵן כָּתַב בְּחֶסֶד לָאֲלָפִים (קיט, יח) דְּאֵין לִשְׁאֹל עַל הַפַּרְנָסָה אֶלָּא בְּשַׁחֲרִית, אֲבָל לֹא בִּתְפִלַּת מִנְחָה וּבִתְפִלַּת עַרְבִית. ע"כ. וְכֵן הוּבָא בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סִימָן קיט סק"ג).

וּמָרָן הַחיד"א בְּסִפְרוֹ מִדְּבַר קְדֵמוֹת (ת, ד) כָּתַב, וְרָאִיתִי מִי שֶׁכָּתַב דְּמוּכָח מִדִּבְרֵי הַזֹּהַר שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עַל הַפַּרְנָסָה בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה, וְצָרִיךְ לְהִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר. וּבְסֵפֶר אָרְחוֹת צִיּוֹן (עַמּוּד קסה) הֵעִיר מִדִּבְרֵי שעה"כ הַנַּ"ל, דְּמַשְׁמַע שֶׁמְּתָּר לוֹמַר בַּקָּשָׁה עַל הַפַּרְנָסָה גַּם בְּמִנְחָה וְגַם בְּעַרְבִית. ע"ש.

וּמָה שֶׁכָּתַבְנוּ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּקֶבַע וּבְכָל יוֹם, כֵּן כָּתַב הַטַּ"ז (אוֹרַח חַיִּים סִימָן קכב ס"ק ב) דְּאַף עַל גַּב דְּגַם בְּרָכוֹת י"ח יָכוֹל לְהוֹסִיף מֵעֵין כָּל בְּרָכָה, מ"מ הַיְנוּ דַּוְקָא לְפִי שָׁעָה מָה שֶׁצָּרִיךְ, אֲבָל לַעֲשׂוֹת קְבִיעוּת וּלְהוֹסִיף בְּכָל בְּרָכָה בְּכָל יוֹם, אֵין לָנוּ רְאִי' לְהַתִּיר בָּזֶה, דְּהָא לֹא אָמְרִינָן בגמ' אֶלָּא אִם בָּא לְהוֹסִיף בְּכָל בְּרָכָה, וְהַיְנוּ דֶּרֶךְ עֲרָאי, לֹא שֶׁיִּקְבַּע לוֹ מַטְבֵּעַ אַחַר יוֹתֵר מִמָּה שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים.

וְכָתַב בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה שָׁם, שֶׁיֵּשׁ לְזָהֵר שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת בִּשְׁאֵלוֹת, רַק בַּקָּשָׁה אַחַת.

חָכָם הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּה יָכוֹל לְרָמֹז לְשָׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיַּתְחִיל בַּחֲזָרָה

וע"ש בְּאָרְחוֹת צִיּוֹן שֶׁהֵעִיר, שֶׁאִם הוּא תַּלְמִיד חָכָם שֶׁהַצִּבּוּר מַמְתִּין לוֹ שֶׁיְּסַיֵּם תְּפִלָּתוֹ, לֹא יַאֲרִיךְ בְּבַקָּשׁוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגְרֹם טָרַח צִבּוּר. וְעַיֵּן בילקו"י תְּפִלָּה כֶּרֶךְ א' (סִימָן קד הֶעָרָה ח) דְּחָכָם שֶׁמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ וְגוֹרֵם לְטָרַח צִבּוּר, רַשַּׁאי לְרָמֹז בְּאֶמְצַע הָעֲמִידָה לְשָׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁיַּתְחִיל בַּחֲזָרָה, כֵּיוָן שֶׁהַמְתָּנָה זוֹ מַפְרִיעָה לוֹ לְכַוֵּן כִּדְבָעֵי. וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה מָצִינוּ בַּגְּמָרָא (יוֹמָא יט:) דְּרַב רָמַז בְּיָדָיו בְּאֶמְצַע קְרִיאַת שְׁמַע בְּפֶרֶק שֵׁנִי. וְאָמְנָם מָצִינוּ שֶׁבִּתְפִלָּה הֶחְמִירוּ יוֹתֵר גַּבֵּי הַפְסָקָה, מ"מ כְּשֶׁהַדָּבָר מַפְרִיעַ לוֹ בְּהֶמְשֵׁךְ תְּפִלָּתוֹ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְרַכֵּז בְּכַוָּנָתוֹ, דְּדַמִּי לְתִינוֹק הַמַּטְרִידוֹ שֶׁמֻּתָּר לְרָמֹז לוֹ לִשְׁתֹּק אֲפִי' בְּאֶמְצַע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. וְכֵן מִבֹּאָר מִדִּבְרֵי סֵפֶר חֲסִידִים (סִימָן תשפד) שֶׁכָּתַב, חָכָם אֶחָד

אָמַר לְתַלְמִידָיו, שֶׁאִם אֶחָד מִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַתֵּבָה וּמְקַצֵּר בַּתְּפִלָּה, וַאֲנִי אֵינִי יָכוֹל לְקַצֵּר, כְּשֶׁהוּא מַתְחִיל בְּבָרוּךְ כְּדֵי לוֹמַר הַחֲזָרָה לְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָה, אֲנִי הוֹלֵךְ לְאָחוֹר כְּאִלּוּ סַיַּמְתִּי תְּפִלָּתִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלוֹצְצוּ עָלַי, אַף שֶׁעֲדַיִן לֹא סַיַּמְתִּי אֶלָּא לְאַחַר קְדֻשָּׁה. והקב"ה יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא פָּסַעְתִּי לַאֲחוֹרַי אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלוֹצְצוּ עָלַי, וְלֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְכַוֵּן, וְהַכֹּל לְפִי לֵב הָאָדָם (דְּרַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי). עכת"ד. (וְכֵן הוּבָא בְּמג"א סִי' קכד סק"ז). וְכָתַב עַל זֶה מָרָן הַחִיד"א בְּפִי' בְּרִית עוֹלָם, וַאֲנִי בְּעָנְיִי קִיַּמְתִּי דָּבָר זֶה מִסְּבָרָא בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּשֶׁהָלַכְתִּי בִּשְׁלִיחוּת מִצְוָה, וְשָׁמַחְתִּי כְּשֶׁרָאִיתִי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ. ע"כ. אוּלָם גַּם מִדִּבְרֵי סֵפֶר חֲסִידִים מַשְׁמַע שֶׁעָשָׂה כֵּן לְצָרֶךְ כַּוָּנָה, שֶׁאִלְמָלֵא כֵּן הָיָה נִטְרָד בְּמַחְשַׁבְתּוֹ מִפְּנֵי הַמִּתְלוֹצְצִים עָלָיו, וּבְוַדַּאי שֶׁלִּפְסֹעַ לַאֲחוֹרָיו חָמוּר יוֹתֵר מִסְּתָם רָמַז בְּעָלְמָא. וְכֵן כָּתַב הַשָּׁעָרֵי תְּשׁוּבָה (ס"ס קד), שֶׁאָדָם חָשׁוּב שֶׁעוֹמֵד בִּתְפִלָּה, וְהַשָּׂלִיחַ צִבּוּר מַמְתִּין עָלָיו, וְהוּא אֵינוֹ מָרְצֶה שֶׁיַּמְתִּינוּ עָלָיו מִשּׁוּם טֹרַח צִבּוּר, וּמַחְשָׁבָה זוֹ מַטְרִידָתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, מֻתָּר לוֹ לִרְמֹז לְשָׂלִיחַ צִבּוּר שֶׁיִּתְפַּלֵּל כְּדַרְכּוֹ וְלֹא יַמְתִּין עָלָיו, וְדָמִי לְתִינוֹק הַמַּטְרִידוֹ בִּשְׂחוֹק שֶׁמֻּתָּר לִרְמֹז לוֹ שֶׁיִּשְׁתֹּק. ע"כ.

ה. אַחַר תְּפִלַּת הַחֲזָרָה אוֹמְרִים קַדִּישׁ תִּתְקַבַּל, ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, קַדִּישׁ יְהֵא שְׁלָמָא, עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ, וְקַבָּלַת שַׁבָּת (שָׁם עַמּוּד תמו).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִבֹּאָר בגמ' מס' תָּמִיד (לג:), וְכֵן בְּאָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן (פ"א מ"ח) לְגַבֵּי שִׁיר שֶׁל יוֹם, בְּשִׁשִּׁי מַהוּ אוֹמֵר, ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, גָּמַר אֶת כָּל מַעֲשָׂיו וְנִתְעַלָּה וְיָשַׁב בִּמְרוֹמָיו שֶׁל עוֹלָם. [וְהוּא הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים עַל הַדּוּכָן בְּיוֹם שִׁשִּׁי]. וכ"ה בְּאַבּוּדְרָהָם (עִנְיַן תְּפִלַּת שַׁחֲרִית) שֶׁבְּיוֹם שִׁשִּׁי אוֹמְרִים ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, עַל שֵׁם שֶׁגָּמַר מַעֲשָׂיו וּמָלַךְ עֲלֵיהֶם. ע"כ. וכ"ה בְּאוֹצַר הַלְכוֹת שבער"ש אוֹמְרִים ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, וְהָאַשְׁכְּנַזִּים אֵין אוֹמְרִים שׁוּם מִזְמוֹר.

זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת

ו. לְכַתְּחִלָּה רָאוּי לְקַבֵּעַ זְמַן תְּפִלַּת הָעֲמִידָה שֶׁל מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת כ'-עֶשְׂרִים דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, כְּדֵי שֶׁמִּיָּד לְאַחַר מִנְחָה יֹאמְרוּ קַבָּלַת שַׁבָּת וְיקַבְּלוּ שַׁבָּת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה. וּמִי שֶׁהִתְעַכֵּב מִלְּהִתְפַּלֵּל מִנְחָה עַד שֶׁשָּׁקְעָה הַחַמָּה, יָכוֹל לְהַתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל גַּם בִּזְמַן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. וְאִם בְּאֶמְצַע תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה יַגִּיעַ זְמַן צֵאת הַכּוֹכָבִים, [דְּהַיְנוּ 5.31 דַּקּוֹת אַחַר הַשְּׁקִיעָה, בְּשָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת], יֵשׁ אוֹמְרִים דִּבְעֶרֶב שַׁבָּת אֵין לוֹ לְהַתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה. וְיֵשׁ מְקִלִּין בָּזֶה [בביה"ש שֶׁל הַגְּאוֹנִים], וְהַמֵּקֵל יֵשׁ לוֹ עַל מָה שֶׁיִּסְמֹךְ, כָּל שֶׁמַּתְחִיל בְּהֶתֵּר. וְצִבּוּר שֶׁנִּתְאַחֲרוּ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה, וְאִם יִתְפַּלְּלוּ לָחֹשׁ וַחֲזָרָה, לֹא תִּסְתַּיֵּם הַחֲזָרָה אֶלָּא אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים, יִתְפַּלְּלוּ בְּקוֹל רָם עִם קְדֻשָּׁה. וּלְאַחַר מִנְחָה מְקַבְּלִים הַשַּׁבָּת בַּאֲמִירַת "בּוֹאִי כַלָּה" וּ"מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת". אַךְ יֵשׁ לְהַזְהִיר אֶת הַקָּהָל הַמַּגִּיעַ מֵאָחָר לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁעֲלֵיהֶם לִפְרֹשׁ מִמְּלָאכָה בְּבֵיתָם כְּרֶבַע שָׁעָה אוֹ עֶשֶׂר דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה (שָׁם).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב רְאֵה (שָׁם) בְּקוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן סִימָן ט', וּכְבָר נִתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁגַּם בְּלֵיל שַׁבָּת שַׁיֵּשׁ מִצְוָה לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, מ"מ לְעִנְיַן תְּפִלַּת מִנְחָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל סָפֵק סְפֵיקָא, שֶׁהֲרֵי עִקַּר הַתּוֹסֶפֶת הִיא פְּרִישָׁה מִמְּלָאכָה, וא"צ לוֹמַר בְּפֵרוּשׁ שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי כֵן הֶתְרוּ כַּמָּה מֵאַסּוּרֵי שְׁבוּת בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, מִשּׁוּם סָפֵק דְּרַבָּנָן, וְהוּא הַדִּין שֶׁמֻּתָּר לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שֶׁהִיא מִדְּרַבָּנָן בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת.

וּמִיהוּ לְכַתְּחִלָּה רָאוּי לְהַקְדִּים לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, אַךְ כשו"א לְהַקְדִּים אֶת זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה, רַשָּׁאִים לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה גַּם בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַחַר הַשְּׁקִיעָה. וְיִשְׁתַּדְּלוּ לְדַבֵּר עִם הַקָּהָל שֶׁיְּסַכְּימוּ בֵּינֵיהֶם לְהַקְדִּים וּלְהַתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה כְּעֶשְׂרִים דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, כְּדֵי לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. וּלְכַתְּחִלָּה יְסַיְּמוּ אֶת הַחֲזָרָה בְּעוֹד הַשֶּׁמֶשׁ עַל הָאָרֶץ, שֶׁהוּא וַדַּאי יוֹם, וּמִיָּד יֹאמְרוּ קַבָּלַת שַׁבָּת, כְּדֵי לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ בְּפֵרוּשׁ. כִּי כֵן רָאוּי לְכַתְּחִלָּה לְקַבֵּל שַׁבָּת בְּפֵרוּשׁ בְּפֶה. [אַךְ אֵין זֶה לְעִכּוּבָא, כִּי עֶצֶם הַדָּבָר שֶׁהִגִּיעַ לביהכ"נ וּפָרַשׁ מִמְּלָאכָה, מַקַּיֵּם מִצְוַת תּוֹסֶפֶת].

וּמָה שֶּׁכָּתַב מָרָן זיע"א בְּשו"ת יַבִּיעַ אוֹמֶר ח"ב (סִימָן טז), שֶׁמֻּתָּר לְיָחִיד לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שַׁבָּת, וְחֹלֶק בָּזֶה בֵּין קַבָּלַת שַׁבָּת בְּיָחִיד לְקַבָּלַת שַׁבָּת בְּצִבּוּר, אֵין זֶה אֶלָּא אַחַר שֶׁעָבַר וְקִבֵּל עָלָיו שַׁבָּת, אֲבָל לְכַתְּחִלָּה מִן הָרָאוּי לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה קֹדֶם הַשְׁקִיעָה, וּלְסֵיּם הַתְּפִלָּה כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְקַבֵּל עָלָיו שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם, וּלְקַיֵּם מִצְוַת תּוֹסֶפֶת, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִיא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה.

וּמָה שֶּׁרָצוּ לְהַנְהִיג לְכַתְּחִלָּה לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר הַשְׁקִיעָה, כְּדֵי לְזַכּוֹת אֶת הַמְאַחֲרִים לְהִתְפַּלֵּל בְּצִבּוּר, הוּא בִּבְחִינַת אֵין אוֹמְרִים לָאָדָם חְטוֹא כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה חֲבֵרְךָ. אַךְ הֵיכָא שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ לְמַחְלֹקֶת, אֲפִלּוּ לְהָקֵל לְהִתְפַּלֵּל אַחַר הַשְׁקִיעָה, וְכַמְבֹאָר. ומ"מ לְעִנְיַן אֲמִירַת מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, א"צ לְהַקְפִּיד כָּל כָּךְ לְאָמְרוֹ בְּדִוְקָא עִם הַשְׁקִיעָה, וּכְדַעַת הָאַר"י ז"ל, וּבָזֶה עָדִיף לְהַמְתִּין עַד שֶׁהַצִּבּוּר יָבוֹאוּ כְּדֵי לְזַכּוֹתָם בַּאֲמִירַת מִזְמוֹר שִׁיר.

וּמָה שֶּׁכָּתַב שֶׁיֵּשׁ לְהַזְהִיר אֶת הַקָּהָל וְכו', רְאֵה מָה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּסִימָן רסג, שֶׁאַף שֶׁא"צ לְקַבֵּל תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת אֶלָּא מִסִּפֵּר דַּקּוֹת קֹדֶם הַשְׁקִיעָה, מִכָּל מָקוֹם רָאוּי לָחוּשׁ לְכַתְּחִלָּה לְשִׁיטַת ר"א מִמִּיץ בַּעַל הַיֵּרְאִים, וְלִפְרֹשׁ מִמְּלָאכָה כְּרֶבַע שָׁעָה לִפְנֵי הַשְׁקִיעָה, וְעַל כָּל פָּנִים יִרְאֶה שֶׁלֹּא לְצַמְצֵם כָּל כָּךְ סָמוּךְ לַשְׁקִיעָה. ע"ש. וְגַם סָפֵק אִם הַשְׁקִיעָה נֶחְשֶׁבֶת הַשְׁקִיעָה הַנִּרְאֵית, אוֹ לְפִי הָאֹפֶק בִּכְלָלִיּוּת, וְיִתָּכֵן שֶׁהַשְׁקִיעָה הִיא כְּ-7 דַּקּוֹת אוֹ יוֹתֵר, מֻקְדָּם יוֹתֵר מֵהַזְּמַן שֶׁבְּלוּחוֹת.

הַמִּתְפַּלְּלִים מִנְחָה עִם תְּפִלִּין שְׁמוּשָׁא רַבָּא, בְּעֶרֶב שַׁבָּת לֹא יַנִּיחוּ תְּפִלִּין בְּמִנְחָה

ז. הַנּוֹהֲגִים לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה עִם תְּפִלִּין שְׁמוּשָׁא רַבָּא, בְּעֶרֶב שַׁבָּת נָכוֹן שֶׁלֹּא יַנִּיחוּ תְּפִלִּין בְּמִנְחָה (שָׁם עַמּוּד תמט).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה בְּשַׁעַר הַכַּוָּנוֹת (דַּף נב.) מִבֹּאָר, כִּי בְּרֹאשׁוֹנָה הָיָה רַבֵּנוּ הָאַר"י זַ"ל נוֹהֵג לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין דְּרַ"ת בְּמִנְחָה וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאַחַ"כ עָשָׂה זוּג תְּפִלִּין עַל דַּעַת שְׁמוּשָׁא רַבָּא, וְהָיָה מְנִיחָן בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה. וְעוֹד שָׁם בַּדְּרוּשׁ ו' דִּתְפִלִּין (דַּף יז), בְּעִנְיַן תְּפִלִּין דְּרַ"ת, דַּע כִּי מוֹרִי זַ"ל בַּתְּחִלָּה הָיָה מֵנִיחַ תְּפִלִּין דְּרַשׁ"י וְרַ"ת בְּיַחַד וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בְּשַׁחֲרִית, כִּי מָקוֹם יֵשׁ בָּרֹאשׁ לְהַנִּיחַ בּוֹ ב' זוגוֹת, וּבְמִנְחָה לֹא הָיָה מֵנִיחַ אֶלָּא תְּפִלִּין דְּרַ"ת, וְאַחַ"כ עָשָׂה זוּג תְּפִלִּין דְּרַשׁ"י כְּסִבְרַת שְׁמוּשָׁא רַבָּא שֶׁהֵם אֲצְבָּעַיִם עַל אֲצְבָּעַיִם וְכוּ', וּבַבֹּקֶר הָיָה לוֹבֵשׁ ב' זוגוֹת דְּרַשׁ"י וְרַ"ת, וּבְמִנְחָה שֶׁל שְׁמוּשָׁא רַבָּא לְבַד, וְהָיָה אוֹמֵר דִּתְפִלִּין אֵלּוּ דְּשְׁמוּשָׁא רַבָּא הֵם כְּפִי ב' הַסְּבָרוֹת דְּרַשׁ"י וְרַ"ת, וְעוֹלִין בְּמִקוֹם ב' הַסְּבָרוֹת. ע"ש.

גַּם בִּפְרִי עֵץ חַיִּים (שַׁעַר הַתְּפִלִּין פֶּרֶק י') מְבֹאָר, שֶׁהָיָה נוֹהֵג לְהַנִּיחַ יַחַד בְּשַׁחֲרִית ב' זוגוֹת תְּפִלִּין דְּרַשׁ"י וְרַ"ת, וּבְמִנְחָה לֹא הָיָה מֵנִיחַ רַק דְּרַ"ת לְבַד, וְאַחַ"כ עָשָׂה לַעֲשׂוֹת לוֹ תְּפִלִּין שֶׁל שְׁמוּשָׁא רַבָּא, כְּסִבְרַת רָשׁ"י, אֶלָּא שֶׁהָיוּ אֲצְבָּעַיִם עַל אֲצְבָּעַיִם רַחַב וְקוֹמָה מְרֻבָּע כנז' בְּשִׁמּוּשָׁא רַבָּא, וְגַם הָיוּ בָּאֹפֶן הַנַּ"ל שֶׁהָיוּ הַחֲרִיצִין נוֹגְעִים עַד לְמַטָּה, וְגַם שֶׁיַּעֲבִירוּ הַגִּידִין בְּאֶמְצַע כָּל חָרִיץ כַּנַּ"ל. ע"ש. וּתְפִלִּין אֵלּוּ הָיָה מַנִּיחַ תָּמִיד בְּמִנְחָה אַחַר שֶׁעָשָׂה תְּפִלִּין הָאֵלּוּ, וְהָיָה אוֹמֵר כִּי הַתְּפִלִּין הָאֵלּוּ עוֹלִין כב' הַסְּבָרוֹת כְּרָשׁ"י וכר"ת, כִּי הַמּוֹחִין וְכו'. ע"ש.

וּבַהַגָּהוֹת מָהָר"י צֶמַח שָׁם כָּתַב, וְא"ת לָמָּה לֹא עָשָׂה תְּפִלִּין דְּר"ת אֲצְבָּעַיִם עַל אֲצְבָּעַיִם וְהָיוּ בַּמָּקוֹם ב' הַסְּבָרוֹת, וי"ל כִּי תְּפִלִּין שֶׁל רָשׁ"י הֵם מוֹחִין דְּאִמָּא, וּדְר"ת הֵם דְּאַבָּא, וּמַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ, וְגַם כִּי אִמָּא יוֹתֵר נִגְלֵית מֵאַבָּא לָכֵן עָשָׂה כְּרָשׁ"י. ע"ש.

וְכָתַב בכה"ח (סִימָן כה אוֹת ק') בְּשֵׁם הָרַב ח"י, שֶׁגַּם בְּמִנְחָה שֶׁל ער"ש יִתְפַּלֵּל בְּציצית וּתְפִלִּין.

אוּלָם מָרָן הַחַיָּד"א בְּמַחְזִיק בְּרָכָה (סִימָן רסו) כָּתַב בְּשֵׁם גּוּרֵי הָאר"י זַ"ל, שֶׁאֲפִלּוּ הַנּוֹהֲגִים לְהַנִּיחַ בְּכָל יוֹם בְּמִנְחָה, בְּעֶרֶב שַׁבָּת לֹא יַנִּיחוּ תְּפִלִּין בְּמִנְחָה, שֶׁכְּבָר נִתְנוֹצֵץ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת שֶׁהִיא עַצְמָהּ אוֹת. והו"ד בְּבֵית מְנוּחָה (דִּינֵי עֶרֶב שַׁבָּת ס"ב), וּבַבֵּן אִישׁ חַי (פָּרָשַׁת וַיֵּרָא אוֹת כ"ג).

וּבְנִמּוּקֵי אֹרַח חַיִּים לְהַגָּאוֹן מִמּוֹנְקַטְשׁ (סִימָן רסז) כָּתַב, שֶׁהוּא לְפֶלֶא בְּעֵינָיו, כִּי בְּסֵפֶר הַכַּוָּנוֹת מִנְהֲגֵי הָאַר"י זַ"ל כָּתַב, שֶׁדִּקְדֵּק לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ

לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה וּבִתְפִלִּין. וְכֵן נִרְאֶה מִסִּדּוּר הָאֲרִ"י זַ"ל [שֶׁסִּדֵּר הר"ח שַׁבְּתַי] שֶׁכָּתַב בְּכַוָּנַת מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָז בַּשְּׁקִיעָה וּבְטַלִּית וּתְפִלִּין. וְהָרַמָ"ק כָּתַב שֶׁאֵין לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּמִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת. אֲבָל עַל פִּי מִנְהֲגֵי הָאֲרִ"י זַ"ל צְרִיכִים לְהַנִּיחָן. וְאֵיךְ יִתָּכֵן זֶה כֵּיוָן שֶׁהַכַּוָּנָה אָז בְּמִנְחַת עֶרֶב שַׁבָּת בַּעֲלִיּוֹת ד' עוֹלָמוֹת דאבי"ע, כְּדֵי שֶׁיֵּרְדוּ אַחַר כָּךְ בְּשַׁבָּת אַחַר מִנְחָה. וְאֵיךְ יַנִּיחוּ אָז תְּפִלִּין. וּבַעַל כָּרְחֵנוּ לְתָרֵץ בְּדֹחַק דְּזֶהוּ רַק הַכָּנָה לְשַׁבָּת, עַל כֵּן יְכוֹלִים אָז לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין כֵּיוָן שֶׁהוּא הַכָּנָה בְּלֵיל שִׁשִּׁי קֹדֶם הַשְׁכִּיבָה לַעֲשׂוֹת הֲכָנָה לְשַׁבָּת. אַךְ כֵּיוָן שֶׁבִּכְתְבֵי הָאֲרִ"י זַ"ל הַמְדֻיָּקִים בשעה"כ וּבִפְרִי עֵץ חַיִּים לֹא נִמְצָא זֶה כְּלָל לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּמִנְחַת עֶרֶב שַׁבָּת, וְגַם לֹא שָׁמַעְנוּ וְלֹא רָאִינוּ כְּלָל מֵעוֹלָם מִשּׁוּם צַדִּיק אוֹ מְקֻבָּל שֶׁנָּיַח תְּפִלִּין בַּמִּנְחָת עֶרֶב שַׁבָּת כְּלָל, עַל כֵּן יֵשׁ לוֹמַר דְּמָה שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר הַכַּוָּנוֹת הנז' לָאו בְּדִיּוּק הוּא לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּמִנְחָה, דְּמֵירֵי שָׁם בְּמִנְחָה שֶׁל כָּל יוֹם. וְכָתַב שֶׁהָאֲרִ"י זַ"ל דִּיֵּק לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה עִם הַשְׁקִיעָה וּבַתְּפִלִּין גַּם בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְלִצְדָדִים קָתָנֵי, דְּגַם בער"ש לֹא הִקְדִּים לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה מִבְּעוֹד יוֹם גָּדוֹל, רַק בִּשְׁקִיעַת הַחַמָּה, וּמָה שֶׁכָּתַב בִּתְפִלִּין הֵינוּ בְּכָל יוֹם בְּמִנְחָה, וְלֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְכֵן כָּתַב בְּשׁוֹמֵר אֱמוּנִים בְּסוֹפוֹ (סימן ז'). ע"ש טַעְמוֹ שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּמִנְחָה. [וּלְעִנְיַן תְּפִלִּין שֶׁל ר"ת רְאֵה בָּזֶה בַּעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ].

אם מְבָרְכִים עַל תְּפִלִּין שֶׁל שִׁמּוּשָׁא רַבָּא

וְאִם מְבָרְכִים עַל תְּפִלִּין שֶׁל שִׁמּוּשָׁא רַבָּה, הִנֵּה לְטַעְמוֹ שֶׁל הָאֲרִ"י זַ"ל בְּמָה שֶׁאֵין אָנוּ מְבָרְכִים עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁהוּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּכוֹחֵנוּ לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר הַנִּשְׁפָּע מִמַּדְרֵגָה שֶׁרוֹמֶזֶת לָהּ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בְּשֶׁל רַשִׁ"י, כַּמְבֹאָר בְּשַׁעַר הַכַּוָּנוֹת (דף יב) שֶׁהֵם אוֹר מַקִּיף דְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְשָׁמָה לִנְשָׁמָה, וְאֵין נַעֲשָׂה עַל יָדֵינוּ, וּמֵעַצְמוֹ נַעֲשָׂה. ע"ש. וּלְפִי הַסּוֹד זֶה גַּם הַטַּעַם שֶׁאֵין מְבָרְכִים עַל תְּפִלִּין דְּרַבֵּנוּ תָּם, שֶׁהוּא מוֹחִין דְּאָבָא וְאֵין לָנוּ הַשָּׂגָה בָּהֶם, וְלָכֵן הִנִּיחַ תְּפִלִּין דרש"י שֶׁהוּא מוֹחִין דְּאִמָּא, וְעָשָׂה אֲצִבָּעַיִם עַל אֲצִבָּעַיִם רָמַז בְּעָלְמָא לְמוֹחִין דְּאָבָא אֲשֶׁר אֵין לָנוּ הַשָּׂגָה בָּהֶם. וּכְמוֹ שֶׁהִסְבִּיר כֵּן בְּמַרְאֵה הַכֹּהֵן, וְכָתַב, וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּלָכֵן עָשָׂה תְּפִלִּין דְּשִׁמּוּשָׁא רַבָּא עַל פִּי סְבָרַת רָשִׁ"י, כִּי אֵין אָנוּ מְבָרְכִים עַל תְּפִלִּין דְּרַבֵּנוּ תָּם מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָנוּ הַשָּׂגָה בָּהֶם, אֲבָל אִם עָשָׂה לְפִי שִׁיטַת רָשִׁ"י מְבֹרָךְ עֲלֵיהֶם. וְיָדוּעַ וּמְפֹרְסָם שֶׁהָרָשָׁ"שׁ וְתַלְמִידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הִנִּיחוּ תְּפִלִּין דְּשִׁמּוּשָׁא רַבָּא. וּרְאֵה בָּזֶה בְּמַרְאֵה הַכֹּהֵן שָׁם. וּמָרָן הַחִיד"א במחז"ב (אות ה') כָּתַב, רָאִיתִי הַרְבֵּה חֲסִידִים שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין דְּשִׁמּוּשָׁא רַבָּא גַּם בְּשַׁחֲרִית מִטַּעַם הַמָּלָךְ רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל, שֶׁעוֹלִים בִּמְקוֹם שְׁנַיִם כַּמְדֻבָּר, אָמְנָם רָאִיתִי להרמ"ז בְּהַגָּהַת סֵפֶר הַכַּוָּנוֹת שֶׁכָּתַב, דְּדַוְקָא בְּמִנְחָה קָאָמַר הָרַב לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין אֵלּוּ, וְלֹא בְּשַׁחֲרִית, וְנָתַן טַעַם ע"פ הַסּוֹד. ע"כ. וּרְאֵה מָה שֶׁכָּתְבוּ בְּשִׁיטַת הַשִּׁמּוּשָׁא רַבָּא בְּשׁוּ"ת הרמ"ע מִפָּאנוֹ (סי' קז), וּבְשׁוּ"ת לַחֲמֵי תּוֹדָה לְמָהָרִ"י בָּסָאן (סי' כז), וּבְסֵפֶר מְקוֹר חַיִּים לְהַחָוּת יָאִיר (סי' לד). ע"ש.

וְעכ"פ לְטַעַם הַקַּבָּלָה הַנַּ"ל לְכְאוֹרָה גַּם בְּתְפִלִּין שֶׁל שִׁמּוּשָׁא רַבָּא שֶׁמַּעֲלָתָם גְּדוֹלָה, אֵין לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם. וְכֵן מָטוּ מִשְּׁמֵהּ דְּהַגָּאוֹן רַבִּי עוֹבַדְיָה הָדָאיָה זצ"ל [מח"ס יַשְׁכִּיל עַבְדִּי].

וְאָמְנָם אַף שֶׁכָּתְבוּ טַעַם ע"פ הַקַּבָּלָה, הִנֵּה לְפִי הַפְּשָׁט הֲרֵי תְּפִלִּין דְּשִׁמּוּשָׁא רַבָּה הֵם כִּתְפִלִּין דרש"י רַק שֶׁשִּׁעוּר הַבָּתִּים הוּא גָּדוֹל יוֹתֵר, אֲצִבָּעַיִם עַל אֲצִבָּעַיִם, וא"כ אַמַּאי לֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁמְּבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין דרש"י. דְּהָא קַיְמָא לָן דְּאוֹרֵךְ וְרוֹחַב וְגֹבַהּ הַבָּתִּים אֵין לוֹ שִׁעוּר, וְכַמְבֹאָר בש"ע (סי' לב סְעִיף מא), מִמֵּילָא הַנּוֹהֲגִים לְהַנִּיחַ שִׁמּוּשָׁא רַבָּא דֵּינָם כִּדְיַן הַמַּנִּיחַ תְּפִלִּין בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם, דְּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם. וְכֵן כָּתַב בְּמִנְחַת אַהֲרֹן (דף קפח), שֶׁאִם יִזְכֶּה לִהְיוֹת לוֹ שִׁמּוּשָׁא רַבָּא יַנִּיחֵם בִּבְרָכָה. וְכֵן כָּתַב בַּחֶסֶד לָאֲלָפִים (סוף סי' לד). ע"ש.

וְאֵין לָנוּ לָחוּשׁ לְטַעַם הַסּוֹד, שֶׁהֲרֵי קִיי"ל לְדִינָא שֶׁמִּי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא תְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ בִּלְבַד, דְּמַנִּיחַ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וּמְבָרֵךְ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְטַעַם הַסּוֹד שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וּמִמֵּילָא ה"ה בנ"ד.

וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת הוֹד יוֹסֵף להגרי"ח (סי' ג') שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם מָהַרְשָׁ"א אָגָסִי זצ"ל, דְּגַם עַל פִּי הַסּוֹד אִם אֵין לוֹ תְּפִלִּין שֶׁל יָד, יָכוֹל לְבָרֵךְ עַל שֶׁל רֹאשׁ. וְכֵן כַּאֲשֶׁר סָח בֵּין תְּפִלִּין

שֶׁל יָד לְתִפְלִין שֶׁל רֹאשׁ מְבָרֵךְ עַל שֶׁל רֹאשׁ גַּם עַל פִּי הַסּוֹד, וְלֵית לָן בָּהּ. וְשָׁם בְּסִי' ד' הֵשִׁיבוֹ הגרי"ח זצ"ל, דְּהָא וַדַּאי מְנִיעַת הַבְּרָכָה בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַל פִּי הַסּוֹד לָאו מִשּׁוּם דְּחָשִׁיב בְּרָכָה לְבַטָּלָה ח"ו, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁאֵין צָרִךְ, וְלָמָּה יְבָרְכוּ לְלֹא צֹרֶךְ. ועכ"פ יֵשׁ לָנוּ לִלְמֹד מִדָּבָר זֶה וְלוֹמַר מֵאַחַר שֶׁצָּרִיךְ לְכַוֵּן בִּבְרָכָה שֶׁל יָד גַּם עַל שֶׁל רֹאשׁ יֵשׁ תּוֹעֶלֶת קְצָת בְּכַוָּנָתֵנוּ, וְעוֹשִׂים בָּהּ קְצָת תִּקּוּן. וְכֵן אִם אֵין לוֹ אֶלָּא תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ דְּמִבָּרֵךְ עֲלֵיהֶן לְכָלֵי עֶלְמָא. וּמַשְׁמַע דְּאַף שֶׁהוּא אוֹמֵר הַבָּרָכָה בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ שֶׁאֵין לוֹ הַשָּׂגָה, הֲרֵי עוֹשֶׂה פְּעֻלָּה קְצָת בִּבְרָכָתוֹ, וְלָכֵן רַשַּׁאי לְבָרֵךְ. ע"ש.

וּלְפִי זֶה הוּא הַדִּין בִּתְפִלִּין דְּשִׁימוּשָׁא רַבָּא דְּיכוֹלִים לְבָרֵךְ עַל זֶה אַף שֶׁהֵם בְּהַשָּׂגָה גְּבוֹהָה. וְשָׁאַלְנוּ עַל הַמִּנְהָג כָּעֵת פעיה"ק יְרוּשָׁלַיִם ת"ו, וְנִתְבָּרֵר שֶׁהַמִּנְהָג לְבָרֵךְ עַל שִׁמּוּשָׁא רַבָּא.

שׁוּב יָצָא לָאוֹר סֵפֶר הֵילִיכוֹת עוֹלָם ח"א, וְשָׁם (עמוד כה) כָּתַב גַּם כֵּן שֶׁרָאוּי לְבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל שִׁמּוּשָׁא רַבָּא.

גַּם בְּאוֹר לְצִיּוֹן חֵלֶק ב' (עמוד לח) כָּתַב כֵּן, שֶׁאֵין מְנִיעָה מִלְּבָרֵךְ עַל תְּפִלִּין שֶׁל שִׁמּוּשָׁא רַבָּא. וְהֵבִיא מ"ש מָרָן הַחִיד"א בְּמַחְזִיק בְּרָכָה (סִימָן ל"ד אוֹת ד') שֶׁיֵּשׁ שֶׁחָשְׁשׁוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין דְּשִׁמּוּשָׁא רַבָּא, מִשּׁוּם שֶׁהֵם עֶלְיוֹנִים מְאֹד, וְכָתְבוּ בְּשֵׁם הָאֲרִ"י שֶׁבְּקֹשִׁי הִתִּירוּם.

וּבְשׁוּ"ת הרמ"ע מִפָּאנוֹ (סִימָן קז) כָּתַב, דְּדִין שִׁמּוּשָׁא רַבָּא מִשְּׁמֵיהוּ דְּגְאוֹנִים אִיתְמַר, שֶׁדִּבְרֵיהֶם דִּבְרֵי קַבָּלָה עֲלֵיהוּ, כְּתִיב טוֹבָה חָכְמָה עִם נַחֲלָה, כִּי הֵמָּה יָרְשׁוּ אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם שֶׁל רַבָּנָן סָבוֹרָאֵי, וּבְכַמָּה הִלְכָתָא גְּבַרְתָּא סָמְכִינַן עֲלֵיהּ, וּמִבָּעֵי לָן לְמֵיחָשׁ לֵהּ. ור"ת מִשְּׁמֵהּ דְּרַב הַאי פָּלִיג אָהָהִיא דְּשִׁמּוּשָׁא רַבָּא בְּתַרְתֵּי וכו', וְרַשִׁ"י וְרַמְבַּ"ם פְּלִיגִי עָלֵיהּ דראב"ד בְּתַרְתֵּי וְשָׁוִים לְשִׁמּוּשָׁא רַבָּא בַּחֲדָא ולר"ת בַּחֲדָא וכו', ע"ש בְּאֹרֶךְ. ומ"מ כַּיּוֹם לֹא נִזְהָרִים בָּזֶה וּמַנִּיחִים בְּכָל אֹפֶן תְּפִלִּין דְּשִׁמּוּשָׁא רַבָּא, וְאֶפְשָׁר שֶׁהַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ בְּדִבְרֵי הָאֲרִ"י זַ"ל לֶאֱסֹר לְכָל אָדָם לְהַנִּיחַ. אֶלָּא שֶׁהָרַב נָהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ מִשּׁוּם שֶׁאֵין יְכוֹלִים לִשְׁמֹר גּוּף נָקִי שֶׁלֹּא לְהָפִיחַ בָּהֶם, וְשֶׁלֹּא לְהַסִּיחַ דַּעַת מֵהֶם, וְכַמְּבֹאָר בש"ע (סִימָן ל"ז סָעִיף ב').

מִנְהָגֵינוּ לֵעָמֹד בְּעֵת אֲמִירַת "מִזְמוֹר לְדָוִד" וְ"לְכָה דּוֹדִי" וּ"מִזְמוֹר שִׁיר"

ח. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁקּוֹרְאִים שִׁשָּׁה מִזְמוֹרִים נֶגֶד שִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קֹדֶם הַתְּחָלַת קַבָּלַת שַׁבָּת בְּמִזְמוֹר לְדָוִד. וּבִירוּשָׁלַיִם לֹא אוֹמְרִים אוֹתָם וּמִיָּד אַחַר מִנְחָה מַתְחִילִים בְּמִזְמוֹר לְדָוִד, וְאַחֲרָיו הַפִּיּוּט לְכָה דוֹדִי. וְיוֹשְׁבִים לוֹמַר פֶּרֶק בַּמֶּה מַדְלִיקִין, קָדִישׁ דְּרַבָּנָן, וְשׁוּב עוֹמְדִים וְאוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וְאַחַר כָּךְ אוֹמְרִים יִמְלֹךְ ה' לְעוֹלָם וְגוֹ', חֲצִי קַדִּישׁ וּבָרְכוּ. וְגַם אִם אוֹמְרִים דְּרָשָׁה אוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים, אֵין לְהַרְבּוֹת בְּקַדִּישִׁים, אֶלָּא אַחַר הַדְּרָשָׁה אוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים יֹאמְרוּ חֲצִי קַדִּישׁ בְּנִגּוּן וּבָרְכוּ. וּמִנְהָגֵינוּ לַעֲמֹד בְּעֵת אֲמִירַת "מִזְמוֹר לְדָוִד" וְ"לְכָה דּוֹדִי" וּ"מִזְמוֹר שִׁיר", וְאַף שֶׁפִּיּוּט לְכָה דּוֹדִי לֹא נִזְכַּר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל, וְאֵין חִיּוּב בַּאֲמִירָתוֹ, מִכָּל מָקוֹם פָּשַׁט הַמִּנְהָג לְאָמְרוֹ. אֲבָל בּוֹאֵי כַלָּה בּוֹאֵי כַלָּה שַׁבָּת מַלְכְּתָא, הוּא מִדִּבְרֵי רז"ל (שָׁם עמוד תמט).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב עַל פִּי הַמְּבֹאָר בְּשׁעה"כ (דַּף סד ע"ד), שֶׁיֵּשׁ לְכַוֵּן בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְכֵן כָּתַב בבאה"ט, דְּמִנְהָגֵינוּ לַעֲמֹד בְּקַבָּלַת שַׁבָּת. וּמָרָן הַחִיד"א בְּמוֹרֶה בְּאֶצְבַּע (אוֹת קסא) כָּתַב, וְיֹאמַר קַבָּלַת שַׁבָּת בְּשִׂמְחָה, וּמִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת קִבַּלְתִּי שֶׁצָּרִיךְ לְאָמְרוֹ מֵעֹמֶד. ע"כ. וּבַהֲגָהוֹת תְּפִלַּת יְשָׁרִים מוּבָא, קִבַּלְתִּי מֵרַב גָּדוֹל שֶׁנִּגְלָה לוֹ בַּחֲלוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר מִזְמוֹר שִׁיר מֵעֹמֶד.

וְכֵן פָּשַׁט הַמִּנְהָג אֲצִלֵּנוּ לוֹמַר קַבָּלַת שַׁבָּת מֵעֹמֶד. וְכֵן רָאוּי לְקַבֵּל פְּנֵי שַׁבָּת מַלְכְּתָא בַּעֲמִידָה. וְכֵן הוּא בְּחוֹבֶרֶת בֵּית וַעַד לַחֲכָמִים (חוֹבֶרֶת י' שָׁנָה ט') שֶׁמִּנְהָג יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים לַעֲמֹד בְּקַבָּלַת שַׁבָּת בְּמִזְמוֹר הָבוּ לד' וכו' וּמִקּוֹר לָזֶה מִשַּׁבָּת (קי"ט.), ר' חֲנִינָא מִעְטָף וְקָאֵי וכו' ר"י לָבִישׁ וכו' וְאָמַר בּוֹאִי כַלָּה בּוֹאִי כַלָּה. וְכֵן מְבֹאָר בְּזֹהַר (פ' תְּצַוֶּה דַּף קפ"ג), וְכֵן בְּכָל זִמְנָא דְּעַל בַּר אִינִישׁ לְאִנּוּן יוֹמִין עִלָּאִין, בֵּין בְּצִלּוֹתָא בֵּין בְּשַׁבְּתָא, אִצְטְרִיךְ לְקַיְמָא עַל רַגְלוֹהִי,

יְרִיכִין וְגוּפָא כַּחֲדָא דְּכוּרָא דְּקַיְמָא בְּחֵילֵיהּ, וְלֹא כְּנָקְבָא דְּאָרְחָא לְמֵיתַב. וְעוֹד בְּגִין שַׁבָּתָא דְּעַלְמָא עִלָּאָה. עכ"ל. וְעִקַּר קַבָּלַת שַׁבָּת מַתְחִיל בְּמִזְמוֹר זֶה. וכ"כ בְּשו"ת שָׁמָּשׁ וּמָגֵן חֵלֶק ג' (או"ח סִימָן פ') שֶׁבְּהִיוֹתוֹ בְּמָרוֹקוֹ הָיוּ כָּל הָעָם עוֹמְדִים בְּבוֹאִי בְּשָׁלוֹם עֲטָרֶת בַּעְלָהּ וְכוּ', בּוֹאִי כַּלָּה וכו' וְגוֹמְרִים יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת וכו'. וְאָפִי' יִהְיֶה מִנְהָג זֶה נֶגֶד הַקַּבָּלָה, כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁבְּכַמָּה דְּבָרִים אֵין אָנוּ הוֹלְכִין אַחַר הַקַּבָּלָה. ע"ש.

וּבִדְבָרִים כְּגוֹן אֵלֶּה שֶׁאֵינָם נֶגֶד דַּעַת מָרָן הַשָּׁ"ע, א"צ לְשַׁנּוֹת מִנְהָגִים, וְכַמְבֹאָר בכיו"ב בְּחַתָּם סוֹפֵר (חאו"ח סִי' נ"א) דִּבְמִידֵי דְּמִנְהָגָא אֵין לְזַלְזֵל ח"ו בְּמִנְהֲגֵי יִשְׂרָאֵל אֲפִי' כָּל שֶׁהוּא. עכ"ל. דְּאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ, וּרְאֵה עוֹד בָּזֶה בְּשו"ת שָׁמָּשׁ וּמָגֵן ח"ד (אֹרַח חַיִּים סִימָן יח אוֹת א).

וְכָתַב הָרַב בֶּן אִישׁ חַי (שָׁנָה ב' פָּרָשַׁת וַיֵּרָא הֲלָכָה ה) דְּפִיּוּט לְכָה דּוֹדִי לֹא נִזְכַּר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ האריז"ל, וְאֵין חִיּוּב בַּאֲמִירָתוֹ, אַךְ פָּשַׁט הַמִּנְהָג לְאָמְרוֹ. אֲבָל בּוֹאִי כַלָּה בּוֹאִי כַלָּה שַׁבָּת מַלְכְּתָא, הוּא מִדִּבְרֵי רז"ל, וְנִזְכַּר בגמ' שַׁבָּת (קיט.), וּבְתִקּוּנִים, וְכ"ד רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י. ע"ש.

וְהִנֵּה פִּיּוּט זֶה חִבֵּר בְּצִפַּת ע"י הַמְקֻבָּל הָאֱלֶקִי ר' שְׁלֹמֹה אֶלְקַבֵּץ הַלֵּוִי זצ"ל, וְחָתַם שְׁמוֹ בּוֹ בְּר"ת, וְהִתְפַּשֵּׁט בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּמִנְהֲגֵי רַבִּי אַבְרָהָם הַלֵּוִי זַ"ל שֶׁהָיָה בְּצִפַּת בִּזְמַן רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל, וְכָתַב שָׁם (אוֹת ז) וז"ל: "כַּמָּה כִּתּוֹת יוֹצְאִים ער"ש מבעו"י לְבוּשִׁים לְבָנִים, וּמְקַבְּלִים פְּנֵי שַׁבָּת, וְקוֹרְאִים מִזְמוֹר הָבוּ לַה' בְּנֵי אֵלִים, וּפִזְמוֹן לְכָה דּוֹדִי. וּמִזְמוֹר שִׁיר וְכוּ'".

וּמוֹהָרַ"ר דָּוִד קוֹנְפוֹרְמִי זַ"ל בְּסִפְרוֹ קוֹרֵא הַדּוֹרוֹת כָּתַב, כִּי זָכָה מהר"ש אֶלְקַבֵּץ שֶׁהַפִּזְמוֹן שֶׁלּוֹ לְכָה דּוֹדִי אוֹמְרִים בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל בְּעֵת קַבָּלַת שב"ק. ע"כ.

ועכ"פ כֵּיוָן שֶׁפִּיּוּט לְכָה דּוֹדִי הוּא מִנְהָג, כָּל אֶחָד יַעֲשֶׂה כְּמִנְהָגוֹ, אִם בַּעֲמִידָה אִם בִּישִׁיבָה, אַךְ אֵין רָאוּי לַיָּחִיד לְשַׁנּוֹת מִמָּה שֶׁעוֹשִׂים הַצִּבּוּר, אֶלָּא אִם הֵם עוֹמְדִים יַעֲמֹד עִמָּהֶם, וְאִם יוֹשְׁבִים יֵשֵׁב עִמָּהֶם, וכמ"ש אַל תְּהִי עוֹמֵד בֵּין הַיּוֹשְׁבִים, וְאַל תְּהִי יוֹשֵׁב בֵּין הָעוֹמְדִים [מַסֶּכֶת דֶּרֶךְ אֶרֶץ זוּטָא פ"ה]. אֲבָל בַּאֲמִירַת בּוֹאִי כַלָּה צָרִיךְ לַעֲמֹד.

ובמס' בְּרָכוֹת (כט.) הַנִּי שָׁבַע דְּשַׁבְּתָא נֶגֶד הַשָּׁבַע קוֹלוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם, וְיכַוֵּן ג"כ למ"ש בְּפִרְקֵי ע"ח בְּשֵׁם הָאֲרִ"י זַ"ל (בְּשַׁעַר הַשַּׁבָּת פ"ח) דְּקַבָּלַת שַׁבָּת בַּעֲמִידָה, וּבְעִינַיִם סְגוּרוֹת, וְתַתְחִיל וְתֹאמַר מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַד'. ע"ש שֶׁצָּרִיךְ לְכַוֵּן בְּהַבוּ לְד' כָּבוֹד, ר"ת לְמַפְרֵעַ כַּלָּה.

וְעַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סִימָן רסז) שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הָאֲרִ"י, דִּבְשַׁבָּת אֵין לְהִתְפַּלֵּל בְּעֵינַיִם סְגוּרוֹת, וְטוֹב לְהִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר.

ט. טוֹב שֶׁיִּהְיוּ עֲשָׂרָה בְּעֵת אֲמִירַת קַבָּלַת שַׁבָּת, וְנָכוֹן לְהַדֵּר בָּזֶה הֵיכָא דְּאָפְשַׁר (שָׁם עַמּוּד תנא).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב כ"כ בְּשו"ת הִלְכוֹת קְטַנּוֹת (ח"א סִימָן נב) בְּשֵׁם הַתִּקּוּנִים, שֶׁמַּצְרִיךְ עֲשָׂרָה לְקַבָּלַת שַׁבָּת. וְטוֹב הַדָּבָר אִם אֶפְשָׁר. וְגַם מָצָאתִי סָמֶךְ שֶׁאוֹמְרִים בּוֹאִי כַלָּה בַּעֲשָׂרָה, שֶׁבִּרְכַּת חֲתָנִים בַּעֲשָׂרָה. ע"ש. אוּלָם בָּרוּר שֶׁאֵין זֶה לְעִכּוּבָא, אַחַר שֶׁאֵין זֶה בִּכְלָל דְּבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה.

סֵדֶר קַבָּלַת שַׁבָּת

י. מִנְהָגֵינוּ לְהַפֵּךְ אֶת הַפָּנִים לְצַד מַעֲרָב בְּעֵת אֲמִירַת מִזְמוֹר לְדָוִד, וּלְכָה דּוֹדִי. וּמְקוֹר מִנְהָג זֶה הוּא בְּדִבְרֵי הָאֲרִ"י זַ"ל. וְאַף שֶׁמַּחְזִירִים אֲחוֹרֵיהֶם לַאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֵין לְפַקְפֵּק בְּמִנְהָג זֶה, שֶׁיְּסוֹדָתוֹ בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ, וְאֵין בָּזֶה גַּנַּאי, כֵּיוָן שֶׁעוֹשִׂים כֵּן לְשֵׁם קַבָּלַת שַׁבָּת, וְגַם הַסֵּפֶר תּוֹרָה גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים (שָׁם).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב כֵּן הוּא בְּשׁעה"כ (דַּף סד ע"ד), וז"ל: הִנֵּה קְצוֹר סֵדֶר קַבָּלַת שַׁבָּת וכו', וְתַחְזִיר פָּנֶיךָ כְּנֶגֶד רוּחַ מַעֲרָב שֶׁשָּׁם הַחַמָּה שׁוֹקַעַת, וְאָז תִּסְגֹּר עֵינֶיךָ וּתְכַוֵּן בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְתֹאמַר מִזְמוֹר הָבוּ לַה' בִּנְעִימָה, ואח"כ תֹּאמַר ג' פְּעָמִים בּוֹאִי כַלָּה בּוֹאִי כַלָּה, שַׁבָּת מַלְכְּתָא. ע"ש. וְאַף שֶׁדִּבְרֵי הָאֲרִ"י זַ"ל כְּשֶׁמְּקַבֵּל שַׁבָּת בַּשָּׂדֶה, נוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת כֵּן גַּם כְּשֶׁמְּקַבְּלִים שַׁבָּת בביהכ"נ. וְכֵן כָּתְבוּ הפמ"ג (ס"ס רסב), וְהַבֵּן אִישׁ חַי

(שָׁנָה ב' פָּרָשַׁת וַיֵּרָא אות ב'). וְכַמְבאָר כ"ז בְּשוּ"ת יְחָוֶה דַּעַת ח"ג (עמוד סח). ע"ש.

וּבַתִּקּוּנִים (תִּקּוּן יח) מוּבָא לוֹמַר בּוֹאִי כַּלָּה ב' פְּעָמִים. וּבְסֵדֶר הַיּוֹם כָּתַב לְאָמְרוֹ ז' פְּעָמִים, שֶׁעוֹלִין כְּמִנְיַן שְׁכִינָה, וּמִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא תָּזוּז שְׁכִינָתוֹ מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל עַמּוֹ. ואע"פ שֶׁאֵין אָנוּ כְּדָאִים, הוּא שׁוֹכֵן בְּתוֹכֵנוּ. וּבְסֵפֶר יְסוֹדֵי יְשׁוּרוּן (מַעֲרֶכֶת קַבָּלַת שַׁבָּת עמוד 262) כָּתַב, שֶׁמִּדִּבְרֵי הַמָּהַרְשָׁ"א (ב"ק לב.) נִרְאֶה, שֶׁדֵּי בְּב' פְּעָמִים, וּרְאֵה בְּסֵפֶר נַגִּיד וּמְצַוֶּה. וּמִנְהָג הֶחָכָם צְבִי שֶׁהָיָה שׁוֹחֶה פָּנָיו לְצַד שְׂמֹאלוֹ, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד יְמִין הַשְׁכִינָה, וּבַפַּעַם הַשְּׁנִיָּה הָיָה שׁוֹחֶה לִימִינוֹ, וּכְשֶׁאוֹמֵר בּוֹאִי כַּלָּה פַּעַם ג' הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה לְפָנָיו וְאוֹמְרוֹ בְּלַחַשׁ. וּרְאֵה בְּסִדּוּר הַיַּעַבֵּ"ץ. ע"ש. וּבְכָל מָקוֹם יַעֲשׂוּ כְּמִנְהָגָם.

וְנוֹדַע, כִּי מְחַבֵּר פִּיּוּט לְכָה דּוֹדִי הוּא רַבִּי שְׁלֹמֹה אֶלְקַבֵּץ, וְיֵשׁ שִׁיר זֶה עַל יְסוֹד מַאֲמַר רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי יַנַּאי בִּגְמָרָא (שַׁבָּת קיט.) שֶׁאָמְרוּ בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת שַׁבָּת הַמַּלְכָּה, וּשְׁמוֹ רָמוּז בְּרָאשֵׁי הַפְּרָקִים. וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁאַף שֶׁבְּסֵדֶר הַיּוֹם לְרַבִּי מֹשֶׁה בֶּן מָכִיר הֵבִיא נִסְחָא אַחֶרֶת בָּזֶה, כְּבָר סָמַךְ הָאַר"י ז"ל עַל הַנִּסְחָא שֶׁלְּפָנֵינוּ, שֶׁדְּבָרָיו מַסְכִּימִים אֶל הָאֱמֶת. וְכֵן אָמְרוּ בְּזוה"ק (פָּרָשַׁת תְּרוּמָה): בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת דְּאִית בְּהוֹן קַבָּלָה אֲמִתִּית.

לְהִסְתּוֹבֵב כְּלַפֵּי מַעֲרָב וַאֲחוֹרֵיהֶם יִהְיֶה כְּלַפֵּי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ

וּמָה שֶׁכָּתַב שֶׁנָּהֲגוּ לְסוֹבֵב פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי מַעֲרָב, הִנֵּה הָרַמְבָּ"ם (בפ"י מֵהִלְכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה ה"י), וְכֵן הַטּוּר וְהַשַּׁ"ע (יו"ד סִי' רפ"ב סְעִיף א') כָּתְבוּ, חַיָּב אָדָם לִנְהֹג כָּבוֹד גָּדוֹל בְּסֵפֶר תּוֹרָה, וּמִצְוָה לְיַחֵד לוֹ מָקוֹם כָּרָאוּי וּלְכַבְּדוֹ וּלְהַדְּרוֹ בְּיוֹתֵר, לֹא יָרֹק בְּפְנֵי סֵפֶר תּוֹרָה, וְלֹא יִפְשֹׁט רַגְלָיו כְּנֶגְדּוֹ, וְלֹא יַנִּיחֶנּוּ עַל רֹאשׁוֹ כְּמַשּׂוֹי, וְלֹא יַחְזִיר לוֹ אֲחוֹרָיו אֶלָּא א"כ הָיָה גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֶלָּא יֵשֵׁב לְפָנָיו בְּכֹבֶד רֹאשׁ בְּיִרְאָה וּפַחַד, וְיכַבְּדֶנּוּ כְּפִי כֹּחוֹ, שֶׁהוּא הָעֵד הַנֶּאֱמָן עַל כָּל בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד. ע"כ. וְהַמָּקוֹר לָזֶה בְּיוֹמָא (נב:) בַּמִּשְׁנָה, דָּרְךְ וּבָא לוֹ כְּדַרְכּוֹ בֵּית כְּנִיסָתוֹ, כְּלוֹמַר, שֶׁכְּשֶׁם שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל נִכְנָס לַהֵיכָל כְּשֶׁפָּנָיו כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, כָּךְ כְּשֶׁהָיָה יוֹצֵא לֹא הָיָה מַחְזִיר אֶת פָּנָיו, אֶלָּא הָיָה פּוֹסֵעַ אֲחוֹרַנִּית וּפָנָיו כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ. וּבַגְּמָרָא (יוֹמָא נג.) אָמְרוּ, וְכֵן כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם לְוִיִּם בְּדוּכָנָם וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם כְּשֶׁהָיוּ נִפְטָרִים לֹא הָיוּ מַחְזִירִים פְּנֵיהֶם וְהוֹלְכִים, אֶלָּא מְצַדְּדִים פְּנֵיהֶם וְהוֹלְכִים.

וְזוֹ לְשׁוֹן הָרַמְבָּ"ם (בפ"ז מֵהִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה ה"ד): כָּל שֶׁהִשְׁלִים עֲבוֹדָה אֵינוֹ יוֹצֵא כְּשֶׁאַחוֹרָיו לַהֵיכָל, אֶלָּא מְהַלֵּךְ אַחֲרוֹנִית מְעַט מְעַט, וּמְהַלֵּךְ בְּנַחַת עַל צִדּוֹ עַד שֶׁיֵּצֵא מִן הָעֲזָרָה. וְכֵן אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד, וּלְוִיִּם מִדּוּכָנָם, כָּךְ הֵם יוֹצְאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ כְּמִי שֶׁפּוֹסֵעַ אַחַר תְּפִלָּה לַאֲחוֹרָיו. וְכ"ז לְיִרְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ. ע"כ. וְאָמְרוּ עוֹד (בְּיוֹמָא נג.), תַּלְמִיד הַנִּפְטָר מֵרַבּוֹ, לֹא יַחְזִיר פָּנָיו וְיֵלֵךְ, אֶלָּא מְצַדֵּד פָּנָיו וְהוֹלֵךְ. וכ"פ הָרַמְבָּ"ם (בפ"ה מֵהִלְכוֹת ת"ת ה"ו): תַּלְמִיד שֶׁנִּפְטַר מֵרַבּוֹ לֹא יַחְזִיר לוֹ אֲחוֹרָיו, אֶלָּא נִרְתָּע לַאֲחוֹרָיו וּפָנָיו כְּנֶגֶד פָּנָיו. וְכ"ה בַּטּוּר וּבְשַׁ"ע (יו"ד סִי' רמ"ב סְעִיף ט"ז). וּכְבוֹד סֵפֶר תּוֹרָה חָמוּר יוֹתֵר מִכְּבוֹד רַבּוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּקִדּוּשִׁין לג:) מִפְּנֵי לוֹמְדֶיהָ עוֹמְדִים מִפָּנֶיהָ לֹא כ"ש. לְפִיכָךְ אָסוּר לְהַחְזִיר אֲחוֹרָיו לס"ת.

וּבְשוּ"ת חַוֹּת יָאִיר (סִימָן קפד) כָּתַב, דְּמָה שֶׁכָּתְבוּ הַטּוּר וְהשׁ"ע, שֶׁלֹּא יַחְזִיר אֲחוֹרָיו לְסֵפֶר תּוֹרָה אא"כ הָיָה גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ י' טְפָחִים הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הס"ת גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד עַל רַגְלָיו, וְלֹא דֵּי כְּשֶׁהוּא גָּבוֹהַּ י' טְפָחִים מֵהָאָרֶץ, שא"כ הָיָה לָהֶם לוֹמַר שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים (בְּלִי תֵּבַת מִמֶּנּוּ).

וְלִכְאוֹרָה דְּבָרָיו נִסְתָּרִים ממ"ש הָרַמְבָּ"ם בְּשוּ"ת פְּאֵר הַדּוֹר (סִי' עח): שְׁאֵלָה, נוֹהֲגִים אֲצָלֵנוּ בְּנֹא אָמוֹן (אַלְכְּסַנְדְּרְיָא שֶׁל מִצְרַיִם) מִימוֹת הַקַּדְמוֹנִים, שֶׁהַכֹּהֲנִים עוֹלִים לַהֵיכָל אֲשֶׁר בּוֹ סִפְרֵי תּוֹרָה, וְעוֹמְדִים שָׁם וְנוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם וּמְבָרְכִים אֶת הָעָם, וְלִפְעָמִים הַהֵיכָל פָּתוּחַ אוֹ סָגוּר, וְאֵין גַּם אֶחָד שֶׁיְּעָרְעֵר עַל כָּךְ כְּלָל, וְהֵן עַתָּה יֵשׁ מִי שֶׁרוֹצֶה לֶאֱסֹר שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בַּהֵיכָל, מִפְּנֵי שֶׁאַחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ. יוֹרֵנוּ מוֹרֶה צֶדֶק הַדִּין בָּזֶה. תְּשׁוּבָה, אִם הָיוּ הַסְּפָרִים גְּבוֹהִים מִן הָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים, חָלְקוּ כָּבוֹד לְעַצְמָם, וְאֵין שׁוּם אִסּוּר לְכֹהֲנִים שֶׁאַחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁעַת נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם. וְכֵן נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג. ע"כ דִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם. הִנֵּה מִבְּאָר שֶׁבַּעֲשָׂרָה טְפָחִים לְמַעְלָה מִן הָאָרֶץ דַּי, וא"צ שֶׁיִּהְיֶה י' טְפָחִים לְמַעְלָה מִקּוֹמַת אָדָם.

ואע"פ שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁבִּנְדוֹן הַחָתוֹת יָאִיר מְדֻבָּר שהס"ת מָנַח בְּחֶדֶר עַל דַּף אוֹ אִצְטַבָּא, וּבָזֶה הוּא שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת י' טְפָחִים לְמַעְלָה מִקּוֹמַת אָדָם, משא"כ כְּשֶׁמְּנַח ס"ת בַּאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁהוּא רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, דַּי שֶׁיִּהְיֶה גָּבֹהַּ מִן הָאָרֶץ י' טְפָחִים. [וְהַגַּם שֶׁאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ עַצְמוֹ קָדוֹשׁ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּשַׁבָּת לב.) עַמֵּי הָאָרֶץ מֻתָּרִים בַּעֲוֹן שֶׁקּוֹרְאִים לַאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ אֲרוֹן (סְתָם), מִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה אֶלָּא תַּשְׁמִישׁ קְדֻשָּׁה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בִּמְגִלָּה (כו:)].

אוּלָם נִרְאֶה דְּדַחַק לְחַלֵּק כֵּן, שֶׁגַּם כשהס"ת מָנַח עַל דַּף, מִסְתָּמָא הוּא רָחָב ד' טְפָחִים, וּבְגֹבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מֵהָאָרֶץ הוּא חוֹלֵק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, וְכִדְקָיְמָא לָן בְּרָשׁוּיוֹת שַׁבָּת. (עַיֵּן שַׁבָּת ו. וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן שמ"ה סְעִיף ב'). וּבְלָאו הֵכִי מָצִינוּ לְהסמ"ג וְהַסָּמָ"ק, הוּבְאוּ בב"י (יו"ד ר"ס רפ"ו), שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְטִנֹּפֶת שֶׁיֵּשׁ סָמוּךְ לַמְּזוּזָה, כָּל שֶׁהַמְּזוּזָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. וכ"כ הט"ז (שֵׁם סק"ה). וְהוּא הַדִּין בָּזֶה.

וְעַיֵּן בב"י (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רמ"ב) שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם תְּשׁוּ' הָרַשְׁבָּ"א, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַסֵּפֶר תּוֹרָה מָנַח עַל הַבִּימָה אֵין הַצִּבּוּר חַיָּבִים לַעֲמֹד לְפִי שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה בְּמָקוֹם אֶחָד וְהַצִּבּוּר בְּמָקוֹם אַחֵר, וְאֵין אָדָם חַיָּב לַעֲמֹד בִּפְנֵי רַבּוֹ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד לְמַעְלָה בְּבֵיתוֹ וְהַתַּלְמִיד יוֹשֵׁב לְמַטָּה עַל גַּבֵּי קַרְקַע. ע"כ. (וְעַיֵּן עוֹד בְּתוֹסְפוֹת מְנָחוֹת לג. סוֹף ד"ה הָא). וְכ"פ הָרְמָ"א בַּהֲגָה (שָׁם יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רמ"ב סְעִיף י"ח).

וְכָתַב עַל זֶה הַטּוּרֵי זָהָב (שָׁם ס"ק י"ג), וְנִרְאֶה שֶׁהוּא הַדִּין כְּשֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה מָנַח עַל שֻׁלְחָן שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים וְרֹחַב אַרְבָּעָה טְפָחִים, שֶׁנֶּחְשָׁב רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, שֶׁאֵין הַצִּבּוּר צְרִיכִים לַעֲמֹד, וְגַם בִּזְמַן שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה מָנַח בַּאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּתוּחַ, אֵין צָרִיךְ לַעֲמֹד. אֶלָּא שֶׁהָעוֹלָם נוֹהֲגִים אָז לַעֲמֹד דֶּרֶךְ כָּבוֹד כָּל זְמַן שֶׁאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ פָּתוּחַ, אֲבָל אֵין חִיּוּב בַּדָּבָר ע"ש. וּרְאֵה עוֹד בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן קמ"ו, שַׁעַר הַצִּיּוּן ס"ק י"ח).

גַּם בִּנְשָׁמַת אָדָם (כְּלָל ג' סוֹף סִימָן ג') הֵעִיר בָּזֶה עַל הַחָתוֹת יָאִיר הַנ"ל. ע"ש. וְכֵן בְּשׁוּ"ת תְּשׁוּרַת שַׁי ח"א (סִימָן תס"ח), כָּתַב לְהַשִּׂיג עַל הַחָתוֹת יָאִיר, דְּאִשְׁתַּמְּטִיתֵיהּ תְּשׁוּ' הָרַמְבָּ"ם בִּפְאֵר הַדּוֹר הַנ"ל.

וְכֵן הֶעֱלָה בְּשׁוּ"ת קֶרֶן לְדָוִד (חאו"ח סִי' ל"ו), שֶׁבְּגֹבַהּ י' טְפָחִים מִן הָאָרֶץ דַּי. וְכָתַב שֶׁמִּקּוֹר דִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם לְהַתִּיר כְּשֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, הוּא מֵהַיְרוּשַׁלְמִי פֶּרֶק הָיָה קוֹרֵא [צ"ל פֶּרֶק מִי שֶׁמֵּתוֹ הֲלָכָה ה'], אִם הָיָה הס"ת נָתוּן בְּחַלּוֹן גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מֻתָּר ע"ש.

אֶלָּא שֶׁלְּכְאוֹרָה יֵשׁ לְהָעִיר עַל תְּשׁוּ' הָרַמְבָּ"ם הַנ"ל, מהגמ' סוֹטָה (מ.): אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לְעוֹלָם תְּהֵא אֵימַת צִבּוּר עָלֶיךָ, שֶׁהֲרֵי הַכֹּהֲנִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי שְׁכִינָה. וּלְדִבְרֵי הָרַמְבָּ"ם, מָה הָרְבּוּתָא שֶׁל הַכֹּהֲנִים, וְהָרֵי אִם יֵשׁ עֲשָׂרָה טְפָחִים מֵהָאָרֶץ לְסֵפֶר תּוֹרָה, נִמְצָא הַסֵּפֶר תּוֹרָה בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת, וְאֵין אִסּוּר בְּמָה שֶׁאֲחוֹרָיו לַאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַ"ל, וְאִם אֵין י' טְפָחִים גּוֹבֶהּ, גַּם בַּכֹּהֲנִים אָסוּר. וצ"ל דְּהָא לֹא אַיְירִי בְּס"ת, אֶלָּא בַּהֵיכָל שֶׁל ביהמ"ק שֶׁבְּכֻלּוֹ שׁוֹרָה שְׁכִינָה גַּם לְמַטָּה מִי' טְפָחִים. וּמָה גַּם דְּגַבֵּי ס"ת אָפְשִׁי בַּעֲשָׂרָה טְפָחִים גּוֹבָהּ לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בִּמְקוֹם מִצְוָה וּכְבוֹד הַצִּבּוּר, הָא לָאו הָכִי יֵשׁ לְהַמְנַע מִשּׁוּם שֶׁהוּא גְּנַאי שֶׁמַּחְזִיר אֲחוֹרָיו לְהֵיכַל. [וְהִנֵּה רְאֵיַת רַבִּי יִצְחָק בגמ' סוֹטָה הִיא מִבִּרְכַּת כֹּהֲנִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁבֵּרְכוּ עַל הַדּוּכָן, וְכַמְּבֹאָר בָּרַמְבָּ"ם בְּהִלְכוֹת נְשִׂיאַת כַּפַּיִם (פֶּרֶק יד הֲלָכָה ט-יד) שֶׁהָיוּ עוֹלִים עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם, וּפְנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם [כַּמְּבֹאָר בַּהֲלָכָה ג'. וְלִכְאוֹרָה ה"ה בַּמִּקְדָּשׁ אע"פ שֶׁכָּתַב זֹאת גַּבֵּי גְּבוּלִין, דאל"כ הָוָה לֵהּ לְפָרוּשֵׁי. וְעוֹד שבגמ' נִלְמַד ד"ז מִפָּסוּק אֱמֹר לָהֶם, ובגמ' לֹא חִלְקוּ בֵּין מִקְדָּשׁ לִגְבוּלִין]. וְהֶתֵּר זֶה הוּא לְכֹהֲנִים בִּשְׁעַת בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, וּמָה שֶּׁהֶצְרֵךְ הָרַמְבָּ"ם לִכְתֹּב שהס"ת מָנַח לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, שֶׁאָז הס"ת חָלַק כָּבוֹד לְעַצְמוֹ וְהוּא בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת, הַיְנוּ שֶׁבָּזֶה בְּכָל דְּבַר מִצְוָה מֻתָּר לְהָסֵב הַגַּב כְּלַפֵּי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא רַק בִּבְרִכַּת כֹּהֲנִים].

וּבְתוֹסְפְתָּא (פֶּרֶק ג' דְּמְגִלָּה הי"ד) שָׁנִינוּ: כֵּיצַד הָיוּ הַזְּקֵנִים יוֹשְׁבִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, וּכְשֶׁהַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים כַּפֵּיהֶם פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ. וְהַחַזָּן פָּנָיו כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, וְכָל הָעָם פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר וַתִּקְהֲל כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. ע"כ. וְהוּבְאָה תּוֹסְפְתָּא זוֹ בְּהַרִי"ף מְגִלָּה (פ"ד דַּף כ"ד ע"א). וכ"פ הָרַמְבָּ"ם (בפי"א מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה הי"ד). וְכָתַב

הָרָ"ן שָׁם, שֶׁהָרְאָיָה מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר וַתִּקָּהֵל כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, כְּלוֹמַר, וּמֹשֶׁה הָיָה מְדַבֵּר עִמָּהֶם פָּנִים אֶל פָּנִים וּמִסְתַּכֵּל כְּנֶגְדָּם, נִמְצָא שֶׁפָּנָיו כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרָיו כְּלַפֵּי הַקָּדֶשׁ ע"כ. וּמְבֹאָר בב"י (סִימָן ק"נ) שֶׁהוּא מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. וְכֵן כָּתַב הַמַּאֲמָר מָרְדְּכַי (שָׁם סק"ב).

וְנִרְאֶה שֶׁר"ל שֶׁהוֹאִיל וְעֵינֵי כָּל הָעָם נְשׂוּאוֹת לַזְּקֵנִים, שֶׁהֵם הַחֲכָמִים, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ. (עַיֵּן עֲרוּבִין יג: וּבִירוּשַׁלְמִי בֵּיצָה פ"ה ה"ב), יֵשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם כְּבוֹד הַצִּבּוּר. לָכֵן הִתִּירוּ שֶׁיִּהְיֶה פָּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ. וְהִנֵּה מֵהָרְאָיָה שֶׁהוּבְאָה בְּתוֹסֶפְתָּא מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, מַשְׁמָע דְּאַף אִם הס"ת מֻנָּח לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים שָׁרֵי מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר, שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הֵסֵב אֶת הַגַּב לְאֹהֶל מוֹעֵד וְדִבֵּר עִם יִשְׂרָאֵל, וְעָשָׂה כֵּן מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. וְהָרֵי שָׁם הָיְתָה הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה גַּם לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, שֶׁכָּל חֲלַל הַמִּשְׁכָּן הָיָה מָלֵא כְּבוֹד ה', וּבְכָל זֹאת הֻתַּר לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְהָסֵב הַגַּב לְאֹהֶל מוֹעֵד. וְכֵן לְכֹהֲנִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אַף שֶׁהוּא בְּמָקוֹם הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה. וּמָה שֶׁהָרַמְבַּ"ם חִלֵּק בֵּין לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה לְלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה הוּא מִפְּנֵי שָׂרָצָה לְהַתִּיר לְכָל אָדָם לְהָסֵב הַגַּב כשהס"ת מֻנָּח לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְזֶה שֶׁאָמַר לָהֶם, חָלְקוּ כָּבוֹד לְעַצְמָם וְאֵין "שׁוּם" אִסּוּר, וְהַדָּבָר מֻתָּר לְכָל אָדָם כְּשֶׁהוּא דֶּרֶךְ עֲרָאי וּמֻנָּח לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה אַף שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה. וְכֵן מוּכָח מִשּׁוּ"ת קֶרֶן לְדָוִד שֶׁיּוּבָא לְהַלָּן. וְדוֹ"ק.

וְכֵן מִתְבָּאֵר מִמ"ש בְּסֵפֶר לֶקֶט יֹשֶׁר (עמ' ל"א), שֶׁהמהרא"י אָמַר שֶׁאֵין לַעֲמֹד כְּשֶׁאֲחוֹרָיו אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ דּוֹמֶה לְהֵיכַל, וּמ"מ הַכֹּהֲנִים אוֹ הַחַזָּן עִם הס"ת, הוֹפְכִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם, מִשּׁוּם כְּבוֹד הַצִּבּוּר, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּסוֹטָה (מ.) לְעוֹלָם תְּהֵא אֵימַת צִבּוּר עָלֶיךָ, שֶׁהֲרֵי הַכֹּהֲנִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי שְׁכִינָה ע"ש.

וּלְפִי זֶה נִיחָא מָה שֶׁכָּתַב הַטּוּרֵי זָהָב (יו"ד סי' רפב סק"א), שֶׁנִּרְאֶה שֶׁמָּה שֶׁנּוֹהֲגִים הָרַבָּנִים לַעֲמֹד לִדְרֹשׁ לִפְנֵי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, וּמַחְזִירִים אֲחוֹרֵיהֶם לַאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁאֵין בָּזֶה אִסּוּר מָה שֶׁמַּחְזִירִים אֲחוֹרֵיהֶם לְסֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה מֻנָּח בַּאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ הָוֵי כְּמוֹ בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת ע"כ. והט"ז עַצְמוֹ (סִימָן ק"נ סק"ב) כָּתַב בְּשֵׁם הַלְּבוּשׁ, שֶׁיֵּשׁ לְהִזָּהֵר בְּסֵדֶר הַיְשִׁיבָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה אֲחוֹרֵיהֶם לְהֵיכַל, שֶׁגַּנַּאי הוּא לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְעוֹד כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הָעוֹלֶה לְסֵפֶר תּוֹרָה כְּשֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה בִּבְרָכוֹת הַתּוֹרָה מוּל הַהֵיכָל כְּאִלּוּ הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם. ע"ש. וּלְפִי מָה שֶׁבֵּאַרְנוּ נִיחָא, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְהוּא בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת, אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה מִשּׁוּם גַּנַּאי, וְרַק לַכֹּהֲנִים וְלַזְּקֵנִים הֻתַּר מִשּׁוּם כְּבוֹד הַצִּבּוּר. וה"ה לְרַבָּנִים הַדּוֹרְשִׁים וּמְבַשְּׂרִים צָדָק בְּקָהָל רַב, שֶׁמֻּתָּר לָהֶם לְהַחְזִיר פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם, לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ. וְהָרֵי זֶה כַּמְּבֹאָר. והפמ"ג (או"ח מש"ז ס"ס ק"נ) עָמַד בִּסְתִירַת דִּבְרֵי הט"ז, וְכָתַב לְתָרֵץ שֶׁהַטּוּרֵי זָהָב בְּיוֹרֶה דֵּעָה מְדַבֵּר כְּשֶׁעוֹשִׂים כֵּן לְפִי שָׁעָה, אֲבָל לָשֶׁבֶת בִּקְבִיעוּת בְּאֹפֶן כָּזֶה גַּנַּאי הוּא שֶׁיִּהְיֶה אֲחוֹרֵיהֶם לְהֵיכַל. ע"כ. וּלְכאוֹרָה דָּוְקָא מִי שֶׁקּוֹבֵעַ מְקוֹם מוֹשָׁבוֹ בְּאֹפֶן שֶׁגָּבוֹהַּ קָבוּעַ לְהֵיכַל, יֵשׁ בַּדָּבָר אִסּוּר מִשּׁא"כ כְּשֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ עֲרַאי.

וְהַמָּהָרַ"שׁ קְלוּגֶר בְּשׁוּ"ת שְׁנוֹת חַיִּים (בְּקוּנְטְרֶס שׁוּ"ת סת"ם סִימָן ח') עָמַד גַּם כֵּן בִּסְתִירַת דִּבְרֵי הַטּוּרֵי זָהָב, וְכָתַב, וְאֶפְשָׁר שֶׁדָּוְקָא יְשִׁיבָה שֶׁל קֶבַע הָוֵי גַּנַּאי, אֲבָל עֲמִידָה בְּאַקְרַאי בִּלְבַד שַׁפִּיר דָּמֵי. אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁבְּיוֹרֶה דֵּעָה חוֹלֵק הוּא עַל טַעְמוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַלְּבוּשׁ, וְאֵינוֹ מַסְכִּים אֶלָּא לַטַּעַם הַשֵּׁנִי שֶׁל הַלְּבוּשׁ שָׁם ע"כ. וְנִרְאֶה שֶׁהִרְגִּישׁ בְּדוֹחַק שֶׁל הַחלוּק בֵּין קֶבַע לַעֲרַאי, וְלָכֵן תֵּרֵץ עוֹד שהט"ז חוֹלֵק בָּזֶה עַל טַעְמוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַלְּבוּשׁ. [וּבְשׁוּ"ת קֶרֶן לְדָוִד (ס"ס ל"ו) כָּתַב לְדָחוֹת גַּם טַעְמוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל הַטּוּרֵי זָהָב, שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְכָךְ. וּמִכָּ"שׁ שֶׁאָנוּ נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּחֲוֹת בִּבְרָכוֹת הַתּוֹרָה, וכמ"ש הַלֶּחֶם חֲמוּדוֹת. ע"ש].

אֲבָל לְפִי מָה שֶׁכָּתַב נִיחָא, שֶׁגַּם הַטּוּרֵי זָהָב בְּיוֹרֶה דֵּעָה לֹא הִתִּיר אֶלָּא מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. וּבְשׁוּ"ת תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה ח"ב (סִימָן רכ"ח) הֵבִיא תְּשׁוּ' הָרַמְבַּ"ם בִּפְאֵר הַדּוֹר הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִן הָאָרֶץ לְסֵפֶר תּוֹרָה, וְסִיֵּם, ומ"מ כְּשֶׁאֲנִי דּוֹרֵשׁ אֲנִי מְצַדֵּד אֶת עַצְמִי כְּדֵי שֶׁלֹּא לִהְיוֹת אֲחוֹרַי אֶל הַהֵיכָל ע"כ. וְהַגָּאוֹן רַבִּי אֶפְרַיִם זַלְמָן מַרְגָּלִיּוֹת בְּסֵפֶר שַׁעֲרֵי אֶפְרַיִם (בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים שַׁעַר ג' אוֹת ו'), הֵבִיא מָה שֶׁכָּתַב הפמ"ג הַנַּ"ל, כִּי מָה שֶׁנּוֹהֲגִים הַדּוֹרְשִׁים

לְדָרֹשׁ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַהֵיכָל, הוּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא דֶּרֶךְ עֲרַאי בִּלְבַד. וְסִיֵּם, וּכְבָר רַבִּים וּגְדוֹלִים הֶחְזִיקוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן, וּמִנְהַג יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה. וּמ"מ מִי שֶׁלֹּא הָטַל עָלָיו לִדְרֹשׁ לָעָם, וְאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לִכְבוֹד עַצְמוֹ, לְהַרְאוֹת חֲרִיפוּתוֹ וּבְקִיאוּתוֹ, אוֹ מִשּׁוּם דְּרֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר, אֵין סָפֵק כִּי עָנֹשׁ יֵעָנֵשׁ עַל שֶׁמְּקַל רֹאשׁוֹ כְּלַפֵּי הַקָּדֹשׁ, וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מִזֶּה. וּבְרֹב הַמְּקוֹמוֹת עוֹשִׂים אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ, וְסִיּוּם מְקוֹם עֲמִידַת הס"ת שֶׁבַּהֵיכָל לְמַעְלָה מֵחֲצִי קוֹמַת אִישׁ, כְּדֵי שעכ"פ לֹא יִהְיֶה אֲחוֹרָיו מַמָּשׁ שֶׁל הַדּוֹרֵשׁ כְּלַפֵּי הַסֵּפֶר תּוֹרָה. עכת"ד.

נִמְצִינוּ לְמֵדִים דְּכָל שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה מֻנָּח בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֵין אִסּוּר לְהַפְנוֹת גַּבּוֹ אֶל הס"ת שֶׁבָּאָרוֹן, וְכַמְבֹאָר בְּתְשׁוּבַת הָרַמְבָּ"ם הַנ"ל. וְלֹא הִצְרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לְצִדָּךְ מִצָּוָה דַּוְקָא. וא"כ כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁהוּא בִּמְקוֹם נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אוֹ דְּרָשָׁה לַצִּבּוּר וְכָל כיו"ב. והערוה"ש (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רפ"ב סק"ב) הֵבִיא דִּבְרֵי הט"ז, וְהוֹסִיף, וְעוֹד כְּשֶׁהַדַּרְשָׁן דּוֹרֵשׁ בְּד"ת וּמְצוֹתֶיהָ, זֶהוּ עַצְמוֹ כְּבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁיִּהְיוּ פָּנָיו כְּלַפֵּי הָעָם, וְהַתּוֹרָה עַצְמָהּ צוּתָה עַל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּמוֹ הַכֹּהֲנִים בִּנְשִׂיאוּת כַּפֵּיהֶם לְבָרֵךְ אֶת הָעָם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּסוֹטָה (לח.) כֹּה תְּבָרְכוּ, פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים. וְיוֹתֵר הָיָה לוֹ לערוה"ש לְהָבִיא כָּאן מָה שֶׁאָמְרוּ בְּסוֹטָה (מ.) לְעוֹלָם תְּהֵא אֵימַת צִבּוּר עָלֶיךָ, שֶׁהָרֵי הַכֹּהֲנִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי שְׁכִינָה. וּכְבָר הִקְשׁוּ בָּזֶה, שֶׁמִּנַּיִן לָנוּ שֶׁהוּא מִפְּנֵי כְּבוֹד צִבּוּר, נֵאֱמַר שֶׁזֶּהוּ מִפְּנֵי גְּזֵרַת הַכָּתוּב כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ (סוֹטָה לח.): כֹּה תְּבָרְכוּ, פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא פָּנִים כְּנֶגֶד עֹרֶף, ת"ל אֱמֹר לָהֶם, כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ. וְכֵן עָמַד בָּזֶה בְּשׁוּ"ת אֶגֶדַּת אֵזוֹב מִדִּבְרֵי (חאו"ח סִימָן ד'). אוּלָם בֶּאֱמֶת לָא קַשְׁיָא מִידִי, שֶׁבִּכְדֵי לְקַיֵּם פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים אֶפְשָׁר שֶׁיַּעַמְדוּ הַכֹּהֲנִים לְצַד אַחֵר, וְלֹא יַחְזִירוּ אֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ.

וְהִנֵּה הַמִּנְהָג בְּהַרְבֵּה בָּתֵּי כְּנֶסֶת שֶׁנַּעַר הַבַּר מִצָּוָה דּוֹרֵשׁ בִּמְלֹאת לוֹ י"ג שָׁנָה, וּפָנָיו כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרָיו כְּלַפֵּי הַהֵיכָל, וּלְדִבְרֵי הַשָּׁעָרִים אֶפְרַיִם הָיָה מָקוֹם לְפַקְפֵּק עַל הַמִּנְהָג בָּזֶה. וּלְטַעְמוֹ שֶׁל ערוה"ש הַנ"ל, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁגַּם בָּזֶה יֵשׁ כְּבוֹד הַתּוֹרָה, לְעוֹדְדוֹ וּלְחַזְּקוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פִּתְחוֹן פֶּה לְדַבֵּר בד"ת, וְלִפְנֵי מְלָכִים יִתְיַצֵּב מִשֶּׁחַר נְעוּרָיו, וַחֲנֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַּרְכּוֹ גַּם כִּי יָזִקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה. וכ"כ בְּשׁוּ"ת חֶלְקַת יַעֲקֹב ח"ג (סִי' קל"ב), שֶׁאֵין לְהַרְהֵר אַחַר הַמִּנְהָג בָּזֶה, וְהֵבִיא דִּבְרֵי הַשָּׁעָרִי אֶפְרַיִם, וערוה"ש, וְהָעֶלָּה לְהָקֵל. וְסִיֵּם, ופוק חָזֵי מַאי עַמָּא דָּבָר. ע"ש.

וְכֵן כָּאן הֲרֵי הַתּוֹרָה צִוְּתָה לְהוֹדִיעַ אֶת חֻקֵּי הָאֱלֹקִים וְאֶת תּוֹרֹתָיו, וּבְהֶכְרֵחַ לִדְרֹשׁ פָּנִים אֶל פָּנִים. וְכֵן אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ, בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל כְּבוֹד הַצִּבּוּר שֶׁהֶחָכָם הַדּוֹרֵשׁ פָּנָיו אֶל הָעָם וַאֲחוֹרָיו כְּלַפֵּי שְׁכִינָה ע"כ. וּבְשׁוּ"ת תְּשׁוּרַת שַׁי ח"א (סִימָן תס"ח) כָּתַב, שֶׁדִּבְרֵי הַלְּבוּשׁ והט"ז (ס"ס ק"נ) הֵם בְּאֹפֶן שֶׁאֵין אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ גָּבוֹהַּ מֵהָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֲבָל אִם הוּא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, מִתָּר לְכָל אֶחָד לָשֶׁבֶת בְּאֹפֶן שֶׁפָּנָיו כְּלַפֵּי הָעָם, מִפְּנֵי שֶׁרַק אֲחוֹרֵי רֹאשׁוֹ נֶגֶד אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְעוֹד שֶׁהוּא סָגוּר בִּמְחִצָּה קְבוּעָה, שֶׁאֵינָהּ נִפְתַּחַת גַּם בִּשְׁעַת פְּתִיחַת הַהֵיכָל, וּמְמֵילָא אֵין כָּל חֲשָׁשׁ לֹא מִשּׁוּם אִסּוּר וְלֹא מִשּׁוּם גְּנַאי. וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בָּא בְּמִדָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת. ע"ש. וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת קֶרֶן לְדָוִד (סִימָן ל"ו), וְכָתַב עוֹד, שֶׁנִּרְאֶה שֶׁבְּדוֹרוֹת הַקְּדֶמוֹנִים הָיוּ עוֹשִׂים הַהֵיכָל לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלָכֵן הָיוּ הַזְּקֵנִים יוֹשְׁבִים כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, כִּדְאִיתָא בְּתוֹסֶפְתָּא, משא"כ בְּדוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁהַהֵיכָל עוֹמֵד לְמַטָּה עַל הָאָרֶץ, יֵשׁ לְהַקְפִּיד יוֹתֵר שֶׁלֹּא לָשֶׁבֶת שָׁם. אֲבָל אִם אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים, אֵין לְהַקְפִּיד כְּלָל גַּם בִּזְמַנֵּינוּ. ע"ש.

וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מָה שֶׁכָּתַב הַמָּהַרְשָׁ"ל בַּיָּם שֶׁל שְׁלֹמֹה בְּסוֹף ב"ק (בְּחִלּוּקֵי דִּינִים שֶׁבֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנֵי בָּבֶל, סִימָן ל"ו): בְּנֵי בָּבֶל הוֹפְכִים פְּנֵיהֶם אֶל הַצִּבּוּר וַאֲחוֹרֵיהֶם אֶל אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוֹפְכִים פְּנֵיהֶם לַאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ. שֶׁנִּרְאֶה שֶׁאֵין כָּאן מַחְלֹקֶת בַּהֲלָכָה, אֶלָּא שֶׁבְּנֵי בָּבֶל הָיוּ נוֹהֲגִים לְהַגְבִּיהַּ הַהֵיכָל עֲשָׂרָה טְפָחִים מֵהָאָרֶץ, וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא נָהֲגוּ כֵּן.

אֶלָּא דְּאִם כֵּן אַמַּאי הֶצְרֵךְ מָרָן הב"י לוֹמַר שֶׁהַטַּעַם שֶׁהַזְּקֵנִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם מִפְּנֵי כְּבוֹד צִבּוּר. תַּפּוּק לֵיהּ מִשּׁוּם שֶׁהַהֵיכָל גָּבוֹהַּ לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים. וּמִשְּׁמַע שֶׁדַּעַת הב"י דִּבְכָל גַּוְנֵי מָתָּר מִשּׁוּם כְּבוֹד צִבּוּר, גַּם כשהס"ת

מָנָח לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה, אֶלָּא שֶׁבְּדָרָךְ קֶבַע אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן אא"כ הס"ת מָנָח לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וּמִשּׁוּם כְּבוֹד הַצִּבּוּר, בְּהִצְטָרֵף ב' הַטְּעָמִים יַחַד. וְכֵן מַשְׁמָע מִדִּבְרֵי הַמְּהַרְשָׁ"ל, הַפְּרִי מְגַדִּים, מָהָרָ"שׁ קְלוּגֶר, שוּ"ת תְּשׁוּרַת שַׁי, שוּ"ת קֶרֶן לְדָוִד, וּבְסֵפֶר כֹּה תְּבָרְכוּ כָּתַב שֶׁכֵּן כָּתַב בְּעִקְרֵי הד"ט. וְכֵן מִנְהַג כָּל יִשְׂרָאֵל. וְדוֹ"ק.

וּבְסֵפֶר כֹּה תְּבָרְכוּ (דַּף ס"ב ע"ב) מְבֹאָר, שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי טְעָמִים לַהֶתֵּר, אוֹ מִצַּד שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה גְּבוֹהָּ עֶשְׂרָה טְפָחִים, אוֹ מִצַּד שֶׁדֶּלֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ סְגוּרָה, וְהָרֵי זֶה כְּמִחְצָה בְּפָנֵי הַסֵּפֶר תּוֹרָה. וְלֹא הִצְרִיךְ הָרַמְבָּ"ם שֶׁהַסֵּפֶר תּוֹרָה יִהְיֶה גְּבוֹהָּ עֶשְׂרָה טְפָחִים, אֶלָּא כְּשֶׁפְּתַח הַהֵיכָל פָּתוּחַ, אֲבָל כְּשֶׁהַפֶּתַח סָגוּר הָוֵי שַׁפִּיר מְחִצָּה הַמַּפְסֶקֶת, וא"צ שֶׁיִּהְיֶה הַסֵּפֶר תּוֹרָה גְּבוֹהָּ עֶשְׂרָה טְפָחִים, וְשֶׁכֵּן מוּכָח בְּעִקְרֵי הד"ט. ולפ"ז מָה שֶׁכָּתַב הַטּוּרֵי זָהָב (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רפ"ב) לְהַתִּיר לְדַרְשָׁנִים שֶׁיִּהְיוּ אֲחוֹרֵיהֶם לְהֵיכַל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְשׁוּת אַחֶרֶת, זֶהוּ גַּם כְּשֶׁאֵין הַסֵּפֶר תּוֹרָה גְּבוֹהָּ עֶשְׂרָה טְפָחִים. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר כֹּה תְּבָרְכוּ (דַּף ס' ע"ב) ע"ש. אוּלָם בְּסֵפֶר עַמּוּדֵי הַשֻּׁלְחָן עַל קִצּוּר ש"ע (סִימָן כ"ח אוֹת ו'), כָּתַב בְּשֵׁם הט"ז, שֶׁהָרַבָּנִים הַדּוֹרְשִׁים וּפְנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, מִשּׁוּם שהס"ת גְּבוֹהָּ עֶשְׂרָה טְפָחִים.

וּמֵעַתָּה, בְּנִדּוֹן דִּידַן שֶׁהַצִּבּוּר הוֹפֵךְ אֶת פָּנָיו לְצַד מַעֲרָב בִּשְׁעַת קַבָּלַת שַׁבָּת, יֵשׁ לָהֶם עַל מִי לִסְמֹךְ לִנְהֹג כֵּן, וּבִפְרָט שֶׁיֵּשׁ לְמִנְהָג זֶה מָקוֹר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָאר"י כַּנַ"ל, וְעוֹשִׂים כֵּן לְמִצְוַת קַבָּלַת שַׁבָּת. וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר וְלֹא גְּנַאי מָה שֶׁמַּחְזִירִים אֲחוֹרֵיהֶם לַאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּשוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת ח"ג (סִימָן יט).

גַּם בְּשוּ"ת רַבִּי עֻזִּרִיאֵל הִילֶלְסַהַיְמֶר (חֵלֶק אוֹרַח חַיִּים סִימָן כ"ב), בְּדִבְרֵי הרה"ג הַשּׁוֹאֵל רַבִּי יְחֶזְקֵאל בָּנֶעט, שֶׁהֵבִיא הַמִּנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ הָעוֹלָם כְּשֶׁאוֹמְרִים בּוֹאִי כַלָּה בְּקַבָּלַת שַׁבָּת, לַהֲפֹךְ פְּנֵיהֶם וְלִשְׁחוֹת כְּלַפֵּי מַעֲרָב. וּמִזֶּה הוֹכִיחַ שֶׁלֹּא הִקְפִּיד הַלְּבוּשׁ (סִי' ק"נ) אֶלָּא כְּשֶׁהוּא נִרְאֶה שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה לַחֲבֵרוֹ, משא"כ כְּשֶׁאוֹמְרִים בּוֹאִי כַלָּה שֶׁכָּל הַקָּהָל הוֹפְכִים פְּנֵיהֶם וְשׁוֹחִים כְּלַפֵּי מַעֲרָב, שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְכָךְ. וּרְאֵה שָׁם בְּתִשּׁוּ' הַמְּחַבֵּר. סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע שֶׁהַמִּנְהָג שֶׁהוֹפְכִים פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי מַעֲרָב בביהכ"נ, יְסוֹדָתוֹ בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ, וְאֵין לְפַקְפֵּק בּוֹ כְּלָל.

אברכים המעונינים
להתקבל לכולל יגדיל תורה
ניתן ליצור קשר
בפלאפון 050-4158840

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם

ספר 'יגדיל תורה בהלכה'

שבת כרך א

ניתן להשיגו בכולל יגדיל תורה
ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע
ובטל: 0506491414,
0509013000,
0504158840

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה